

Mitä kuuluu, lastensuojelun avohuolto?

Selvitys hyvinvointialueiden lastensuojelun avohuollon nykytilasta ammattilaisten näkökulmasta

Mitä kuuluu, lastensuojelun avohuolto?

Selvitys hyvinvointialueiden lastensuojelun avohuollon nykytilasta ammattilaisten näkökulmasta

Tiina Lehto-Lundén & Laura Nila
Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu
1/2026

Sisällys

Esipuhe	4
Tiivistelmä	5
Kiitokset	6
Johdanto	7
OSA 1: Kyselyn tulokset	10
1.1 Kyselyn vastaajat	11
1.2 Lastensuojelun avohuollon nykytila	13
1.3 Lastensuojelun avohuollon asiakastyö	22
1.4 Lasten ja nuorten osallisuus	36
1.5 Rakenteellinen sosiaalityö	42
OSA 2: Nuorten kokemukset lastensuojelun avohuollosta	45
OSA 3: Mitä vastaukset kertovat avohuollon nykytilasta?	48
3.1 Mihin ohjaa avohuollon kompassi? Lastensuojelun avohuoltoa ohjaavaa orientaatiota paikantamassa	49
3.2 Sivustakatsojasta keskiöön	52
3.3 Lastensuojelun avohuollon kriisi(kö)?	56
Lopuksi	60
Lähteet	63
Liite: kysely	66

Esipuhe

Lastensuojelussa katse on usein kodin ulkopuolisissa sijoituksissa ja toisaalta puheen tasolla korostetaan ehkäisevän ja varhaisen työskentelyn merkitystä kalliiden sijoitusten välttämiseksi. Mutta mitä tässä välillä tapahtuu? Miksi emme puhu ja kohdista katsettamme erityisesti lasten ja perheiden intensiiviseen tukemiseen silloin, kun lapsi on kotona? Siihen vaiheeseen, jota kutsumme lastensuojelun avohuolloksi.

Lastensuojelun avohuollosta on välillä vaikea saada otetta, ja sen rooli tuntuu kaventuneen yhä enemmän sen jälkeen, kun nykyinen sosiaalihuoltolaki tuli voimaan kymmenen vuotta sitten. Sosiaalihuoltolain uudistuessa puhuttiin paljon perheiden tukemisesta ja avun antamisesta ajoissa ja ilman vaatimusta lastensuojelun asiakkuudesta. Tässä olisi ollut loistava paikka myös lastensuojelun avohuollon tukitoimien vahvemmalle kehittämiselle.

Nykyisessä lastensuojelulaissa painotetaan avohuollon tukitoimien ensisijaisuutta ja lastensuojelun keskeisiin periaatteisiin kuuluu vanhempien tukeminen lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Lapsen oikeuksien sopimuksessa todetaan, että lapsella on lähtökohtaisesti oikeus elää vanhempiensa kanssa, jos hänellä on hyvä ja turvallista olla heidän kanssaan. Vanhemmilla on ensisijainen ja yhteinen vastuu lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä lapsen edun mukaisesti. Lastensuojelun lainsäädännön uudistuksessa katseen tulisi olla juuri tässä: miten teemme kaikkemme, että lastensuojelun avohuollossa perheet saavat riittävän intensiivistä, kokonaisvaltaista ja oikea-aikaista tukea, jotta lasta ei tarvitse sijoittaa kodin ulkopuolelle.

Tässä selvityksessä lastensuojelun avohuollon ammattilaiset ja nuoret kertovat oman näkökulmansa. Ammattilaisten aineistoon saatiin kyselyn pituudesta huolimatta todella hyvin vastauksia. Aihe on koettu tärkeäksi ja tässä ajassa esiin nostettavaksi. Nuorten viestit tukevat ammattilaisaineistoa. Toivon, että tämän selvityksen tulokset otetaan vakavasti huomioon lastensuojelua uudistettaessa.

Oman lastensuojelun sosiaalityöntekijän urani koskettavampia palautteita oli asiakasperheen viesti vuosien yhteisen työskentelyn jälkeen: *”Kiitos, kun jaksoit ja uskoit meidän perheeseemme.”* Toivon tätä uskoa meiltä kaikilta.

Annukka Paasivirta

johtaja, ohjelma- ja vaikuttamistyö

Lastensuojelun Keskusliitto

Tiivistelmä

Lastensuojelun Keskusliiton selvitys Mitä kuuluu, lastensuojelun avohuolto? tarjoaa kattavan ja moniäänisen kuvan lastensuojelun avohuollon nykytilasta Suomessa vuonna 2025.

Selvityksen aineisto koostuu 182 ammattilaisen vastauksista Webropol-kyseelyyn sekä 14 nuoren kokemuksista, jotka kerättiin Nuorten Turvasataman Discord-alustalla. Raportti on kolmiosainen. Sen ensimmäinen osa koostuu ammattilaisten vastauksista, toisessa osassa esillä ovat nuorten kokemukset avohuollon palveluista ja kolmannessa osassa tarkastellaan kolmen valitun teeman kautta avohuollon nykytilaa.

Raportti osoittaa, että avohuollon rooli lastensuojelun kokonaisuudessa on merkittävä, mutta sen asema jää usein sijaishuollon varjoon niin poliittisessa keskustelussa kuin palveluiden kehittämisessä. Vaikka avohuollon asiakkaita on määrällisesti enemmän kuin sijaishuollossa, palveluiden saatavuus, oikea-aikaisuus ja vaikuttavuus ovat puutteellisia.

Avohuollon orientaatiota kuvataan moninaisena. Avohuollon työskentelyä ohjaavat rinnakkain lapsilähtöisyys, suojeluorientaatio, suhdeperustaisuus ja palveluorientaatio, mutta myös talousohjautuvuus nousee esiin työtä ohjaavana tekijänä. Systeeminen toimintamalli on laajasti käytössä, mutta sen soveltaminen vaihtelee alueittain.

Ammattilaiset kuvaavat arkea, jossa palveluita ei voida tarjota ilman erillistä lupaa, vaikka tarve olisi ilmeinen, ja asiakkaat joutuvat jonottamaan jopa vuosia esimerkiksi tukiperhepalveluihin. Taloudelliset säästöpainheet ohjaavat palveluiden myöntämistä, ja 90 prosenttia vastaajista kokee, että hyvinvointialueen taloustilanne vaikuttaa suoraan asiakkaiden saamaan tukeen. Työntekijät kokevat myös eettistä arvostiriitaa, kun lapsen edun toteuttaminen ei ole mahdollista rakenteellisten esteiden vuoksi.

Lasten ja nuorten osallisuus toteutuu vaihtelevasti: kolmasosa ammattilaisista kokee sen toteutuvan huonosti, ja nuoret itse kertovat, ettei heitä kuunnella tai uskota, eikä heillä ole tietoa omasta asiakkuudestaan tai työntekijänsä nimestä. Työntekijöiden vaihtuvuus ja kiire heikentävät luottamuksen rakentumista.

Palveluvalikossa korostuvat sosiaalityö, sosiaalihojaus ja tehostettu perhetyö, mutta erityisesti terapiapalvelut ja neuropsykiatriset tukimuodot ovat puutteellisia. Avohuolto joutuu paikkaamaan muita palveluita, erityisesti mielenterveys- ja päihdepalveluita. Työajan käyttö painottuu vanhempien ja lasten tapaamisiin, mutta kehittämistyölle jää vähän aikaa. Ammattilaiset toivovat lisää aikaa kohtaavaan työhön erityisesti lasten kanssa. Nuoret puolestaan toivovat yksilötapaamisia, huumoria, turvallista ilmapiiriä ja mahdollisuutta vaikuttaa.

Selvityksen perusteella esitetään konkreettisia toimenpidesuosituksia, kuten palveluiden oikea-aikaisuuden ja joustavuuden vahvistaminen, erityistukea tarvitsevien lasten palveluiden kehittäminen, sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain rajapinnan selkeyttäminen, kohtaavan työskentelyn vahvistaminen sekä resurssien ja osaamisen turvaaminen. Vaikka haasteet ovat suuria, raportti tuo esiin myös toivoa ja ammattilaisten vahvan sitoutumisen työhön, jota kuvataan tärkeäksi, koskettavaksi ja parhaaksi.

MITÄ LASTENSUOJELUN AVOHUOLTO ON?

Lastensuojelun avohuollon tukitoimet ovat lastensuojelupalveluista ensisijaisia. Niiden tulee vastata lapsen ja perheen tarpeisiin, toimia koordinoitusti sekä turvata lapsen edun toteutuminen. Avohuollon tukitoimilla pyritään tukemaan lapsia ja perheitä heidän omissa elinympäristöissään sekä ehkäisemään kodin ulkopuolisten sijoitusten tarvetta. Tukitoimet perustuvat asiakassuunnitelmaan ja ne sisältävät sosiaalityöntekijän työskentelyä perheen kanssa ja esimerkiksi intensiivistä perhetyötä ja koko perheen kuntoutusta vanhemmuuden tukemiseksi. Vuonna 2024 lastensuojelun avohuollon asiakkaina oli 34 900 lasta ja nuorta.

AVAINSANAT

Lastensuojelu, avohuolto, sosiaalityö, kokemustieto, hyvinvointialueet, osallisuus, lapsen etu, lapset, nuoret, sosiaalipalvelu

Kiitokset

Lämpimät kiitokset erityisesti kaikille kyselyyn vastanneille avohuollon lastensuojelussa työskenteleville ammattilaisille. Ilman teidän kertomaanne tietoa meillä ei olisi ymmärrystä avohuollon nykytilasta. Haluamme myös erityisesti kiittää kaikkia niitä nuoria, jotka tulivat Nuorten Turvasatamaan keskustelemaan kanssamme avohuollosta ja siihen liittyvistä kokemuksista.

Suuri kiitos kaikille Lastensuojelun Keskusliiton kollegoille ja erityiskii-
tos Annukka Paasivirrälle, Aino Akinyemille ja Virpi Kultaselle avustanne ja
asiantuntemuksestanne prosessin eri vaiheissa. Isot kiitokset myös Lastensuo-
jelun Keskusliiton viestintään! Lämmin kiitos teille jokaiselle panoksestanne!

Johdanto

LASTENSUOJELUN AVOHUOLTO ON suomalaisen lastensuojelujärjestelmän peruspi-lareita sekä sen suojelutehtävän että hyvinvoinnin edistämisen näkökulmas-ta. Avohuollon rooli ja tärkeys jäävät usein taka-alalle niin tutkimuksessa, poliittisessa keskustelussa kuin julkisessa päätöksenteossa. Vaikka avohuol-lon asiakkaina oli vuonna 2024 lähes 35 000 lasta – selvästi enemmän kuin huostassa olleita lapsia, joita oli 11 300 (THL, 2025) – painottuu lastensuoje-lun kehittäminen ja huomio edelleen vahvasti sijaishuoltoon. Tämä epäsuhta herättää tarpeen tarkastella avohuollon tilaa ja merkitystä uudelleen: mitä siis kuuluu lastensuojelun avohuoltoon?

Lastensuojelun Keskusliiton toteuttama selvitys Mitä kuuluu, lastensuo-jelun avohuolto? on vastaus tähän tarpeeseen. Selvityksen tavoitteena oli tuottaa ajankohtaista ja alueellisesti kattavaa tietoa lastensuojelun avohuol-lon nykytilasta Suomessa vuonna 2025. Aineisto kerättiin anonymisoidulla Webropol-kyselyllä maaliskuussa 2025, ja siihen vastasi 182 hyvinvointialueilla työskentelevää lastensuojelun avohuollon ammattilaista. Näiden asiantun-tijoiden näkemykset tarjoavat arvokasta tietoa siitä, miten avohuollon pal-velut toimivat käytännössä, millaisia haasteita kentällä kohdataan ja missä nähdään kehittämistarpeita.

Vaikka suomalaista lastensuojelujärjestelmää luonnehditaan ennaltaeh-käiseväksi, perhekeskeiseksi ja avohuoltopainotteiseksi, osoittaa kansallisten toimijoiden, kuten sosiaali- ja terveystieteiden sekä Terveystieteiden ja hyvin-voinnin laitoksen, dokumenttien tarkastelu, että palveluiden kehittämisen painopiste todellisuudessa on sijaishuollossa ja sen kehittämisessä (Kiili ym., 2024). Myös nykyinen hallitusohjelma (2023b) tunnistaa avohuollon merki-tyksen ja korostaa varhaisen tuen, moniammatillisen lapsiperhetyön ja avo-palveluiden vahvistamista. Viimeaikaiset päätökset ja hyvinvointialueille kohdistuneet päätökset eivät kuitenkaan käytännössä tue tätä linjausta. Silti lastensuojelun kentällä toimivien organisaatioiden kesken vallitsee yhteis-ymmärrys siitä, että matalan kynnyksen palveluihin, ennaltaehkäisyyn, pal-veluiden saatavuuden sujuvoittamiseen, moniammatilliseen työskentelyyn ja palveluiden integraatioon tulee panostaa. (Kiili ym., 2024.)

Lastensuojelun avohuollon kehittämisen haasteena on myös se, että sen sisällöistä ja määrittelyistä on vaikea saada kattavaa käsitystä. Avohuoltoa on kuvattu ”saippuaksi”, josta on vaikea saada otetta – sen rajat, tehtävät ja tavoitteet ovat usein epäselviä niin ammattilaisille kuin asiakkaillekin (Kiili ym., 2024). Tämä tekee avohuollon tutkimuksellisesta tarkastelusta entistä tärkeämpää. Vasta viime vuosina avohuoltoon liittyvät palvelut, kuten tuki-perhe- ja tukihenkilötoiminta sekä perhetyö, ovat alkaneet saada enemmän huomiota tutkimuksessa sekä avohuollon sosiaalityöntekijöiden työnkuvaa ja arkea on alettu tutkia tarkemmin (LATU-tutkimushanke, PETU-tutkimus-hanke, VALITSIA-tutkimushanke).

Lastensuojelun avohuolto on saanut myös uudenlaisia määrittelyjä so-siaalihuoltolain tullessa vuonna 2015 voimaan. Suhteessa sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin lastensuojelun avohuoltoa sanotaan erityispalveluna, jonne pääsemisen kynnys on korkealla ja jonka asiakaskunnan ominaispiir-teisiin liittyy vahvaa vastentahtoisuutta (Jaakola ym., 2024). Toisin sanoen se on jopa kaventanut lastensuojelun tehtävää, kun lastensuojelun avohuollon työstä on tullut vahvemmin ”palvelu” huostaanottojen valmisteluun. Eli vaika lastensuojelun avohuollon asiakkaina olevien lasten ja nuorten määrä on

vähentynyt, ovat lasten ja nuorten kodin ulkopuoliset sijoitukset ja erityisesti kiireellisten sijoitusten määrät kasvaneet myös sosiaalihuoltolain uudistuksen jälkeen (Seppälä ym., 2025; Sotkanet, 2024).

Lastensuojelun avohuollon tarve ei ole ainoastaan yksilötason haaste, vaan se on myös yhteisötason kysymys (Seppälä ym., 2025). Siksi tarvitsemme lisää tietoa avohuollon tilanteesta ja tämän selvityksen tarkoituksena on kirkastaa kokonais kuvaa lastensuojelun avohuollon nykytilasta eri puolilla Suomea. Se auttaa tunnistamaan alueellisia eroja, kehittämistarpeita ja hyviä käytäntöjä. Samalla se tarjoaa mahdollisuuden arvioida, miten hyvin nykyinen lainsäädäntö ja palvelurakenne vastaavat lasten ja perheiden tarpeisiin. Selvityksen tuloksia voidaan hyödyntää paitsi lainsäädännön ja toimintamallien kehittämisessä, myös ammattilaisten osaamisen ja työnjaon vahvistamisessa. Tämä puolestaan tukee asiakaslasten ja heidän perheidensä yhdenvertaisuutta ja hyvinvointia.

Avohuollon tarkastelu ammattilaisten näkökulmasta tarjoaa arvokasta tietoa myös ennaltaehkäisevän työn ja perhesosiaalityön kehittämiseen. Kun tunnistetaan ajoissa lasten ja perheiden riskitekijöitä ja vahvistetaan varhaista tukea, voidaan ehkäistä ongelmien kärjistymistä ja vähentää huostanottojen tarvetta.

Koska kyselyssä äänen ovat saaneet lastensuojelun avohuollossa työskentelevät ammattilaiset, olemme halunneet peilata vastauksia myös avohuollon asiakkaina olleiden lasten ja nuorten kokemuksiin. Lasten ja nuorten tapaukset toteutettiin yhteistyössä Nuorten Turvasataman kanssa hyödyntäen verkkovälitteistä osallistumismahdollisuutta. Tapasimme nuoria Turvasataman valtakunnallisella Discord-alustalla elokuussa 2025 kahtena iltapäivänä. Keskustelujen tueksi laadimme väljän kysymysrunгон, joka pohjautui ammattilaisten kyselyyn, mutta nuorilla oli mahdollisuus myös vapaasti jakaa omia kokemuksiaan lastensuojelun avohuollosta. Keskusteluihin osallistui yhteensä 14 nuorta. Nuorten ajatukset, kokemukset ja kehittämis ehdotukset on koottu selvityksen toiseen osioon.

Raportti muodostuu kolmesta osasta. Ensimmäisessä osassa jokaisen kysymyksen tulokset raportoidaan kyselyn temaattisten otsikoiden alle. Olemme kyselyn toteuttamisessa hyödyntäneet soveltuvin osin Lastensuojelun Keskusliiton aikaisempia lastensuojelun tilaa tarkastelevia selvityksiä, kuten erityisesti viimeisintä selvitystä *Lasten suojelemisen nykytila ja tulevaisuus – Lapsiperheiden sosiaalihuollon ja lastensuojelun asiakastyön ammattilaisten näkemyksiä* (Holmi & Kekkonen, 2023). Tämän vuoksi olemme raportin ensimmäisessä osassa tehneet muutamien kysymysten kohdalla soveltuvien osin löyhää vertailua edellisen kyselyn vastauksiin.

Raportin toisessa osassa avaamme nuorten kokemuksia lastensuojelun avohuollosta. Kolmannessa osassa olemme valinneet pohdittavaksi kolme kyselystä noussutta teemaa: lasten ja nuorten osallisuuden toteutuminen avohuollossa, avohuollon orientaatio sekä avohuollon mahdollinen kriisi. Tekstit ovat luettavissa itsenäisinä refleктоivina näkökulmina, jotka antavat selvityksen tuloksille moninäkökulmaisuutta. Toivomme ensisijaisesti tekstien antavan alkusysäyksen yhteiselle ja moniääniselle keskustelulle lastensuojelun avohuollosta. Monta näkökulmaa jää siis vielä pohtimatta, joten uskomme monien keskusteluiden vasta alkavan. On aika nostaa lastensuojelun avohuolto sille kuuluvaan asemaan – ei kuitenkaan vain puheissa, vaan myös teoissa.

OSA 1: Kyselyn tulokset

NÄIN SELVITYS TEHTIIN

Kysely on laadittu Lastensuojelun Keskusliitossa ja siinä on myös hyödynnetty kysymyksiä, joita on kysytty vuonna 2023 julkaistussa Lastensuojelun Keskusliiton toteuttamassa Lasten suojelemisen nykytila ja tulevaisuus -selvityksessä. Webropol-kysely koostui yhteensä 49 kysymyksestä ja ne olivat teemoitettu viiteen kokonaisuuteen: taustatiedot, lastensuojelun avohuollon nykytila, lastensuojelun avohuollon asiakastyö, lasten ja nuorten osallisuus, rakenteellinen sosiaalityö. Kysely sisälsi strukturoituja, määrällisiä ja avoimia kysymyksiä.

Tietoa kyselystä levitettiin Lastensuojelun Keskusliiton verkostojen kautta, kuten hyödyntämällä uutiskirjettä, sähköpostilistoja ja sosiaalista mediaa (mm. Facebookin sosiaalityön uraverkosto ja sosionomien uraverkosto). Kysely oli auki 3.–31.3.2025.

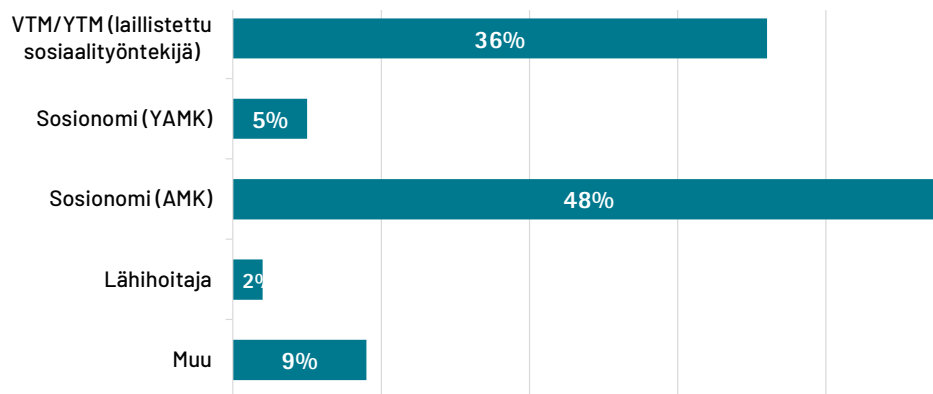
Kyselyyn ohjattiin vastaamaan verkkolinkin avulla ja kyselyyn vastaamisen arvioitiin kestävän noin 10–20 minuuttia. Kyselyyn vastaaminen oli anonyymia. Ainoastaan taustatietokysymyksiin vastaaminen oli pakollista. Kyselyyn vastasi yhteensä 182 hyvinvointialueilla lastensuojelun avohuollossa työskentelevää ammattilaista. Koska jokaiseen kysymykseen vastaaminen ei ole ollut pakollista, raportoimme myös kysymyskohtaisen kokonaisvastajamäärän erikseen.

Määrällisten kysymysten tuottamaa tietoa on kuvattu raportissa prosenttiosuuksina ja keskiarvoina ja vaihteluväleinä sekä havainnollistettu kuvioin. Prosenttiosuudet on pyöristetty lähimpään tasalukuun. Avoimet vastaukset on koodattu aineistolähtöisesti ja koodaukset on luokiteltu temaatteisesti siten, että keskenään samankaltaiset maininnat muodostivat oman ryhmänsä.

Yksittäisiä kysymyksiä tarkastellaan myös suhteutettuna vastaajien antamiin taustatietoihin, erityisesti tehtävänimikkeeseen peilaten. Koska kyselyyn ei ole haettu tutkimuslupia hyvinvointialueilta, tietoja ei yhdistetä tai raportoida hyvinvointialuetasoisesti.

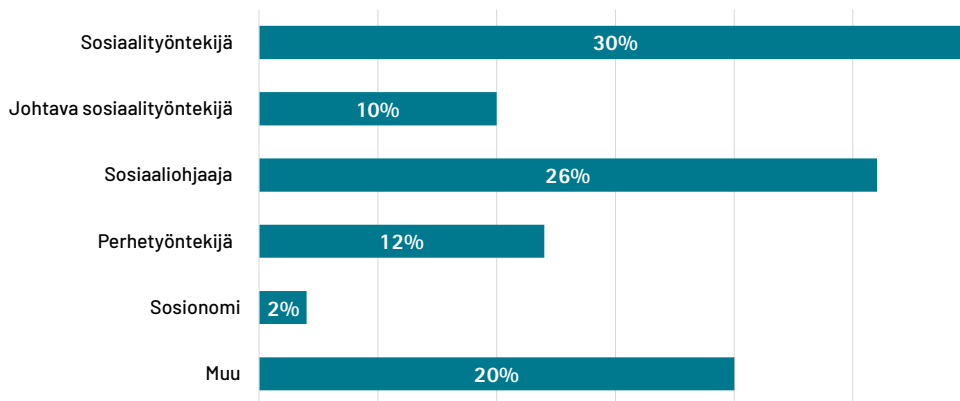
1.1 Kyselyn vastaajat

Ammattilaisten vastauksia kyselyyn tuli läpi Suomen lähes kaikilta hyvinvointialueilta. Kyselyn vastaajat edustivat suurimmaksi osaksi (52 %) koulutustaustaltaan sosionomikoulutuksen (AMK tai YAMK) saaneita sekä laillistettuja sosiaalityöntekijöitä, YTM- tai VTM-tutkinnon suorittaneita (36 %). Vastaajissa oli myös lähihoitajia (2 %) ja muilla koulutustaustoilla olevia ammattilaisia, kuten sosiaalikasvattajia, toimintaterapeutteja, sairaanhoitajia, kasvatustieteen maistereita ja sijaispäteviä sosiaalityön opiskelijoita (9 %).

Kuvio 1.
Mikä on koulutuksesi?

Vastaajien enemmistö työskenteli sosiaalityöntekijän tehtävänimikkeellä (30 %). Sosiaalihoajaista vastaajista työskenteli 26 %, perhetyöntekijöinä 12 % ja johtavana sosiaalityöntekijänä 10 %. Muina tehtävänimikkeinä (20 %) vastaajat mainitsivat muun muassa perheohjaajan, ohjaajan, sosionomin, vastaavan sosiaalityöntekijän, vastaavan sosiaalihoajaan, kehittämiskoordinaattorin, toimintaterapeutin, päihdetyöntekijän, palveluyksikön johtajan ja MDFT-terapeutin.

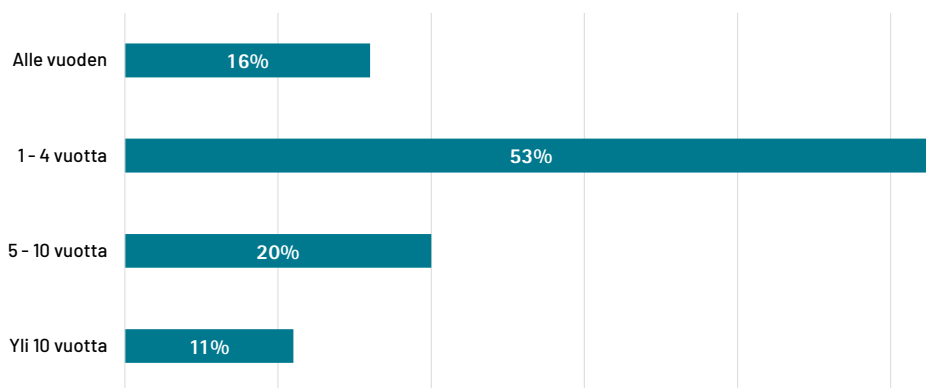

Kuvio 2.

Mikä on nykyinen tehtävänimikkeesi?

Vastaajista suurin osa (48 %) ilmoitti työskentelevänsä vain lastensuojelun avohuollon asiakkaiden kanssa. Niin sanottua yhdenmukaistettua lastensuojelua kertoi tekevänsä 28 % vastaajista, eli he työskentelevät sekä avohuollossa että sijaishuollossa olevien asiakkaiden kanssa ja 24 % vastaajista ilmoitti työskentelevänsä sekä sosiaalihuoltolain mukaisten asiakkaiden että lastensuojelun avohuollon asiakkaiden kanssa.

Vastaajien työurat lastensuojelun avohuollossa vaihtelivat. Suurin osa (37 %) vastaajista kertoi työskennelleensä lastensuojelun avohuollon tehtävissä yhteensä 1–4 vuotta ja kahdeksalla prosentilla oli alle vuoden kokemus. 29 prosenttia vastaajista oli työskennellyt avohuollossa viidestä kymmeneen vuoteen ja yli kymmenen vuoden työkokemus oli 26 prosentilla.

Kuvio 3.

Kuinka kauan olet työskennellyt nykyisessä tehtävässäsi?

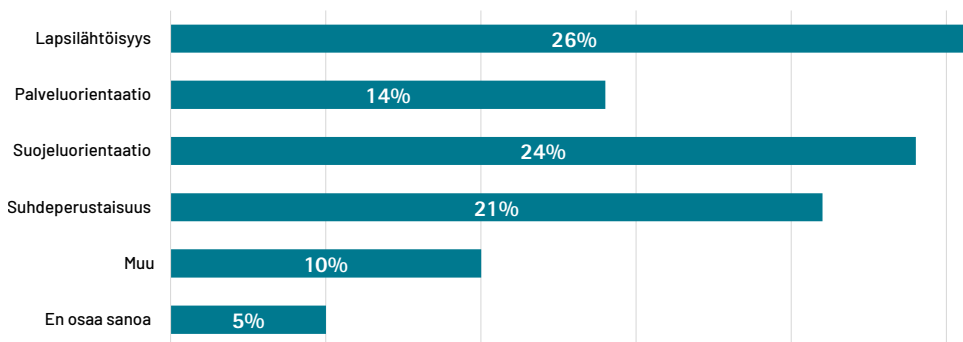
Nykyisessä työtehtävässään yli puolet (53 %) vastaajista kertoi olleensa yhdestä neljään vuotta. 20 prosenttia vastaajista oli ollut nykyisessä työtehtävässään viidestä kymmeneen vuotta. Alle vuoden nykyisessä työtehtävässään oli vastaajista ollut 16 %, kun taas yli 10 vuotta samassa työtehtävässä vastaajista oli ollut 11 %.

1.2 Lastensuojelun avohuollon nykytila

Avohuollon työtä ohjaavat periaatteet

Kysely käynnistyi tarkastelemalla lastensuojelun avohuollon taustalla vaikuttavaa orientaatiota ja sen työskentelyperiaatteita. Kysyimme ensimmäisenä, *mikä orientaatio pääosin ohjaa avohuollon lastensuojelun sosiaalityötä*. Vastausvaihtoehtoja oli kuusi: lapsilähtöisyys, palveluorientaatio, suojeluorientaatio, suhdeperustaisuus, muu mikä ja en osaa sanoa. Lapsilähtöisyys, suojeluorientaatio ja suhdeperustaisuus saivat lähes yhtä paljon valintoja. Reilu neljäsosa (26 %) vastaajista (n=182) valitsi avohuollon lastensuojelutyötä ohjaavaksi orientaatioksi lapsilähtöisyyden. 24 prosenttia vastaajista valitsi vallitsevaksi orientaatioksi suojeluorientaation ja suhdeperustaisuuden 21 prosenttia. Vastaajista 14 prosenttia puolestaan valitsi palveluorientaation olevan avohuoltoa ohjaava orientaatio.

Lisäksi 10 prosenttia vastaajista oli valinnut vastaukseksi, muu mikä (n=19), jolloin kyselyyn avautui mahdollisuus kirjoittaa vastaus omin sanoin. Tähän avoimeen vastausvaihtoehtoon 14 henkilöä (8 % vastaajista) kuvasi avohuoltoa ohjaavan säästöt, eurot, talous ja kustannustehokkuus.

Kuvio 4.

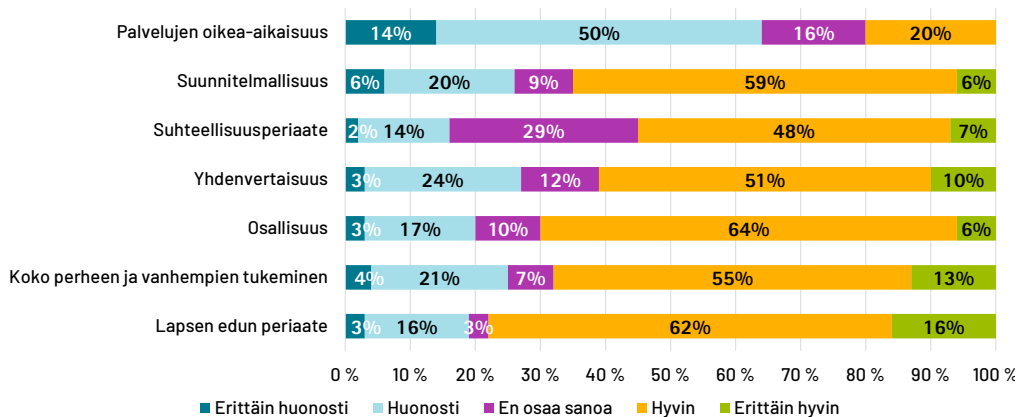
Mikä orientaatio pääosin ohjaa mielestäsi avohuollon lastensuojelun sosiaalityötä? Valitse vaihtoehtoista yksi.

Toisena kysymyksenämme avohuollon periaatteisiin liittyen oli, *miten hyvin Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen määrittelemät seitsemän lapsi- ja perhekohtaista lastensuojeluperiaatetta (lapsen edun periaate, koko perheen ja lapsen tukeminen, osallisuus, yhdenvertaisuus, suhteellisuusperiaate, suunnitelmallisuus ja palvelujen oikea-aikaisuus) toteutuvat heidän omassa työssään*.

Tarkasteltaessa vastaajien (n=182) valintoja sen osalta, mitkä periaatteet toteutuvat heidän omassa työssään hyvin tai erittäin hyvin, asettuvat periaatteet seuraavaan järjestykseen: lapsen etu 78 %, koko perheen tukeminen 68 %, osallisuus 70 %, yhdenvertaisuus 61 %, suhteellisuus 55 % ja

suunnitelmallisuus 55 %.

Periaatteista palveluiden oikea-aikaisuus näyttäytyi vastausten perusteella toteutuvan vastaajien työssä kaikkein vähäisimpänä. Vain 20 % vastaajista valitsi kyseisen periaatteen toteutuvan omassa työssään hyvin ja yksikään vastaajista ei ollut valinnut, että oikea-aikaisuuden periaate toteutuisi erittäin hyvin. Yhteensä 64 % vastaajista olikin valinnut, että oikea-aikaisuuden periaate toteutuu omassa työssä erittäin huonosti tai huonosti.

Kuvio 5.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (Lastensuojelun arvot ja periaatteet – THL) on määritellyt Lastensuojelun käsikirjassa seitsemän periaatetta ohjaamaan lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. Arvioi, miten hyvin kyseiset periaatteet toteutuvat työssäsi.

Avohuollon tehtävät, toimivuus ja haasteet

Seuraavassa osiossa pyysimme vastaajia määrittelemään omin sanoin lastensuojelun avohuollon sosiaalityötä (*Miten sinä kuvailisit tai määrittelisit omin sanoin lastensuojelun avohuollon sosiaalityötä?*), johon saimme yhteensä 141 avovastausta. Vastaukset sisälsivät hyvin monenlaisia teemoja ja ne tekivät näkyväksi erityisesti tämän hetken lastensuojelun avohuoltoa haastavia teki- jöitä, mutta niissä annettiin myös konkreettisia määrittelyitä lastensuojelun avohuollon työskentelylle.

"Toimintaa, jossa pyritään lapsen edun mukaisesti löytämään parhaat mahdolliset keinot tukea lasta ja hänen perhettään yhteistyössä perheen kanssa, joka on työskentelyn keskiössä oman elämänsä asiantuntijana."

Teemoiteltaessa vastauksia voidaan sanoa, että ammattilaiset määrittelevät lastensuojelun avohuollon työtä erityisesti vaihtelevaksi ja nopeaksi, jota leimaavat monimutkaiset ja pitkään jatkuneet haastavat perhetilanteet (n=26) ja sitä määrittävät eniten lapsen etu, oikeudet ja suojelu (n=21). Myös koko perheen tukeminen (n=21) painottui määrittelyissä.

Lastensuojelun avohuollon työtä kuvattiin myös vaativaksi asiantuntijatyöksi (n=13), muutostyöksi (n=13) sekä moniammatilliseksi työksi (n=13). Lisäksi työn kuvattiin olevan myös tärkeää ja merkityksellistä.

"Avohuollossa on tällä hetkellä asiakkuudessa kaikista haastavin asiakasaines, joiden kohdalla kaikki varhaisemmat palvelut ovat epäonnistuneet. Lastensuojelu on erittäin vaativaa työtä, jossa on hallittava äärimmäisen laaja-alainen tehtävä ja ymmärrettävä laajasti ihmisten ja perheiden koko elämän kirjoja ja erilaisia tuentarpeita ja yksilöllisiä eroja. Lastensuojelun työtä voisi verrata terveydenhuollossa aivokirurgiaan."

Vastauksissa tuli selvästi näkyviin myös lastensuojelun avohuoltoa tällä hetkellä haastavat tekijät, joista vahvimmin esiin nousivat tiukat resurssit, jolla tarkoitettiin muun muassa riittämätöntä tukea perheille ja liian myöhään (n=54). Näissä kuvauksissa monet ammattilaiset sanoittivat avohuollon työn olevan "tulipalojen sammuttelua". Myös kiirettä ja kuormittuneisuutta painotettiin linkittyneenä sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuteen ja epäpätevien työntekijöiden määrään (n=16).

Yksittäisissä vastauksissa tulee myös näkyväksi hyvinvointialueiden kriisiytyneen tilanne, kun palveluita ei ole mahdollista tarjota ja sitä ohjaa tiukka asiakasohjaus.

"Lastensuojelu on kriisissä: palveluita ei saa tarjota, virkavastuussa olevan sosiaalityöntekijän on pyydettävä lupa tarjota palvelua, jota katsoo lapsen tarvitsevan."

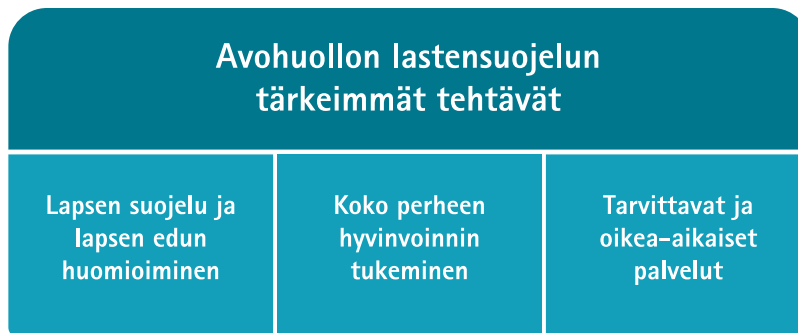
Myös sosiaalihuollon ja lastensuojelun välistä rajapintaa toivottiin selkiytettävän ja avohuollon palveluvalikoima kaipaisi vastaajien näkökulmasta uudistusta.

"Asiakkaat joutuvat olemaan liian pitkään sosiaalihuoltolain mukaisessa palvelussa ja tilanne on täysin kriisiytynyt, kun pääsee lastensuojeluun."

Kysyttäessä lastensuojelun avohuollon tärkeintä tehtävää (*Mikä mielestäsi on lastensuojelun avohuollon tärkein tehtävä oman ammattiroolisi näkökulmasta?*) avovastauksissa ammattilaisten (n=162) näkemyksissä painottuivat erityisesti lapsen näkökulma, lapsen suojeleminen, lapsen etu ja lapsen tarpeiden huomioiminen (n=78). Toiseksi eniten mainintoja (n=48) sai koko perheen hyvinvoinnin tukeminen ja kolmanneksi (n=36) tarvittavien ja oikea-aikaisten palveluiden varmistaminen. Lisäksi tärkeimpänä tehtävänä nähtiin lapsen kehityksen tukeminen (n=24), vanhemmuuden vahvistaminen (n=18) ja sijoitusten ehkäiseminen (n=15) ja luottamuksellisen suhteen luomisen (n=15). Lapsen näkökulma niin edun kuin suojelunkin näkökulmasta vastauksissa painottui, mutta vahvasti suhteutettuna koko perheen tukemiseen.

"Tärkein tehtävä on suojella lapsia, mikä tarkoittaa vanhemmuuden tukemista ja riittävien palveluiden järjestämistä."

Kuvio 6.

Avohuollon tärkeimmät tehtävät.

Kysyttäessä, *mikä lastensuojelun avohuollossa mielestäsi toimii ja tulisi säilyttää*, lastensuojelun avohuollossa työskentelevät vastaajat (n=144) kokivat toimivaksi erityisesti palveluvalikoiman (n=24), asiakas- ja lapsilähtöisyyden (n=21), systemisen työskentelymallin (n=20). Myös tiimityöskentely ja parityö koettiin toimivaksi (n=15).

"Meillä toimii oman työni näkökulmasta moni asia hyvin. Käytössä systeemien työote ja motivoiva haastattelu, jotka tuovat pohjaa asiakas- ja verkostotyölle ja vahvistavat lapsen ääntä. Lisäksi meillä on rakenteet suhteellisen hyvässä kunnossa ja tukea eri prosesseihin seniorisosaaliryöön kautta."

Asiakasmitoitus ja resurssit saivat myös mainintoja (n=14) toimivina ja säilyttämisen arvoisina.

"Olemme menneet parempaan suuntaan asiakasmitoitustilan voimaan tulo myötä. Koskaan ei ole aikaisemmin ollut tällaista tilannetta, että asiakasperheille olisi edes näin paljon aikaa ja resursseja. Tästä on ehdottomasti pidettävä kiinni."

Useat vastaajista (n=17) nostivat toimivuutta tarkastelevan kysymyksen kohdalla kuitenkin esiin jo toimimattomia näkökulmia ja huolestuttavana näyttäytyivät useat vastaukset, joissa avohuollon lastensuojelun toimivuuteen ei osattu vastata lainkaan:

"Tähän ei edes pysty vastaamaan myllerryksessä, jossa elämme nyt." "Tällä hetkellä mikään ei toimi."

Seuraavassa kysymyksessä, jossa selvitettiin *mikä lastensuojelun avohuollossa ei vastaajien mielestä toimi tai mitä tulisi muuttaa*, tuli vastauksia 153. Näissä avovastauksissa vastaajat toivat esiin hyvin laaja-alaisesti avohuollossa kehitettäviä ja ongelmallisina nähtäviä teemoja. Vastaajien muutostoiveet ovat selvässä linjassa myös kyselyn aiempien vastausten kanssa.

Toimimattomuuden kärkiteemana näkyi palveluiden oikea-aikaisuus (n=44). Lisäksi viisi muuta teemaa sai useita mainintoja toimimattomuuden näkökulmasta: 1) säästöt ja leikkaukset (n=26), 2) avohuollon resurssit (n=26), 3) palvelut eivät vastaa asiakkaiden tarpeita (n=26), 4) asiakasmitoitus ei toimi tai ei toteudu (n=20) sekä 5) päätösprosessit (asiakasohjausryhmät) (n=20). Lisäksi muutostarpeiksi nostettiin suhdeperustaisuuden toteutuminen (n=14), moniammatillisuus ja viranomaisyhteistyö (n=13), työn byrokraattisuus (n=10) ja palveluiden aikarajat (n=9). Näiden lisäksi yksittäisesti toimimattomina asioina mainittiin muun muassa asiakastietojärjestelmät, johtaminen, vaikuttavuuden tarkastelu, henkilöstön osaaminen ja rakenteet.

"Ei toimi: asiakastietojärjestelmä, asiakaslähtöisyys, oikea-aikaisuus, lakisääteinen asiakasmitoitus, työnohjauksen määrä, lapsen osallisuus, hidas byrokratia vs. lapsen tarve päätöksiin, joilla tilannetta muutettaisiin. Muuttaa pitäisi johtajuutta – tai oikeammin sen puutetta. Ylemmän johdon linjaukset ovat epäjohtonmukaisia ja vaihtuvat usein. Säästöpainet näkyvät palvelujen organisatoristen myöntämiskriteerien kiristymisinä, millä tavoin sosiaalityöntekijä joutuu asetelmaan, jossa organisatoriset säästöpainet ja lainsäädäntö ajautuvat vastakkain etenkin ostopalvelujen kohdalla. Vastuu palvelujen saamisesta on ruohonjuuritason sosiaalityöntekijällä, mutta samalla pitää kumartaa työnantajan velvoitteita kohtaan."

Kuvio 7.

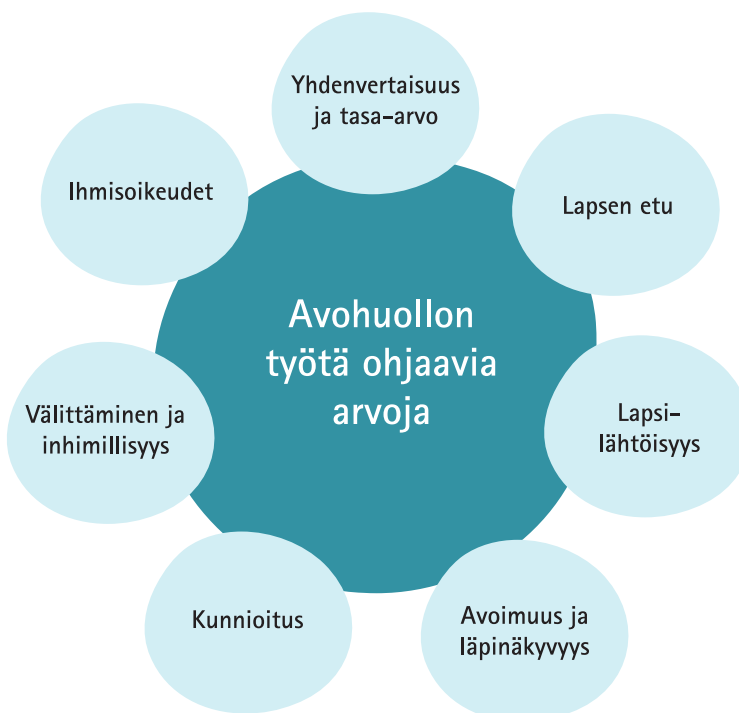
Mikä avohuollossa toimii ja mikä sitä haastaa?

Ammattilaisten arvopohja

Olimme kyselyssä kiinnostuneita myös avohuollossa työskentelevien ammattilaisten arvoista ja mahdollisesta arvoriistiriidasta. Avokysymykseen *Kerro, minkälaiset arvot ohjaavat työtäsi* vastaajat (n=151) kuvasivat työtään ohjaavia arvojaan monisanaisesti ja vastaukset antoivat myös ammattilaisten arvopohjasta hyvin tiedostavaa kuvaa, kuten seuraava vastaus hyvin tuo esiin:

"Humanistinen ja holistinen ihmiskäsitys, antirasismi, intersektionaalisuus, queer-feminismi, toiveikkaus, aitous, rohkeus, nöyryys, vastavuoroisuus, luottamus, nauru, myötätunto, myötäilo, myötäinto, tasa-arvo, antifasismi, antikapitalismi, dekoloniaalisuus, tiedostava optimismi, lempeä jämäkkyys."

Työtä ohjaavia arvoja teemoiteltaessa nousivat esiin erityisesti seuraavalaiset arvot: yhdenvertaisuus ja tasa-arvo (n=47), lapsen etu (n=40), lapsilähtöisyys (n=36), avoimuus ja läpinäkyvyys (n=34), oikeudenmukaisuus (n=33), asiakkaan kunnioittaminen ja arvostaminen (n=32), välittäminen ja inhimillisyys (n=23), ihmisoikeudet (n=23), asiakkaan yksilöllisyys (n=22), asiakaslähtöisyys (n=20), luotettavuus (n=20), rehellisyys (n=14), luotettavuus (n=13) ja suhdeperustaisuus (n=10). Näiden lisäksi työntekijät mainitsivat arvoinaan muun muassa rohkeuden, optimismin, vastuullisuuden, sitoutuneisuuden, perhekesisyyden, dialogisuuden, systeemisyyden ja moninäkökulmaisuuuden.

Kuvio 8.

Avohuollon työtä ohjaavia arvoja.

Kysyttäessä, *kokevatko ammattilaiset työssään eettistä arvostiriitaa*, kaikista kysymykseen vastanneesta 176 ammattilaisesta jopa 82 prosenttia kertoi kokevansa arvostiriitaa, 13 % puolestaan ei kokenut työssään arvostiriitaa ja 5 % vastaajista ei osannut sanoa.

82 % ammattilaisista kokee työssään arvostiriitaa

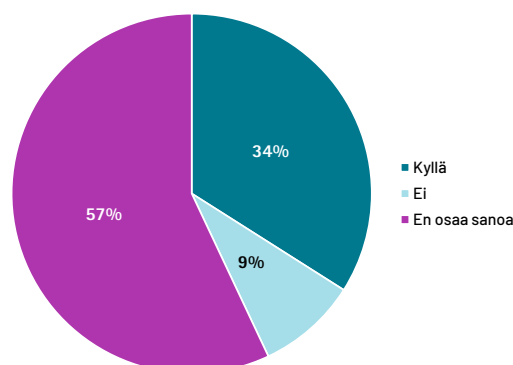
Työssään voimakkainta eettistä arvostiriitaa kokivat sosiaalityöntekijät ja johtavat sosiaalityöntekijät suhteessa sosionomeihin, sosiaaliohjaajiin ja muihin ammattinimikkeisiin. Sosiaalityöntekijänä toimivista 89 % koki arvostiriitaa ja 11 % ei kokenut arvostiriitaa. Johtavia sosiaalityöntekijöitä kysymykseen vastasi 19 ja heistä 16 vastaajaa eli 84 % koki työssään arvostiriitaa ja kolme vastasi, että ei kokenut (19 %).

Verrattaessa sosiaalityöntekijöiden vastauksia muihin ammattiryhmiin, 79 % sosionomi, sosiaaliohjaaja ja muita ammattinimikkeitä ilmoittaneista ammattilaisista (N= 104) kertoi kokevansa työssään arvostiriitaa, 13 % heistä ei kokenut ja 9 % ei osannut sanoa, kokevatko arvostiriitaa.

Kuka pääsee lastensuojelun asiakkaaksi ja ketkä palveluista päättävät?

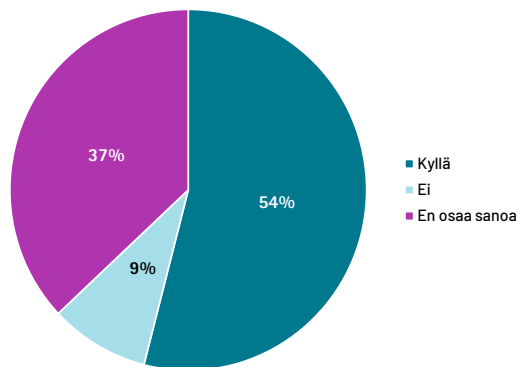
Avohuollon kenttää ovat hyvinvointialueiden aloittamisen jälkeen puhutut taneet lastensuojelun asiakkuuskriteerit sekä palveluiden päätösprosessien siirtyminen niin sanotuille asiakasohjausryhmille. Olimme kyselyssämme siksi myös kiinnostuneita siitä, onko hyvinvointialueilla määritelty omia asiakkuuskriteereitä sosiaalihuoltolain (SHL) mukaisiin perhepalveluihin sekä lastensuojelulain mukaisiin palveluihin, kuka päättää mitä palveluita asiakas voi saada ja minkälaisena ammattilaiset näkevät asiakasohjauksen roolin.

Sekä sosiaalihuoltolain että lastensuojelulain osalta voidaan sanoa, että vastaajien mukaan hyvinvointialueilla on määritelty asiakkuuskriteeristöjä. Vastaajista (n= 181) 34 % mukaan sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin on määritelty kriteeristö ja 9 % mukaan ei ole. 54 % vastaajista (n=181) puolestaan kertoi, että lastensuojelulain mukaisiin palveluihin on määritelty kriteerit ja 9 % näkökulmasta ei ole.

Kuvio 9.

Onko hyvinvointialueella määritelty asiakkuuskriteerit sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin?

Kuvio 10.

Onko hyvinvointialueella määritelty asiakkuuskriteerit lastensuojelun mukaisiin palveluihin?

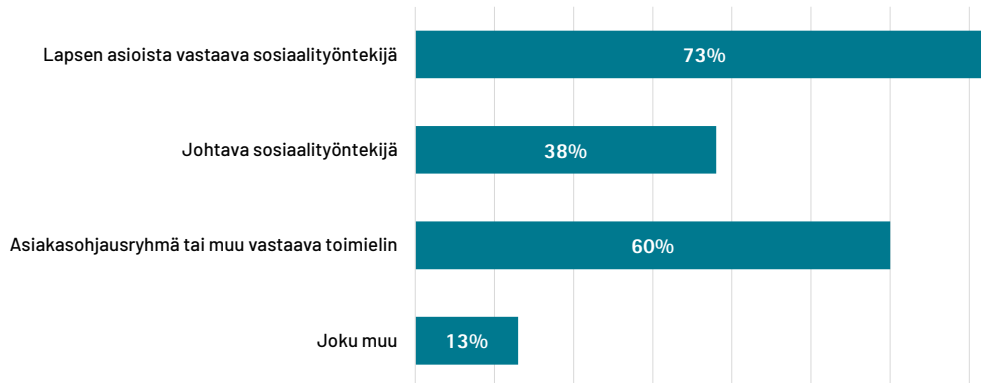
Huomattavaa on kuitenkin myös se, että molempiin kysymyksiin vastattiin runsaasti, että työntekijät eivät osaa sanoa, onko kyseisiä asiakkuuskriteereitä määritelty. 57 % ei osannut sanoa, onko sosiaalihuoltolain mukaisiin perhepalveluihin asiakkuuskriteerejä ja 37 % ei osannut sanoa, onko lastensuojelun mukaisiin palveluihin määritelty kriteeristöjä.

Vastaajilla oli mahdollisuus myös kuvata mahdollisia asiakaskriteeristöjä omin sanoin. Pääsääntöisesti SHL:n mukaisissa kriteereiden kuvauksissa nostettiin esiin (n=26) se, että perheellä on tuen tai erityisen tuen tarve, mutta huoli ei ole niin suuri kuin lastensuojelussa. Yhtenä kriteerinä mainittiin sosiaalihuollon puolella myös se, että perhe on vastaanottavainen tarjottaville palveluille. Yksi vastaaja kertoi, että SHL:n mukaisissa kriteereissä omalla hyvinvointialueella on määritelty 50 asiakasta / sosiaalityöntekijä. Vastauksissa nousi esiin myös se, että kriteerit sosiaalihuollon mukaisiin perhepalveluihin ovat ammattilaisten mielestä liian tiukkoja.

Lastensuojelun mukaisten asiakaskriteerien avovastauksissa (n=50) painottui se, että kriteeristö on lastensuojelun mukainen ja lapsella tulee olla suojelun tarve. Myös sijoituksen riski näkyi vastauksissa avohuollon lastensuojelun pääsyn kriteerinä. Lisäksi molempien kysymysten kohdalla vastaajat toivat esiin myös sitä, että kriteeristöjä ei ole kerrottu työntekijöille tai niitä ollaan vasta työstämässä.

Meillä ei juuri ole tietoa hyvinvointialueiden toiminnan aloittamisen eli vuoden 2023 jälkeen siitä, miten asiakkuuskriteeristöjä tai rajapintatyöskentelyä olisi määritelty. Lastensuojelun Keskusliiton edellisen lapsiperheiden sosiaalihuollon ja lastensuojelun asiakastyön ammattilaisten näkemyksiä tarkastelevan selvityksen (Holmi & Kekkonen, 2023) mukaan 65 % (n=317) oli eri mieltä tai täysin eri mieltä siitä, että sosiaalihuollon ja lastensuojelun palvelujen välinen raja on selvä ja asiakkaiden sijoittuminen näiden palvelujen välillä on selkeää. Lisäksi 41 % vastasi tuolloin, että kunnassa/kuntayhtymässä oli asiakkuuskriteerit sosiaalihuoltolain ja lastensuojelun mukaisissa palveluissa. Kriteeristöjä on siis varmasti hyvinvointialueilla tehty, mutta vielä kukaan ammattilaisilla ei ole niiden olemassaolosta täyttä varmuutta.

Lastensuojelun avohuollossa päätösvalta asiakkaan palveluista koetaan olevan ensisijaisesti lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä. Kysymykseen *"Kuka päättää, mitä palvelua asiakas lastensuojelun avohuollon asiakkaana saa ja kuinka pitkäksi aikaa?"* vastaajista (n=181) suurin osa ilmoitti, että päätökset tekevät pääsääntöisesti lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä (73 %). Lisäksi 60 % vastaajista koki, että päätöksentekoon osallistuu asiakasohjausryhmä tai muu vastaava toimielin.

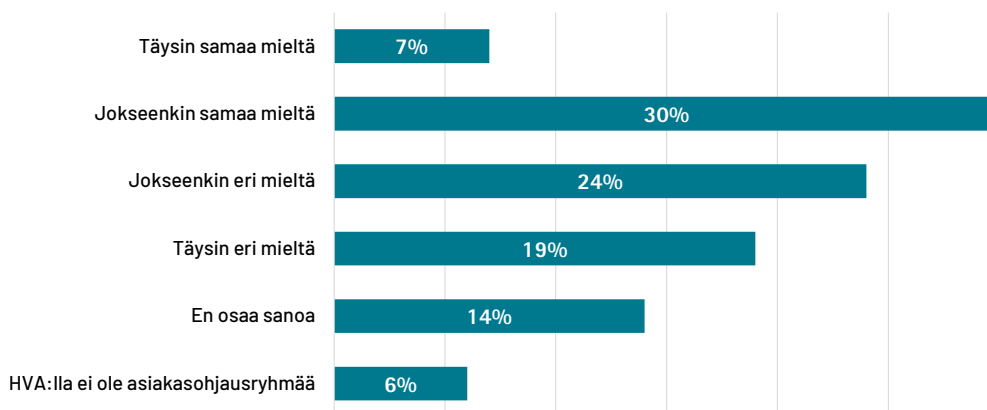
Kuvio 11.

Kuka päättää, mitä palvelua asiakas lastensuojelun avohuollon asiakkaana saa ja kuinka pitkäksi aikaa? Voit valita useamman vaihtoehdon, mikäli päätös on useamman toimijan yhteinen.

Katsottaessa tämän kysymyksen kohdalla vastauksia tehtävänimikekohtaisesti sosiaalityöntekijänä toimivien ammattilaisten vastauksissa näkyi vahvimmin se, että päätösvalta on asiakasohjausryhmällä (81 %), kun 69 % sosiaalityöntekijöistä koki, että päättävänä tahona on ensisijaisesti lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä.

Avovastauksista (n=23) käy ilmi, että muina palveluista päättävinä tahoina hyvinvointialueilla toimivat esimerkiksi (palvelu)päälliköt tai muu johto, jotka voivat vastaajien mukaan evätä tai kieltää sosiaalityöntekijän välttämättömäksi arvioiman lakisääteisen palvelun.

Näyttää siltä, että asiakasohjaus ja erilaisten asiakasohjausryhmien käyttö lastensuojelun avohuollossa hyvinvointialueilla on kohtuullisen yleistä. Ammattilaisten kokemukset asiakasohjausryhmistä olivat vaihtelevia. Suurin osa (43 %) kaikista vastaajista (n=181) ei kokenut asiakasohjausryhmän olevan omaa työtään tukeva toimielin, kun puolestaan 37 % vastaajista oli jokseenkin samaa mieltä tai täysin samaa mieltä, että asiakasohjausryhmä tukee heidän työtään. Vastaajista (n=18) vain kuusi prosenttia ilmoitti, että omalla hyvinvointialueella ei ole asiakasohjausryhmää.

Kuvio 12.

Koetko, että asiakasohjausryhmä tai muu vastaava toimielin tukee työtäsi?

Kysymykseen *"Vaikuttaako tai ohjaako hyvinvointialueen taloustilanne asiakkaille tarjottavien palveluiden valintaa?"* oli vastaajilla hyvin yksimielinen vastaus: kyllä ohjaa. Lastensuojelun avohuollon ammattilaiset näkevät hyvinvointialueiden taloudellisen tilanteen ohjaavan vahvasti lastensuojelun avohuollossa oleville asiakkaille tarjottavia palveluita. Vain 4 prosenttia vastaajista (N=181) koki, että taloustilanne ei ohjaa palveluiden valintaa, kun 90 % ammattilaisista koki talouden vaikuttavan tai ohjaavan asiakkaille tarjottavien palveluiden valintaa.

90 % vastaajista kokee, että hyvinvointialueen taloustilanne vaikuttaa tai ohjaa asiakkaille tarjottavien palveluiden valintaa.

137 vastaajaa tarkensi vielä omin sanoin sitä, *miten taloudellinen tilanne itse asiassa vaikuttaa palveluiden valintaan tai ohjaukseen*. Näissä avovastauksissa esiin nousivat konkreettisesti kolme säästämisen tapaa hyvinvointialueilla: ostopalveluista on luovuttu tai niiden käyttöä on merkittävästi vähennetty (n=39), palveluiden määrääikää, kestoja ja intensiteettiä rajataan (n=27) ja palvelut tulee toteuttaa ensisijaisesti hyvinvointialueiden oman palvelutuotannon kautta (n=22), vaikka hyvinvointialueella ei edes olisi omassa tuotannossa asiakkaan tarvitsemaa palvelua.

"Palveluita pitänyt päättää, vaikka sosiaalityöntekijän mielestä sitä ei voi päättää. Palveluita ei ole voitu tarjota tai myöntää budjetin takia. Asiakkaille ei saisi kertoa palveluista."

Lisäksi monet (n=33) mainitsivat konkreettisesti sen, että taloudellinen tilanne vaikuttaa siihen, että asiakkaat eivät yksinkertaisesti saa tarvitsemaansa palvelua.

"Esimerkiksi perhe ei välttämättä pääse päihdeperhekuntoutukseen, vaikka sitä tarvitsisi, vaan ohjataan hyvinvointialueen omaan perhekuntoutukseen."

1.3 Lastensuojelun avohuollon asiakastyö

Lastensuojelun avohuollon asiakkaat

Kyselyn toinen osio keskittyi tarkastelemaan lastensuojelun avohuollossa tehtävää asiakastyötä. Ensimmäiseksi pyysimme vastaajia kuvailemaan, *"Minkälainen on tyypillisin sinulla oleva tämänhetkinen asiakastapaus lapsen tilanteen ja perheen tilanteen näkökulmasta"*. Tähän kysymykseen saimme

153 avovastausta. Teemoittelu tehtiin erikseen asiakaslasten ja vanhempien elämäntilanteiden näkökulmasta.

Vastaukset havainnollistivat lastensuojelun avohuollossa olevien asiakas-tilanteiden moninaisuutta, mutta avasivat hyvin myös tämän päivän lasten ja perheiden ongelmataakkaa.

"Hyvin vaihtelevia elämäntilanteita. Jollain tasolla perheen tilanne on kriisiytynyt ja lasten / lapsen kasvuolosuhteet vaarantuneet."

Vastaajat kuvasivat tämän hetken tyypillisimmäksi lastensuojelun avohuollon asiakas-tilanteeksi lasten ja nuorten kohdalla koulunkäynnin haasteet ja koulupoissaolot (n=49). Seuraavaksi eniten mainintoja saivat nuorten mielenterveys- ja päihdeongelmat (n=44), neuropsykiatrinen oireilu (n=43), käytösongelmat, rajaton tai väkivaltainen käytös (n=42). Vain muutama mainitsi rikoksilla oireilun (n=7) ja vain yksi vastaaja mainitsi tyypillisimmäksi asiakastapaukseksi jengit ja niin sanotun roadman-ilmiön, jossa ihannoidaan väkivaltaista katuelämää.

Kuvio 13.

Tyypillisimpiä lasten ja nuorten haasteita avohuollon asiakkuudessa

Vanhempiin kohdistuvat elämäntilanteiden syyt asiakkuudelle jakautuivat puolestaan kymmeneen teemaan, joista eniten mainintoja (n=52) sai vanhemmuuden haasteet eli vanhempien väsymys, rajattomuus, keinottomuus ja vuorovaikutusongelmat ja vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmat. Muina teemoina ammatillaiset nostivat esiin vanhempien huoltoriidat ja eroperheet (n=20), taloudelliset haasteet (n=15), perhe ei saa tarvitsemiaan palveluita, kuten neuropsykiatriin tarpeisiin, psykiatriin haasteisiin tai päihdeproblematiikkaan (n=15). Mutta myös yksinhuoltajuus (n=12) ja perheväkivalta (n=11) näkyivät kuvauksissa. Maahanmuuttajataustaisuus tai kotoutumiseen liittyvät haasteet nostettiin esiin muutamissa kuvauksissa (n=8). Lisäksi ylisukupolvisuuden tuomat haasteet (n=4), tukiverkoston puute (n=4),

ja palveluista kieltäytyminen (n=4) mainittiin muutamissa vastauksissa tyypillisimpinä asiakastapauksina.

Kuvio 14.

Tyypillisimpiä vanhempien/vanhemman haasteita avohuollon asiakkuudessa

Ammattilaiset painottivat myös sitä, että tyypillisin asiakastapaus on yleensä monien näiden edellä mainittujen tilanteiden muodostama yhdistelmä. Erityisesti lastensuojelun asiakkuudessa olevien asiakkaiden kohdalla tilanne on aina akuutti, kriisiytynyt, pitkäkestoinen ja lapsella tai nuorella ja hänen perheellään on tarvetta useille palveluille yhtä aikaa.

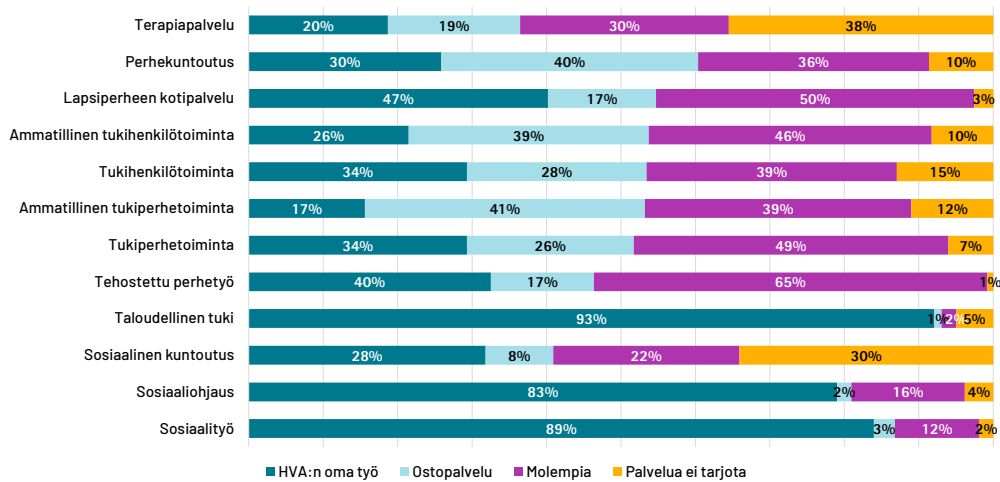
"Avohuollossa ei ole juurikaan "tyypillisiä" asiakkuuksia, vaan hyvin vaihtelevia. Asiakkainani on ulkomaalaisia vanhempansa menettäneitä tai ilman huoltajaa maahan tulleita, lapsia, joiden vanhempien vanhemmuudessa on merkittäviä puutteita, lapsia, joiden vanhemmilla on päihdeidenkäytön tai mielenterveyden pulmia, lapsia, joiden vanhemmilla on jaksamiseen tuen tarvetta, lapsia, joiden oma oireilu (esim. nepsy) on johtanut lapsen ja perheen tuen tarpeisiin jne."

Lastensuojelupalvelut ja niiden saatavuus

Lastensuojelun avohuollon palvelut voivat vaihdella hyvinvointialueittain, mutta niillä pyritään tukemaan lapsen ja perheen arkea kokonaisvaltaisesti. Tämän vuoksi on tärkeää ymmärtää, mitä palveluita asiakas voi saada lastensuojelun avohuollon asiakkaana eri hyvinvointialueilla ja ketkä ensisijaisesti tuottavat palveluita. Tämä avohuollon palveluvalikon tarkastelu (n=178) toi esiin sen, että avohuollossa eniten hyvinvointialueen itsensä tuottamina palveluina toteutetaan sosiaalityötä, sosiaalihojausta ja taloudellista tukea.

Eniten ostopalveluina tuotettavina palveluina vastaajien mukaan toteutetaan puolestaan ammatillista tukiperhetoimintaa, perhekuntoutusta ja ammatillista tukihenkilötoimintaa. Tarkasteltaessa, mitä palveluita ei hyvinvointialueilla asiakkaille avohuollon palveluina tarjota, kärkeen nousivat

terapiapalvelut, sosiaalinen kuntoutus, tukihenkilötoiminta ja ammatillinen tukiperhetoiminta.

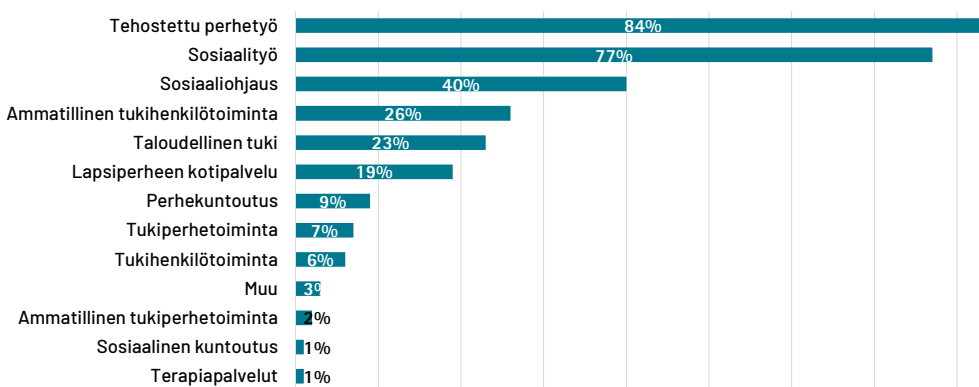

Kuvio 15.

Mitä palveluita asiakas voi saada lastensuojelun avohuollon asiakkaana hyvinvointialueellani? Ja kuka palvelut ensisijaisesti tuottaa?

Kun edellisessä selvityksessä vuonna 2023 (Holmi & Kekkonen, 2023) kysyttiin, miten vastaajien kunnassa tai kuntayhtymässä on saatavilla sekä sosiaalihuoltolain mukaisia että lastensuojelulain mukaisia tukitoimia (n=321), 92 % vastaajista katsoi, että kunnassa tai kuntayhtymässä oli saatavilla liian vähän tukiperheitä sekä tukea ja apua lapsen käytöshäiriöihin. Puolestaan 89 %:n mukaan lapsen kuntoutumista tukevia hoito- tai terapiapalveluita sekä tukea ja apua neuropsykiatriisiin pulmiin oli saatavilla liian vähän.

Kysyimme myös tässä kyselyssä sitä, *mitkä ovat lastensuojelun avohuollossa kolme yleisintä palvelua, joita hyvinvointialueella tarjotaan*. Vastaajien (n=177) mukaan kolme yleisintä palvelua ovat tehostettu perhetyö, sosiaalityö ja sosiaalihojaus. Myös ammatillinen tukihenkilötoiminta ja taloudellinen tuki näyttävät avohuollon palveluina painottuvan.

Kuvio 16.

Mitkä ovat lastensuojelun avohuollossa tarjottavat kolme yleisintä sosiaalipalvelua?

Kysyimme myös, *mitä mahdollisesti muita (kuin yllä lueteltuja) palveluita lapsille ja heidän perheilleen voidaan lastensuojelun avohuollon tukena tarjota*. Avovastauksissa (n=78) avohuollon sijoitus (n=15) mainittiin useimmin erillisenä tarjottavana palveluna. Tämän lisäksi muita mainintoja saivat ryhmämuotoiset ja vertaistuelliset palvelut (n=10) sekä koulunkäynnin tuki (n=9), jolla tarkoitettiin muun muassa taksimatkojen tukemista tai ”koulupsykykarin” palveluita. Perhetyöstä mainittiin (n=9) vielä sen erityiset muodot, kuten intensiivinen perhetyö, nuorten perhetyö ja pienten lasten perhetyö. Lisäksi yksittäisiä mainintoja saivat monet palvelut, muun muassa leiritointi, harrastusten tukeminen, lähiympäristöön vietävä tuki ja järjestöjen tarjoamat palvelut.

”Mielestäni ei pitäisi olla listaa, vaan sosiaalityöntekijän yhdessä lapsen ammattilais- ja läheisverkoston kanssa tulisi voida räätälöidä, jopa keksiä uusia tukimuotoja, jotka parhaiten auttaisivat juuri ko. lasta juuri kyseessä olevalla hetkellä. Lastensuojelulla ja psykiatrialla sekä vammaispalveluilla tulisi olla yhtymäkohta, jossa katsottaisiin, kenen osaaminen parhaiten palvelee lapsen tilanteen kohentumista.”

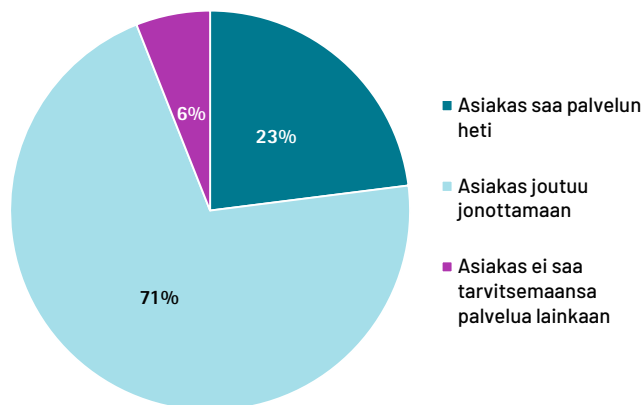
Vastaajat saivat myös kertoa näkemyksensä siitä, *mitä tai minkälaisia palveluita lastensuojelun avohuollon palveluvalikosta heidän mielestään puuttuu*. Tähän kysymykseen tuli 104 avovastausta. Eniten vastaajat (n=21) toivoivat palveluvalikkoon erilaisia lasten ja perheiden tarpeisiin erikoistuneita palveluita, kuten esimerkiksi neurokirjon huomioivia palveluita, koulunkäynnin tukemiseen erikoistuneita palveluita, päihdepalveluita ja vaativiin erotilanteisiin saatavilla olevia palveluita. Lisäksi mainintoja saivat terapia- ja palveluiden, kuten perheterapian (n=13) ja kotiin vietävän perhekuntoutuksen (n=12) tarve. Ammattilaiset kaipaivat myös ryhmämuotoisia palveluita ja vertaistukeen perustuvaa apua asiakkailleen (n=13). Myös muita kotiin vietäviä palveluita toivottiin palveluvalikkoon, kuten kotipalvelua, siivousapua ja lastenhoitoapua (n=9).

Monissa vastauksissa toivottiin, että palveluiden toteutustapaa voitaisiin räätälöidä nykyistä paremmin perheiden yksilöllisten tarpeiden mukaan. Lisäksi palveluihin kaivattiin enemmän joustavuutta, intensiteettiä ja pitkäkestoisuutta. Ammattilaiset korostivat moniammatillisen ja monialaisen yhteistyön merkitystä palveluiden toteuttamisessa, erityisesti silloin, kun asiakkaat tarvitsevat mielenterveys- ja päihdepalveluita. Yhteistyötä toivottiin erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten kesken.

71 % mukaan asiakkaat joutuvat jonottamaan samaansa palvelua.

Vaikka palveluiden sisältöön ja toteutustapaan toivottiin enemmän joustavuutta ja yksilöllisyyttä, nousi esiin myös huoli siitä, kuinka hyvin palvelut ovat asiakkaiden saatavilla silloin, kun tarve on akuutti. Palveluiden oikea-aikaisuus ei vastaajien (n=177) mukaan avohuollossa näytäkään toteutuvan, koska 71 % vastaajista ilmoitti, että asiakas joutuu jonottamaan palvelua ja vain 23 % mukaan asiakas saa tarvitsemansa palvelun heti. Vastaajista 6 % kertoi, että asiakas ei saa lainkaan tarvitsemaansa palvelua.

Kuvio 17. Järjestyvätkö palvelut asiakkaallesi pääsääntöisesti "oikeaan aikaan" vai joutuuko asiakas jonottamaan tarvitsemaansa palvelua?

Koska edellinen kysymys ei tarkentanut, mitä jonottaminen käytännössä tarkoittaa, kysyimme myös, *mitä palvelua asiakkaat joutuvat odottamaan yksinkertaisesti ja kuinka kauan odotus keskimäärin kestää*. Vastaajien (n=128) mukaan eniten jonotetaan tukiperhe- tai ammatillista tukiperhepalvelua (n=54). Seuraavaksi eniten odotetaan tukihenkilö- tai ammatillista tukihenkilöpalvelua (n=28), ja kolmanneksi eniten perhetyötä (n=24). Myös mielenterveys- ja päihdepalveluiden, kuten lasten ja nuorten psykiatrian, terapiapalveluiden ja päihdehoidon, osalta asiakkaiden kerrottiin joutuvan odottamaan pitkään (n=18).

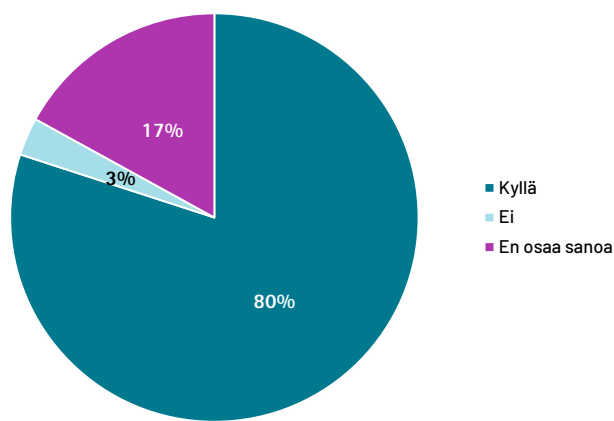
Myös kestoltaan palveluiden jonottaminen vaihtelee. Vastaajien mukaan erityisesti tukiperhetoimintaa asiakkaat joutuvat jonottamaan kuukausia, pahimmillaan jopa vuosia. Tilanteet eri hyvinvointialueilla selvästi vaihtelevat jonottamisen suhteen, koska toisilla alueilla jonottaminen tarkoittaa viikkoja: *"Tehostettu perhetyö, voi mennä viikko tai kaksi."*, kun taas toisella alueella kyse on pahimmillaan vuosista:

"Pahimmat jonot taitavat olla tukihenkilö ja tukiperhetoiminnassa. Tiedän perheiden jonottaneen jopa useita vuosia näihin arviolta voisi olla 3 vuotta."

Vastaajat tekivät näkyväksi myös sitä, että välttämättä itse palveluun ei ole jonoa, mutta prosessit ovat hitaita ja palvelun hyväksyttäminen eri henkilöillä vie aikaa, joka hidastaa palvelun käynnistämistä asiakkaalle.

"Meillä ei varsinaisesti joudu jonottamaan, mutta päätöksien hyväksyttäminen eri henkilöillä ja foorumeissa vie aikaa ennen kuin palvelu päästään käynnistämään."

Aiempiin vastauksiin nähden ei ole yllättävää, että kysymykseen *"Paikkaavatko lastensuojelun avohuollon palvelut hyvinvointialueen muita palveluita?"* peräti 80 % vastaajista (n=181) vastasi myöntävästi. Lisäksi 17 % eli 30 vastaajaa ei osannut sanoa, toimiiko avohuolto muiden palveluiden paikkaajana.

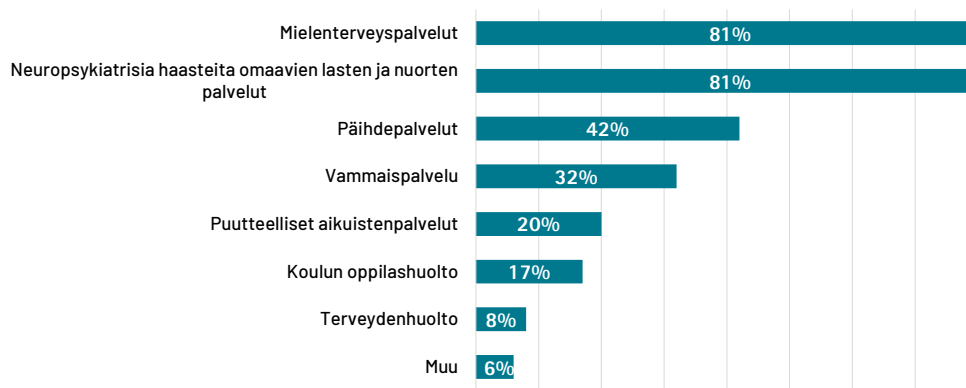
Kuvio 18.

Paikkaavatko lastensuojelun avohuollon palvelut muita hyvinvointialueen palveluja?

Koska ammattilaiset kokivat vahvasti, että lastensuojelun avohuolto joutuu paikkaamaan hyvinvointialueen muita palveluita, haluttiin tarkemmin selvittää, mitä palveluita tämä erityisesti koskee. Vastaajat (n=161) saivat valita kolme yleisintä palvelua annetuista vaihtoehdoista. Näiden perusteella hahmottui, millä alueilla avohuollon rooli korostuu palveluvajeiden paikkaajana. Kolme yleisintä palvelua, joita avohuolto vastaajien mukaan paikkaa ovat mielenterveyspalvelut, neuropsykiatrisia haasteita omaavien lasten sekä nuorten palvelut sekä päihdepalvelut. Muina palveluina vastaajat mainitsivat avovastauksissa erityisesti maahanmuuttaja- ja kotoutumispalvelut, joita lastensuojelupalveluissa koettiin joutuvan paikkaamaan.

Lastensuojelun avohuolto joutuu paikkaamaan muita hyvinvointialueen palveluita.

Kuvio 19.

Jos lastensuojelun avohuolto joutuu paikkaamaan muita lapsen tarvitsemia palveluita, mitä palveluita tai asiakasryhmiä tämä erityisesti koskee. Valitse kolme yleisintä.

Ammattilaisten näkemykset kodin ulkopuolisten sijoitusten ehkäisemisestä

Lastensuojelun avohuollon työskentelyn tavoitteena on ensisijaisesti tukea lapsen turvallista kasvua omassa kodissaan ja ehkäistä kodin ulkopuolelle sijoittamista. Kysyimme avohuollon ammattilaisilta, *mitä tulisi tehdä, jotta sijoituksilta voitaisiin välttyä*. Vastaukset (n=152) olivat keskenään hyvin yhteneviä. Erityisesti korostui se, että sijoituksia voidaan ehkäistä, jos perheet saavat riittävästi tukea jo peruspalveluista.

Ammattilaisten mukaan perheillä on usein laaja palvelutarve jo siinä vaiheessa, kun he tulevat avohuollon asiakkaiksi ja palvelutarpeisiin olisi pitänyt vastata varhaisemmassa vaiheessa. Erityisesti mainintoja saivat koulun tarjoaman tuen vahvistaminen sekä sosiaalihuoltolain mukaisen perhesosialityön riittävä resursointi.

Lisäksi ammattilaiset painottivat, että avohuollon työskentelyn intensiteetin ja keston tulee määräytyä lapsen ja perheen yksilöllisten tarpeiden mukaan, jotta sijoituksia voidaan ennaltaehkäistä. Vastaajat nostivat esiin myös työntekijöiden osaamisen turvaamisen ja palvelujen monipuolisuuden merkityksen tehokkaan ja vaikuttavan avohuollon toteuttamisessa.

Lastensuojelun avohuollon työskentelyssä tulee siis huolehtia siitä, että lapset ja perheet saavat tarvitsemansa palvelut oikea-aikaisesti, palvelut toteutuvat tarpeellisella intensiteetillä ja palvelua voidaan myöntää lapsen ja perheen tarvitsema ajanjakso. Ammattilaiset myös kokevat, että palveluja tulee voida myöntää niin sanotusti päällekkäin ja niin, että lapsen ja perheen tarvitsema mahdollinen erikoisasiantuntemus toteutuu.

Vastausten näkökulmasta seuraavat kolme kohtaa tulee toteutua, jotta kodin ulkopuolisia sijoituksia voidaan välttää tai vähentää;

1. **Varhainen tuki kuntoon (n=40):** Perheille tulee tarjota riittävät palvelut varhaisessa vaiheessa ja peruspalveluista. Vastauksissa tuotiin myös esille, että siirtoa avohuoltoon ei kuitenkaan saa pitkittää, jos perheellä on lastensuojelun palvelujen tarve.
2. **Avohuollon palveluohjaus yksilökohtaiseksi (n=42):** Lastensuojelun avohuollossa on huolehdittava, että asiakkaat saavat palvelut oikea-aikaisesti, palvelun intensiteetti sovitaan perheen tilanteen mukaan ja palvelua voidaan jatkaa niin pitkään kuin lapsella tai

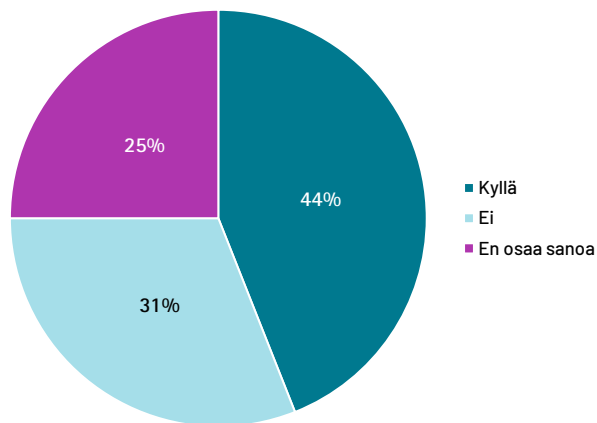
- perheellä on tarve palvelulle. Avohuollon asiakkaille tulee voida myöntää useita palveluja samanaikaisesti. Lastensuojelun avohuollon palveluja ei tulisi joutua jonottamaan.
3. **Työntekijöiden osaamisesta ja palveluiden sisällön laadusta huolehtiminen (n=22):** Hyvinvointialueilla on varmistettava, että lasten kanssa työskentelevillä ammattilaisilla on riittävä asiantuntemus jo peruspalveluista lähtien – esimerkiksi neuropsykiatrisista erityistarpeista. Nuorille tulee tarjota asianmukaiset ja vaikuttavat päihde- ja mielenterveyspalvelut. Myös vanhempien palveluita on huolehdittava, kuten päihde- ja mielenterveyspalveluiden saatavuudesta.
- Lisäksi koko perheelle suunnattua perhekuntoutusta tai muuta perhekohtaista työskentelyä tulee olla tarjolla. Avohuollossa on aina tarjottava vanhemmuutta tukevaa työskentelyä. Moniammatillinen yhteistyö on turvattava tilanteissa, joissa lapsi tai perhe sitä tarvitsee – lastensuojelu ei voi korvata muiden palveluiden puutetta.
- Ammattilaiset kuitenkin myös toteavat, että kodin ulkopuolisilta sijoituksilta ei voida koskaan täysin välttyä.

Mitä tulee tehdä lastensuojelun avohuollossa, jotta kodin ulkopuolelle sijoittamista voidaan välttää?		
Peruspalvelut kuntoon.	Työntekijöiden erityisosaamisesta huolehtiminen.	Palvelujen keston ja intensiteetin päättäminen tarpeen mukaan. Mahdollisuus tarjota useampia palveluja samanaikaisesti.

Kuvio 20.
Miten voidaan ehkäistä sijoituksia.

Asiakasmäärät ja lakisääteinen mitoitus

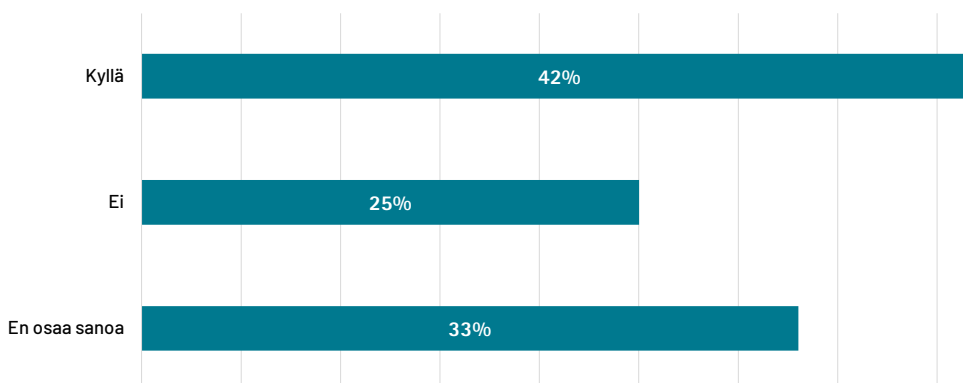
Vuoden 2024 alusta alkaen lakisääteisesti lasten asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä saa olla maksimissaan 30 lasta asiakkaana. Kysyimme, *toteutuuko lakisääteinen sosiaalityöntekijöiden asiakasmitoitus hyvinvointialueilla*. Vastausten (n=180) mukaan lähes puolet vastaajista (44 %) toteaa asiakasmäärän olevan lain edellyttämällä tasolla. Kuitenkin huomionarvoista on, että 31 %:n mukaan lakisääteinen asiakasmitoitus ei toteudu ja 25 % ei osannut sanoa, mikä on oman hyvinvointialueen tilanne. Tilanne on hieman parantunut vuodesta 2023, jolloin selvityksen perusteella asiakasmitoitus oli lakisääteisellä tasolla vain 36 %:n mukaan (Holmi & Kekkonen 2023). Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen vuoden 2024 tilastoraportin mukaan valtakunnallisesti 21 % sosiaalityöntekijöistä ylittyi lakisääteinen asiakasmitoitus ja keskiarvoisesti yhdellä sosiaalityöntekijällä oli asiakkuudessa 27 lasta (Lastensuojelu 2024, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2025).

Kuvio 21.

Toteutuuko lakisääteinen sosiaalityöntekijöiden asiakasmitoitus hyvinvointialueellanne (30 asiakasta/sosiaalityöntekijä)?

Kartoitimme myös, tekevätkö hyvinvointialueet niin sanottua säätämistä lakisääteisen asiakasmitoituksen toteutumiseksi. Säätäminen voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että johtava sosiaalityöntekijä nimetään asiakkaalle vastuusosiaalityöntekijäksi. Lainsäädäntö ei estä johtavaa sosiaalityöntekijää toimimasta lapsen asioista vastaavana sosiaalityöntekijänä, jos hän täyttää kelpoisuusehdot ja tehtävänkuvaan kuuluu asiakastyö.

Vaikka edellisessä kysymyksessä 44 % vastasi, että lakisääteinen asiakasmitoitus toteutuu, vastasi kuitenkin 42 % (n=179) tähän kysymykseen, että ns. säätämistä tehdään, jotta asiakasmitoitus on lakisääteisellä tasolla. 25 %:n mukaan säätämistä ei tehdä ja 33 % vastaajista ei osannut sanoa tapahtuuko ns. säätämistä oman hyvinvointialueen toiminnassa.

Kuvio 22.

Tehdäänkö asiakasmitoituksen toteutumisen eteen ns. säätämistä, esim. asiakas laitetaan johtavan sosiaalityöntekijän nimiin, jos asiakkaalla ei ole omaa työntekijää?

Systeeminen työskentely

Lastensuojelun systeeminen toimintamalli tuotiin Suomeen vuonna 2016. Malli kehitettiin Isossa-Britanniassa, Lontoon Hackneyssa, jossa sen käyttöönotosta oli saatu hyviä tuloksia. Systeeminen toimintamalli lastensuojelussa tarkoittaa lapsen ja perheen elämää kokonaisuutena tarkastelevaa työtettä. Toimintamallin rakenteeseen kuuluvat systeeminen ja perheterapeuttinen ajattelu ja

systemiset työvälineet. Systemisessä toimintamallissa asiakastyötä tekee systeminen tiimi, joka kokoontuu systemisessä viikkokokouksessa. Toimintamallin käyttöönoton toivottiin yhdenmukaistavan valtakunnallisesti lastensuojelutyötä.

Selvityksessä kartoitimme systemisen toimintamallin käyttöä lastensuojelun avohuollon työskentelyssä. Suurin osa, eli 87 % 179 vastaajasta kertoi, että toimintamalli on käytössä omalla hyvinvointialueella ja vain viiden prosentin mukaan toimintamalli ei ole käytössä. Kahdeksan prosenttia ei osannut kertoa oman hyvinvointialueen tilannetta.

87 % vastaajista kertoo, että hyvinvointialueella on käytössä lastensuojelun systeminen toimintamalli.

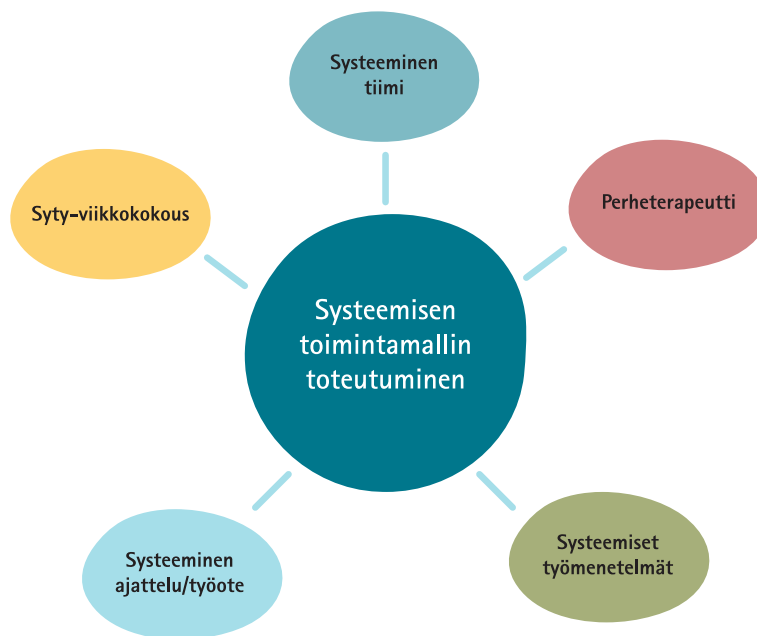
Pyysimme vastaajia myös kuvailemaan, *miten systeminen toimintamalli toteutuu avohuollon työskentelyssä*. Vastausten (n=135) perusteella on selvää, että toimintamallia sovelletaan hyvin eri tavoin. Vastausten mukaan toimintamalli on laajasti käytössä, mutta useimmissa tapauksissa kuitenkin vain osittain tai toimintamalliin vielä koulutaudutaan ja sitä harjoitellaan. Alla oleva lainaus kuvaa tilannetta, jossa systemisen toimintamallin käyttö näyttäytyy toteutuvan pitkälti periaatteiden mukaisesti:

"Systeminen ajattelu on hyvinvointialueemme valitsema toimintaote lastensuojelussa ja se toteutuu kokonaisvaltaisesti. Kaikkien asiakkaiden asiat käsitellään systemisissä tiimeissä, joihin kuuluu kolme sosiaalityöntekijää, kaksi ohjaajaa, konsultoiva sosiaalityöntekijä ja perheterapeutti. Systemisen tiimin viikkokokous toteutuu joka viikko ja asiakkaat voivat itse osallistua viikkokokouksiin. Näin myös tapahtuu saman perheen kohdalla useammankin kerran asiakkuuden aikana. Kaikkien kohdalla osallistuminen ei toteudu fyysisesti, mutta on pyritty tarjoamaan mahdollisuutta mm. etänä osallistumiseen tai välittämällä viestiä tiimille työntekijöiden kautta. Systeminen toimintaote näkyy aitona dialogisuutena, asiakkaiden ehdottamien ideoiden toteuttamisena, avoimuutena kokeilla ja valmiutena osallistua perheen arkeen. Kohtaavaa ja kunnioittavaa suhtautumista."

Systemisen toimintamallin rakenteen mukainen viikkokokouskäytännön toteuttaminen sai vastauksissa mainintoja (n=26) mutta kävi ilmi, että viikkokokous toteutuu eri tavoin eri tiimeissä. Esimerkiksi asiakkaan osallistuminen viikkokokoukseen tai viikkokokouksen kokoontumisväli vaihtelee tiimeissä. On huomioitavaa, että alkuperäinen systeminen toimintamalli lähtee siitä, että asiakas on paikalla, kun hänen asiaansa käsitellään viikkokokouksissa ja viikkokokous nimensä mukaisesti kokoontuu kerran viikossa. Perheterapeuttin roolin hyödyntämisen mainitsi 30 vastaajaa. Toimintamallin rakenteista myös systeminen tiimi tai syty-tiimi oli laajasti käytössä ja sai 62 mainintaa.

Osassa vastauksia kuvailtiin tiimin kokoonpanoa ja toimintaa, ja näistä vastauksista kävi ilmi myös systeemisen tiimin kokoonpanon ja käytäntöjen olevan erilaisia. Systeemisen toimintamallin työmenetelmien hyödyntäminen asiakastyössä sai mainintoja (n=15), kuten sukupuoli- ja aikajana- työskentely.

Vastauksista kävi ilmi, että vaikka rakenteellisesti systeeminen toimintamalli ei valtakunnallisesti yhdenmukaisesti toteudu, ovat tiimit ja työntekijät omaksuneet niin sanottua systeemistä asennetta tai ajattelua omaan työhön. Vastauksissa mainittiin esimerkiksi moniammatillisen ja suhdeperustaisen työskentelyn korostamista omassa työotteessa.

Kuvio 23.
Systeemisen toimintamallin elementtejä lastensuojelussa

Lastensuojelun avohuollon vaikutukset ja vaikuttavuus

Vaikuttavuuden arviointi on keskeinen osa palveluiden kehittämistä, ja siksi halusimme selvittää, miten hyvinvointialueilla arvioidaan lastensuojelun avohuollon vaikutuksia ja vaikuttavuutta ammattilaisten näkökulmasta. Ammattilaisten vastausten (n=129) perusteella arviointi on tällä hetkellä vähäistä, sillä reilu kolmasosa vastaajista ei osannut vastata kysymykseen (32 %) tai vastasi että palvelujen vaikuttavuutta ja vaikutuksia ei mitata (18 %).

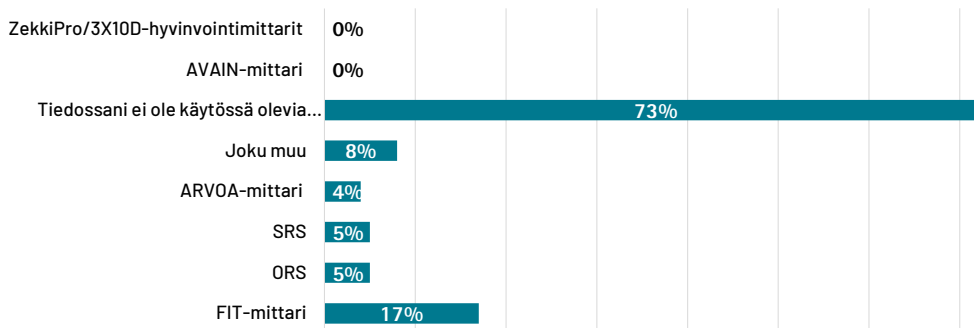
Vastauksissa korostuivat vaikuttavuusmittareiden hyödyntämisen tai vaikutusten arvioinnin sijaan asiakaspalautteen kerääminen eri tavoin (n=26). Yksittäisiä mainintoja saivat myös kokemusasiantuntijaraadin hyödyntäminen arvioinnissa ja kehittämisessä ja asiakaskohtaisen arviointityön tekeminen esimerkiksi asiakassuunnitelmapalaverin yhteydessä. Useissa vastauksissa tuotiin esille kokemus siitä, että sijaishuollon palvelumuotojen vaikuttavuutta seurataan ja mitataan enemmän kuin avohuollon palvelujen.

Kysyimme myös, *mitä yleisesti tunnettuja lastensuojelun vaikuttavuusmittareita vastaajat käyttävät työssään lastensuojelun avohuollossa*. Valmiiksi nimettyjen mittareiden lisäksi vastaajat saivat kertoa avoimella vastauksella, jos käytössä on jokin sellainen mittari, joka listasta puuttui. Asiakastyön

vaikuttavuusmittareita on jo usean vuoden ajan pyritty tuomaan osaksi lastensuojelun palveluita.

73 % vastaajista kertoi, ettei heidän tietojensa mukaan hyvinvointialueella ole käytössä mitään vaikuttavuusmittaria.

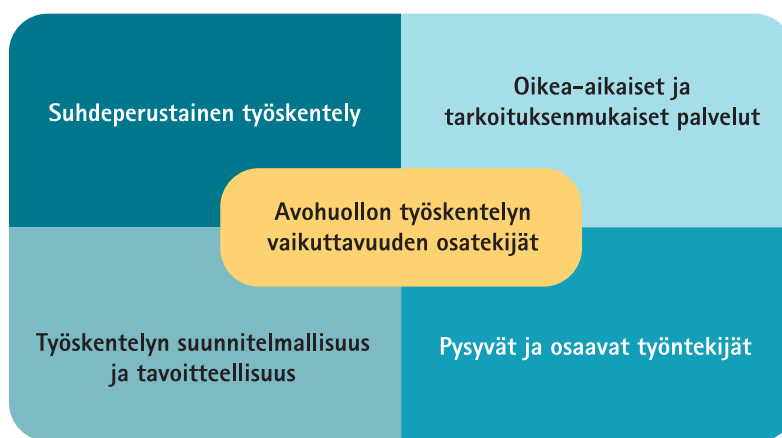
Vastaukset (n=179) tuovat ilmi, että usean vuosien työssä ei ole onnistuttu. Vastaajista 73 % ilmoitti, ettei heidän tietojensa mukaan hyvinvointialueella ole käytössä mitään vaikuttavuusmittaria. Kuudesta nimetystä mittarista 17 % vastaajista kertoi käyttävänsä FIT-mittaria, ja yksittäisiä mainintoja saivat ORS ja SRS-mittarit. Kahdeksan prosentin mukaan hyvinvointialueella on käytössä jokin muu mittari kuin kysymyksessä listatut. Avovastauksia kysymykseen ”Joku muu, mikä?” annettiin kahdeksan vastausta; neljä vastasi hyvinvointialueen kehittäneen oman arviointimallin ja yksittäisiä mainintoja saivat seuraavat vaikuttavuus- tai palautejärjestelmät Roidu, Fad, hymynaama ja kysely palvelun päättyessä. Yksi vastaaja kertoi, että ”*kokeiluja vaikuttavuusmittareista on tehty mutta mikään ei ole pysyvästi jäänyt toimintaan*”.

Kuvio 24.
Mitä mittareita hyvinvointialueella on käytössä lastensuojelun avohuollon asiakastyössä?

Vaikuttavuusmittareiden kartoittamisen jälkeen vastaajat pääsivät itse määrittelemään, mikä heidän mielestään tekee avohuollon työstä vaikuttavaa. 127 avovastauksesta on hahmotettavissa useita erilaisia näkökulmia. Avohuollon työn tekee ammattilaisten näkökulmasta vaikuttavaksi esimerkiksi suhdeperustainen työskentely perheen kanssa (n=40). Suhdeperustainen työskentely perustuu kohtaamiseen, luottamukseen, avoimuuteen ja vuorovaikutukseen. Ammattilaisten mukaan työskentely nähdään vaikuttavaksi silloin, kun sosiaaliryönnön tarve päättyy – joko siksi, että työskentely voidaan lopettaa tai perhe siirtyy kevyempiin palveluihin (n=15). Vaikuttavuutta kuvattiin myös tilanteilla, joissa kiireellinen sijoitus tai huostaanotto onnistutaan ehkäisemään (n=22). Eräs vastaaja tiivistä vaikuttavuuden konkreettisesti: ”*Lapsi jatkaakin koulussa ja äiti oppii riitojen päätteeksi pyytämään anteeksi.*”

Ammattilaiset kuvasivat avohuollon työskentelyn olevan vaikuttavaa erityisesti silloin, kun palvelut ovat oikea-aikaisia ja ehkäisevät tilanteiden kriisiytymistä (n=30). Myös henkilöstön pysyvyydellä nähdään olevan roolia vaikuttavuudessa (n=10), sillä pitkäjänteinen työskentely mahdollistaa perheen tilanteen syvällisemmän tuntemisen ja laadukkaamman suhdeperustaisen työn. Pysyvyys linkittyy myös työskentelyn suunnitelmallisuuteen ja tavoitteellisuuteen, joiden koetaan vahvistavan palvelun vaikuttavuutta (n=10). Lisäksi asiakkaan oma motivaatio on keskeinen tekijä: työ harvoin onnistuu, jos asiakas ei ole valmis ottamaan palvelua vastaan tai sitoutumaan muutokseen.

Kuvio 25.

Mikä tekee avohuollon työstä vaikuttavaa?

Työajan käyttö

Jotta saataisiin tarkempi kuva siitä, mihin tehtäviin työntekijöiden työaika kuluu ja missä kohdin työaika kaivattaisiin lisää, vastaajia pyydettiin arvioimaan oman viikkotyöaikansa jakautumista. Arviointi toteutettiin asteikolla 1–5, jossa 1 tarkoitti eniten aikaa vievää tehtävää ja 5 vähiten aikaa vievää. Vastaukset on raportoitu asteikolla 1 (eniten aikaa vievä tehtävä) ja 8 (vähiten aikaa vievä tehtävä), ja ne jakautuvat seuraavasti:

1. Vanhempien / huoltajien tapaamiset
2. Lasten tapaamiset
3. Asiakassuunnitelmiin liittyvät tapaamiset sekä niihin liittyvä dokumentointi
4. Muut verkostotapaamiset ja verkostoyhteistyö
5. Muu suora yhteydenpito vanhempiin / huoltajiin
6. Neuvotteluiden ja tapaamisten järjestelyt
7. Muu suora yhteydenpito lapseen
8. Kehittämistyö

Vuoden 2023 selvityksessä selvitettiin myös työajan jakautumista, jolloin vastaajat (n=320) arvioivat, että heillä menee työssään eniten aikaa kirjaamiseen, dokumentointiin ja päätösten valmisteluun, vanhempien tapaamisiin ja muuhun suoraan yhteydenpitoon verrattuna lasten kanssa vietettyyn aikaan. 91 % katsoi, että kehittämistyölle on aikaa erittäin vähän, jos ollenkaan. (Holmi & Kekkonen, 2023.) Voidaan todeta, että suhdeperustaisen työskentelyn

lisäämisessä on onnistuttu tämän selvityksen perusteella sillä vanhempien/ huoltajien tapaamiset ja lasten tapaamiset ovat nousseet dokumentoinnin edelle. Huomioitavaa on, että työn kehittämiseksi jää yhä vähiten aikaa.

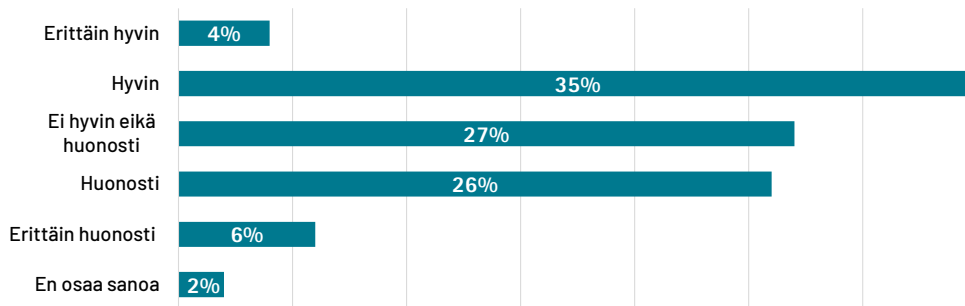
Kysymyksen yhteydessä vastaajat saivat erikseen merkitä myös ne tehtävät, joihin kokevat tarvitsevansa enemmän työaikaa. Enemmän työaikaa ammattilaiset toivoivat seuraaviin tehtäviin:

1. Lasten tapaamiset (n=80)
2. Kehittämistyö (n=67)
3. Vanhempien ja huoltajien tapaamiset (n=54)
4. Muu suora yhteydenpito lapsiin (n=51)
5. Kirjaaminen, dokumentointi ja päätösten kirjallinen valmistelu (mm. erilaiset selvitykset hallinto-oikeudelle, hakemusten valmistelu ym.) (n=51)
6. Asiakassuunnitelmiin liittyvät tapaamiset sekä niihin liittyvä dokumentointi (n=42)
7. Muu suora yhteydenpito vanhempiin/huoltajiin (n=35)
8. Muut verkostotapaamiset/ verkostoyhteistyö (n=25)
9. Neuvotteluiden ja tapaamisten järjestelyt (n=23)

1.4 Lasten ja nuorten osallisuus

Lapsen ja nuoren oikeus osallistua oman asian hoitamiseen on turvattu perustuslaissa ja lastensuojelulaissa, ja on osa Lapsen oikeuksien sopimusta. Sen lisäksi että lapsen ja nuoren tulee olla aktiivinen toimija omassa palvelussaan ja työntekijän tulee huolehtia tämän toteutuminen, on todettu, että vertaisuuteen perustuvilla palveluilla on paikkansa lastensuojelun palvelutarjonnassa. Lainsäädäntövelvoitteiden vuoksi halusimme kiinnittää selvityksessä erityistä huomiota siihen, *miten ammattilaiset kokevat lasten ja nuorten osallisuuden toteutuvan avohuollon palveluissa*. Osallisuudella tarkoitimme kysymyksessä sitä, missä määrin lapsi tai nuori on mukana määrittämässä, toteuttamassa ja arvioimassa hänen etunsa turvaamiseksi tehtävää työtä. Lapset ja nuoret antavat oman arvionsa osallisuuden toteutumisesta raportin toisessa osassa.

Ammattilaisten arviot lasten ja nuorten osallisuuden toteutumisesta vaihtelivat (n=176). Yhteenvetona voidaan todeta, että yli kolmasosa (35 %) vastaajista totesi lasten ja nuorten osallisuuden toteutuvan hyvin. Mutta lähes kolmasosan (27 %) mielestä lasten ja nuorten osallisuus ei toteudu hyvin eikä huonosti. Huomattavaa on, että 32 % vastaajista toteaa tämän lakisääteisen ja Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisen tehtävän toteutuvan huonosti tai jopa erittäin huonosti. Kun vertailee vastauksia ammattiryhmittäin voi nähdä hieman eroja sosiaalityöntekijöiden ja perhetyöntekijöiden, sosiaaliohjaajien ja sosionomien vastauksissa. 31 % sosiaalityöntekijöistä vastasi lasten ja nuorten osallisuuden toteutuvan hyvin (27 % hyvin, 4 % erittäin hyvin), kun vastaava luku sosiaaliohjaajien, sosionomien ja perhetyöntekijöiden osalta oli 42 % (38 % hyvin, 4 % erittäin hyvin). Kaksi vuotta sitten tehdyn selvityksen vastaajista (Holmi & Kekkonen, 2023) vain 25 % koki lasten ja nuorten osallisuuden toteutuvan hyvin (erittäin hyvin 2 % ja hyvin 23 %). Lasten ja nuorten osallisuuden toteutumisessa on siis tapahtunut kehitystä parempaan suuntaan, vaikka tavoitteena tulee olla, että osallisuus toteutuu erittäin hyvin jokaisen avohuollon asiakkaana olevan lapsen ja nuoren kohdalla.

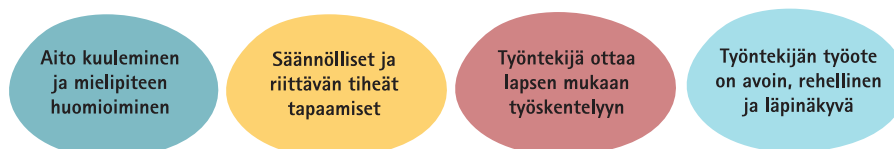
Kuvio 26.

Miten lapsen/nuoren osallisuus palvelujen arvioinnissa ja kehittämisessä näkemyksesi mukaan toteutuu? Osallisuudella tarkoitetaan tässä, että missä määrin lapsi/nuori on mukana määrittämässä, toteuttamassa ja arvioimassa hänen etunsa turvaamiseksi tehtävää työtä.

Seuraavaksi vastaajat pääsivät itse kuvailemaan, *mitkä tekijät erityisesti tukevat lapsen tai nuoren osallisuutta lastensuojelun avohuollossa*. Vastaajien (n=130) mukaan osallisuus toteutuu paikoin hyvin, mutta siinä on vaihtelevuutta.

"Alusta asti on tehtävä lapselle selväksi, että ollaan häntä varten."

Vastaajien mukaan lasten ja nuorten osallisuutta tukee erityisesti lasten ja nuorten aito kuuleminen, mielipiteen selvittäminen ja se, että lasten ja nuorten kertomat asiat vaikuttavat oikeasti käsiteltävään asiaan ja toimenpiteisiin (n=40). Vastaajista 17 % kertoi, että osallisuutta tukee lasten ja nuorten yksilötapaamiset, ja tapaamisten tulee toteutua riittävän usein ja säännöllisesti. Vastaajat kertoivat (n=20), että osallisuus toteutuu parhaiten, kun käytössä on suhdeperustainen työote. Lähes yhtä merkittävänä ammattilaiset pitivät sitä, että työntekijän oma työote tukee osallisuutta, esimerkiksi olemalla lasta ja nuorta kohtaan avoin, rehellinen ja työssään läpinäkyvä. Työntekijöiden vastausten (n=21) mukaan työntekijöiden velvollisuus on yksinkertaisesti ottaa lapsi ja nuori mukaan työskentelyyn ja huolehtia osallisuuden toteutumisesta. Lisäksi vastauksissa nousee esille ammattilaisten käytettävissä oleva työaikaressurssi ja sen merkitys lasten ja nuorten osallisuuden tukemisessa, aikaa tulee olla riittävästi osallisuuden tukemiseen (n=15).

Kuvio 27.

Lasten ja nuorten osallisuutta tukee suhdeperustainen työote.

Lasten ja nuorten osallisuutta tukevien tekijöiden lisäksi kysyimme osallisuutta estäviä tekijöitä. Työntekijät kuvasivat vastauksissaan (n=135) erilaisia aitoja tilanteita, jotka ovat estäneet lapsen ja nuoren osallisuuden toteutumisen lastensuojelun avohuollossa. Yksi vastaajista summaa osallisuutta estävät tekijät seuraavasti:

"Lasta ei tavata. Lasta ei oteta mukaan oma elämänsä asiantuntijana. Vanhempia kuunnellaan liikaa. Lapsen kertomaa ei uskota."

Useat ammattilaisista (n=60) kuvasivat työkiireen ja ajanpuutteen vaikeuttavan lasten ja nuorten osallisuuden tukemista, joka usein johtaa siihen, että lapseen tai nuoreen ei ylipäättään pidetä riittävästi yhteyttä. Huomionarvoista on, että jopa 45 vastaajaa kertoi lapsen vanhemman kanssa työskentelyn vaikuttavan heikentävästi lapsen kanssa työskentelyyn ja osallisuuden tukemiseen. Tällä vastaajat tarkoittivat esimerkiksi tilanteita, joissa vanhempien tilanne ja palvelutarve on niin työllistävä, että se vie työntekijän työaikaa myös lapsen kanssa työskentelyltä. Lisäksi on tilanteita, joissa vanhempi pyrkii vaikeuttamaan tai jopa estämään lapsen kanssa työskentelyn. Vastaajista osa (n=15) kertoi, että on tilanteita, joissa lapsi tai nuori itse kieltäytyy osallistumasta oman asian hoitamiseen ja tämä vaikeuttaa osallisuuden tukemista.

Vastaajat (n=11) toivat esiin, että myös työntekijöiden vaihtuvuus vaikeuttaa lapsen osallisuuden toteutumiseen. Tällöin lapsi joutuu aina uudeleen tutustumaan uuteen aikuiseen, mikä voi turhauttaa ja heikentää lapsen uskoa auttaviin aikuisiin. Yksittäisiä mainintoja saivat myös työntekijöiden omaan osaamiseen liittyvät asiat, kuten työmenetelmien puute ja asiantuntijaroolin korostaminen, jolloin luotetaan aikuisen sanaan enemmän lapsen kertoman sijaan. Valitettavasti myös muutamia mainintoja sai työntekijöiden oma toiminta, jolloin työntekijä tietoisesti laiminlyö lapsen tai nuoren osallisuuden tukemista.

"Lapsi voi olla jo pettynyt aiempiin tukitoimiin, joissa on luvattu muutosta, mutta sitä ei ole tapahtunut. Moni nuori on jo pettynyt eikä enää luota aikuisiin. Työskentely on liian vanhempi/aikuislähtöistä, ei nuori jaksa odottaa."

Lasten ja nuorten kanssa työskentely lastensuojelussa

Lasten ja nuorten osallisuuden toteutumisen lisäksi kartoitimme ammattilaisten työskentelytapoja lasten ja nuorten kanssa työskennellessä. Pyysimme kuvailemaan omia työskentelytapoja, esimerkiksi minkälaisia menetelmiä käytetään ja missä työskentely tapahtuu. Vastauksista (n=130) kävi ilmi, että työskentely lasten ja nuorten kanssa tapahtuu pääasiassa kasvokkain vuorovaikutuksessa. Vaikka digitaaliset yhteydenpitotavat, kuten puhelin, Whatsapp, sähköposti tai verkkotapaamiset ovat toisinaan ammattilaisilla käytössä, saivat nämä vain yksittäisiä mainintoja (n=12).

Ammattilaisten mukaan onnistuneissa kohtaamisissa lasten ja nuorten

kanssa korostuvat turvallinen ilmapiiri, aito vuorovaikutus ja lapsilähtöinen työote. Nämä elementit nousivat esiin lähes kaikissa vastauksissa, ja niitä pidettiin keskeisinä lähtökohtina työskentelylle. Tärkeintä on olla helposti lähestyttävä ja aidosti kiinnostunut lapsen tai nuoren ajatuksista, toiveista ja tarpeista.

Osalle ammattilaisista työskentely lasten ja nuorten kanssa perustuu vahvasti vuorovaikutukseen ilman varsinaisia menetelmiä, kun taas toisilla on käytössä laaja kirjo erilaisia työmenetelmiä. Pääsääntöisesti lasten ja nuorten kanssa työskentelyssä luotetaan toiminnallisuuteen (n=30). Nuorten kanssa keskustelu ja arjen taitojen harjoittelu painottuvat, kun taas pienempien lasten kanssa käytetään vielä enemmän toiminnallisia ja menetelmällisiä lähestymistapoja. Yleisimmin käytettyjä työkaluja ovat lomakkeet, pelit, kortit, piirtäminen, leikkiminen ja kuvat (n=55). Erikseen mainittiin myös seuraavat lastensuojelun työmenetelmät, kuten kolme taloa, sukupuoli, aikajana ja fiilismittari. Ryhmätoiminta sai vain satunnaisia mainintoja. Lisäksi ammattilaiset kuvasivat käytössä olevan erityisosaamista vaativia menetelmiä, kuten DKT (dialektinen käyttäytymisterapia), KKT (kognitiivinen käyttäytymisterapia), nepsy-valmennus, TLP (toimiva lapsi ja perhe -perheinterventio), Theraplay, MDFT (moniperheterapia) ja mentalisaatioon perustuvia menetelmiä, mutta nämäkin olivat käytössä vain yksittäisissä vastauksissa. Toisin sanoen lastensuojelussa lasten ja nuorten kanssa työskennellään hyvin eri tavoin ja menetelmin, riippuen työntekijän omasta työtavasta tai esimerkiksi täydennyskoulutuksista.

Ammattilaiset kuvasivat myös paikkoja, joissa lasten ja nuorten kanssa työskennellään. Yleisimmin ammattilaiset tapaavat lapsia ja nuoria heidän kodeissaan (n=41). Kodin lisäksi lapsia ja nuoria tavataan toimistossa (n=20), koulussa tai päiväkodissa (n=15), kahvilassa tai muissa julkisissa tiloissa (n=18) sekä ulkona tai luonnossa (n=16).

Työntekijät kuvasivat työskentelytavan sekä -paikan valintaan vaikuttavan lapsen iän, työntekijän oman osaamisen ja ammatillisen orientaation sekä lapsen vanhempien roolin ja osallistumisen. Joissain tapauksissa lapsia tavataan vain yhdessä vanhemman kanssa tai asiakassuunnitelmanneuvottelussa.

Työskentely eri-ikäisten lasten kanssa tuo esiin erilaisia haasteita ja erityiskysymyksiä, jotka vaikuttavat avohuollon arkeen ja menetelmävalintoihin. Tämän vuoksi selvityksessä kysyttiin erikseen, *minkälaisia haasteita ammattilaiset kokevat työssään pienten lasten sekä nuorisoikäisten kanssa*. Kuten todettua, ammattilaiset ovat kuvanneet, että avohuollon työn vaikuttavuuteen ja laatuun vaikuttaa merkittävästi suora työskentely asiakaslasten kanssa. Emme ole kysymyksissä määritelleet, mitä ikäryhmää tarkoitetaan pienellä lapsella ja nuorisoikäisellä eli tulkinta tämän osalta on jäänyt vastaajalle itselleen.

Pienten lasten kanssa työskentelyssä ammattilaiset (n=112) korostivat erityistä herkkyyttä ja taitoa kohdata lapsi hänen kehitystasonsa mukaisesti. Yksi keskeisimmistä ammattilaisten tunnistamista haasteista pienten lasten kanssa työskentelyssä on sanallisen ilmaisun puute. Erityisesti vauvat ja taaperot, jotka eivät vielä puhu tai kykene ilmaisemaan kokemuksiaan, ajatuksiaan tai tunteitaan sanallisesti, voivat tuottaa haastetta. Tämä edellyttää työntekijältä vahvaa kykyä havainnoida lapsen käyttäytymistä ja tunnetiloja sekä hyödyntää toiminnallisia ja luovia menetelmiä lapsen ilmaisun tukemiseksi.

Tällainen työskentely vaatii aikaa ja erityisosaamista (n=35).

Useat vastaajista (n=32) myös kokivat, että käytännön työssä menetelmiä, työkaluja ja selkeitä toimintamalleja pienten lasten kanssa työskentelyyn on liian vähän saatavilla. Lisäksi 10 % vastaajista nosti esiin koulutuksen, perehdytyksen ja työkokemuksen puutteen, mikä vaikeuttaa pienten lasten erityiskysymysten tunnistamista ja osallisuuden tukemista. Lisäksi työajan riittämättömyys korostuu vastauksissa, vastaajista 20 % koki, ettei aikaa ole riittävästi pienten lasten arjen havainnointiin ja toiminnalliseen työskentelyyn, jota pienten lasten kanssa työskentely edellyttäisi.

Erityisenä piirteenä vastauksista käy ilmi vanhempien korostunut merkitys pienten lasten kanssa työskenneltäessä (n=30). Pienten lasten kohdalla työskentely tapahtuu usein rinnakkain vanhempien kanssa, ja vanhempien sitoutuminen sekä vuorovaikutus lapsen kanssa vaikuttaa työn onnistumiseen. Ammatillaiset kuvaavat vanhemman epäluuloisuuden työntekijöitä kohtaan tai vastustuksen lastensuojelun työskentelyä kohtaan estävän tai haittaavan työntekijän työskentelyä lapsen kanssa. On tilanteita, joissa vanhemman tarpeet voivat mennä työskentelyssä lasten tarpeiden edelle. Alla oleva aineistokatkkelma kokoaa hyvin pienen lapsen kanssa työskentelyn erityispiirteitä lastensuojelun avohuollon työskentelyssä:

"Lapselle ei pitäisi tulla ahdistusta, pelkoa tai kiusallista tunnetta siitä, että häneltä kysytään asioita hänen perheestään ja vanhempien toiminnasta. Lasta ei pitäisi tentata, 'kuulustella' tai johdatella, vaan luoda turvallinen ja luonteva ilmapiiri, jossa lapsi spontaanisti kertoo elämästään sen mitä kertoo. Vanhempien on vaikea antaa tavata lasta ilman vanhemman läsnäoloa."

Yhteenvedon voidaan todeta, että ammatilaisten mukaan pienten lasten kanssa työskentely vaatii erityistä sensitiivisyyttä, aikaa, menetelmällistä osaamista ja vahvaa yhteistyötä vanhempien kanssa, sekä edellä mainitut toiminnot mahdollistavia rakenteita ja resursseja, jotka mahdollistavat tämän työn laadukkaan toteuttamisen.

Ammatilaisten pohtiessa haasteita tai erityisiä kysymyksiä nuorisoi-
käisten lasten kanssa työskentelyssä korostuivat vastauksissa (n=117) erilaiset näkökulmat kuin pienten lasten kanssa työskentelyssä. Nuorisoi-
käisten kanssa ammatillaiset korostivat nuoren omaa motivaatiota ja sitoutumista työskentelyyn, työskentelyn pitkäjänteisyyden merkitystä sekä nuorten ker-
rostuneiden ongelmien tuomia haasteita työskentelyyn.

Yksi keskeisimmistä haasteista nuorisoi-
käisten kanssa työskentelyssä on nuoren oma sitoutumisen ja motivaation puute (n=37). Vastausten mukaan usein nuoret eivät ole halukkaita osallistumaan työskentelyyn, mikä vaikeut-
taa tavoitteellista etenemistä. Tähän voivat vaikuttaa nuoren aikaisemmat
kokemukset palvelujärjestelmästä, nuoren oma tilanne, esimerkiksi akuutti
päihdeongelma tai esimerkiksi nuoruusikään kuuluva asenne ammatilaisia
tai aikuisia kohtaan.

"Motivoitumisen puute on vielä aiempaa nousevampi trendi. Toteutuuko nuorten kohdalla palvelun vapaaehtoisuus?"

Vastaajien mukaan merkittävää haastetta liittyy ajallisiin ja taloudellisiin resursseihin (n=30). Säännöllisten tapaamisten järjestäminen on vaikeaa ajanpuutteen vuoksi, eikä nuoria voida tavata heille mieluisissa ympäristöissä tai tarjota esimerkiksi ruokaa, mikä voisi lisätä nuoren omaa motivaatiota osallistua tapaamisiin. Nuorten motivointiin ja tavoittamiseen tarvitaan riittävästi aikaa, jota tällä hetkellä ei ole. Vastaajien (n=30) mukaan aikuiset ja auttavat ammattilaiset ovat aiheuttaneet pettymyksiä monille nuorille, mikä tekee uuden luottamuksellisen suhteen rakentamisesta haastavaa. Työskentely vaatii työntekijältä erityistä herkkyyttä ja pitkäjänteisyyttä lähteä rakentamaan ja ylläpitämään nuoren luottamuksen arvoista suhdetta.

Vastaajista 15 % toi esille, että nuorisoiäisten oireilu ja palvelujen tarve on erilaista kuin pienillä lapsilla. Nuorten oireilu ilmenee esimerkiksi mielenterveyshaasteina, nepsy-oireiluna, kouluakäymättömyytenä, päihteidenkäyttönä tai rikollisuutena, mikä tuo lisähaasteita työskentelyyn. Nuoren tarvitsemat palvelut usein vaativat moniammatillista yhteistyötä, jolloin työskentelyn onnistumiseen tai epäonnistumiseen vaikuttaa moni toisistaan paikoin irrallaan oleva taho ja palvelu (n=13). Myös työntekijän saama puutteellinen tuki työlle vaativissa asiakastilanteissa voi heikentää työskentelyä nuorten kanssa. Lisäksi työntekijöiden puutteellinen tuntemus nuorisokulttuurista voi vaikeuttaa yhteyden luomista ja ymmärrystä nuorten maailmasta, kuten alla oleva vastauskatkelmä kuvaa:

"Roadman-tyypit, puhumattomuus, sulkeutuneita nuoria, kestää aikaa herätellä luottamusta ja jos ei ole ollut keskustelukulttuuria eikä luottamusta, niin vie aikaa, eri kieli, tyyli ja arvot, ollaan nuoria ja ajattelemattomia, ei funtsata oman käytöksen merkitystä, hällä väliä -tyyli, kunhan on kivaa nyt ... kannustan kouluun ja ammattiin, normielämään, ruokailuun ja harrastuksiin...vähän tylsään ja konservatiiviseen elämään. Hauskaakin saa olla ja pitää, mutta kohtuudella."

Nuorisoiäisten kohdalla vanhempien osallisuus tai vaikutus nuoren kanssa työskentelyyn ei näyttäytynyt yhtä merkittävänä kuin pienten lasten kohdalla. Vastauksista myös ilmeni, että osa ammattilaisista työskentelee vain joko pienten lasten kanssa tai nuorisoiäisten kanssa. Osa myös vastasi, että lasten ja/tai nuorten kanssa työskentely sujuu hyvin ilman haasteita (n=12).

1.5 Rakenteellinen sosiaalityö

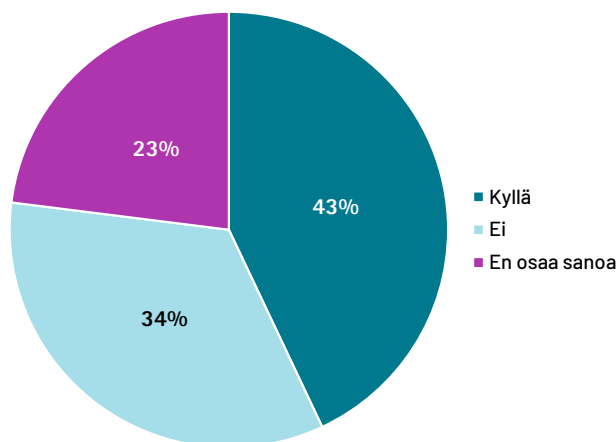
Kyselyn viimeisessä osiossa keskityttiin rakenteellisen sosiaalityön kysymyksiin ja ammattilaisten kokemuksiin työn edellytyksistä. Vastauksista käy selvästi ilmi, että ammattilaiset kaipaavat lisää aikaa ja osaamista voidakseen työskennellä laadukkaasti asiakkaana olevien lasten ja nuorten kanssa. Samalla myös korostetaan, että vanhempien tulee olla aina mukana yhteisessä työskentelyssä, jotta perheen tilannetta voidaan tarkastella kokonaisvaltaisesti.

Kysyimme, *hyödynnetäänkö hyvinvointialueilla kokemusasiantuntijoiden asiantuntemusta avohuollon työn tukena*. Kysymykseen vastasi 176 henkilöä. Lähes puolet vastaajista (43 %) kertoi, että omalla hyvinvointialueella hyödynnetään kokemusasiantuntijuutta työn tukena, mutta vastaavasti 34 % vastaajista kertoi, ettei kokemusasiantuntijoiden asiantuntemusta hyödynnetä ja 23 % ei osannut vastata kysymykseen oman hyvinvointialueen osalta.

Kysymyksen yhteydessä vastaajat saivat kertoa, *miten kokemusasiantuntijuutta hyödynnetään omalla hyvinvointialueella*. Avovastauksia saatiin yhteensä 63, ja niiden perusteella voidaan tunnistaa kolme selkeästi yleisintä tilannetta, joissa kokemusasiantuntijoiden asiantuntijuutta hyödynnetään:

1. Ammattilaisten koulutukset
2. Ryhmämuotoiset ja vertaisuuteen perustuvat palvelut nuorisoiäisille
3. Ryhmämuotoiset ja vertaisuuteen perustuvat palvelut vanhemmille

Yksittäisiä mainintoja sai lisäksi kokemusasiantuntijan asiantuntemuksen hyödyntäminen palvelujen kehittämisessä ja asiakastapaamisissa. Selvää on, että kokemusasiantuntijatoiminta ja -asiantuntemus ovat käytössä valtakunnallisesti hajanaisesti. Muutama vastaaja kertoi kokemusasiantuntijatoiminnan olevan osa hyvinvointialueen toimintaa, mutta useissa vastauksissa todettiin, että kokemusasiantuntijatoiminta on osa hanketta tai projektia ja irrallaan hyvinvointialueen rakenteista.

Kuvio 28.
Hyödynnetäänkö hyvinvointialueella avohuollon lastensuojelussa työn tukena kokemusasiantuntijoita?

Lastensuojelutyön kehittämisen, lainsäädäntötyön jalkauttamisen ja resurssien tarkoituksenmukaisen kohdentamisen näkökulmasta on oleellista, että päättäjät tuntevat lastensuojelutyötä ja sen toimintakenttää. Kysyimmekin, *miten avohuollon palveluissa työskentelevät ammattilaiset kokevat alueen päättäjien tuntevan lastensuojelun avohuollon työtä*. Vain viisi prosenttia vastaajista (n=173) koki, että hyvinvointialueen päättäjät tuntevat riittävän hyvin lastensuojelun avohuollon työtä ja jopa 80 % ammattilaisista oli sitä mieltä, että päättäjät eivät tunne riittävän hyvin avohuollon työtä.

80 % vastaajista oli sitä mieltä, että päättäjät eivät tunne riittävän hyvin avohuollon työtä.

Seuraavassa kysymyksessä ammattilaiset pääsivät pohtimaan keinoja, *millä lastensuojelun avohuollon työtä voitaisiin tehdä näkyvämmäksi yhteiskunnassa*. Saimme 102 avovastausta. Ammattilaiset toivoivat (n=22), että päättäjät ja palveluita johtavat viranhaltijat jalkautuvat tutustumaan avohuollon työhön ja keskustelemaan työntekijöiden kanssa. Toiveena oli säännölliset tapaamiset kertaluontoisen tutustumisen sijaan, jolloin päättäjät voisivat myös seurata tekemiensä päätösten vaikutuksia palveluun. Vastaajat kokivat, että päättäjät eivät tunne avohuollon työtä koska työntekijöiden viestit eivät kulje johdolta päättäjille. Lisäksi ammattilaiset toivoivat, että avohuollon työ olisi enemmän esillä mediassa ja sosiaalisessa mediassa (n=20). Tällä hetkellä medianäkyvyys ja julkinen keskustelu keskittyy vastaajien mukaan liikaa lastensuojelun epäkohtiin ja epäonnistumisiin ja näkyvyyttä tulisi monipuolistaa. Keskusteluun toivottiin enemmän ammattilaisten ääntä ja faktapohjaisuutta. Työntekijät kokevat, että lastensuojelusta puhuttaessa usein esillä on vain sijaishuolto ja avohuolto jää näkymättömiin.

Yhteiskunnallisessa keskustelussa tulisi vastaajien mukaan (n=20) näkyä enemmän lastensuojelun positiiviset kokemukset, kuten miten perheet ovat hyötäneet avohuollon työstä ja tuesta, ja minkälaisia ovat perheen omat kokemukset lastensuojelusta. Vastaajat (n=7) ehdottivat ratkaisuksi lisätä kokemusasiantuntijoiden puheenvuoroja esimerkiksi hyvinvointialueen viestinnässä. Toiveita esitettiin myös avohuollon palvelujen kuvaamisesta palvelupoluilla, jotta perheille olisi selkeämpää, mitä palveluja avohuollonnon asiakkaana voi olettaa saavansa (n=10).

Ylipäättään lastensuojelusta tulisi puhua enemmän (n=36). Työntekijät kokivat, että yhä edelleen lastensuojelusta on liikkeellä paljon väärää ja virheellistä tietoa tai oletuksia. Tämä voi vaikuttaa siihen, miten perheet uskaltautuvat hakea apua tai ottaa sitä vastaan. Lisäksi avohuollon lastensuojelutyön sisältöä toivottiin avattavan yhteiskunnassa laajemmin, ei vain asiakkaille, vaan esimerkiksi lastensuojelun yhteistyökumppaneille, jotta esimerkiksi tarjolla olevat palvelut olisivat selkeämpiä.

Lisäksi pieni osa vastaajista (n=8) koki, että näkyvyyteen voisi vaikuttaa positiivisesti avohuollon tutkimuksen lisääminen ja työn avaaminen esimerkiksi artikkeleissa. Toiveena esitettiin myös tilastoinnin kehittämistä, joka osaltaan vaikuttaisi avohuollon sisällön faktaperustaiseen kuvaamiseen ja vaikuttavuuden seurantaan.

Kuvio 29.

Keinoja, joilla avohuollon työtä voidaan tehdä näkyvämmäksi.

Kysyttäessä *kokevatko ammattilaiset, että lastensuojelun avohuollon työntekijöitä kuullaan kansallisessa tai valtakunnallisessa päätöksenteossa*, noudatti vastausjakauma (175 vastausta) edeltävää kysymystä. Vain neljä prosenttia vastaajista koki, että lastensuojelun ammattilaisia kuullaan päätöksenteossa, kun vastaavasti 74 % koki, että ei kuulla ja 22 % ei osannut ottaa kantaa väitteeseen.

74 % vastaajista koki, että avohuollon työntekijöitä ei kuulla kansallisessa tai valtakunnallisessa päätöksenteossa.

Selvityksen lopuksi kysyimme vielä, *mitä osa-alueita tulisi vahvistaa lastensuojelun avohuollon laadun ja vaikuttavuuden parantamiseksi*. Vastaajat (n=179) saivat valita annetusta listauksesta viisi mielestään tärkeintä:

1. Lastensuojelun asiakasmäärän toteutuminen lakisääteisellä tasolla 42 %
2. Suora työskentely lasten kanssa 35 %
3. Lapsen kasvun ja kehityksen tuntemukseen liittyvä osaaminen 28 %
4. Lapsen oikeuksien ja osallisuuden toteutuminen 27 %
5. Viranomaisyhteistyö 27 %

Kysymykseen saatiin lisäksi kuusi avovastausta, joissa esitettiin useita keinoja lastensuojelun avohuollon laadun ja vaikuttavuuden parantamiseksi. Vastaajat toivoivat muun muassa lastensuojelulain uudistamista, avohuollon palveluvalikoiman uudelleenarviointia sekä systemisen toimintamallin laajempaa hyödyntämistä. Lisäksi nostettiin esiin kotoutumispalvelujen lisäämisen tarve ja vanhempien vastuun korostaminen lapsen hyvinvoinnista. Yhdessä vastauksessa korostettiin, että vain pätevien sosiaalityöntekijöiden tulisi työskennellä avohuollossa, ja että lastensuojelun erikoistumiskoulutuksia tulisi olla enemmän tarjolla.

OSA 2: Nuorten kokemukset lastensuojelun avohuollosta

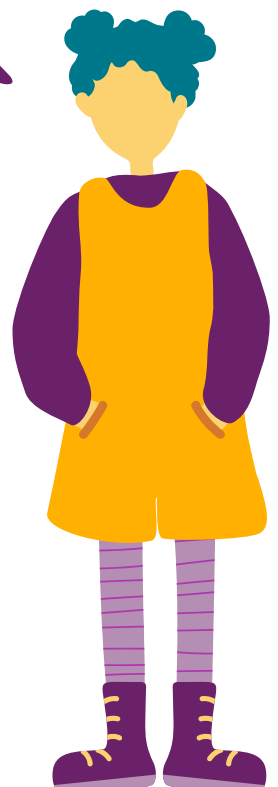
Onko sinulla kokemusta lastensuojelun avohuollosta? Oletko ollut itse asiakkaana tai muuten tekemisissä lastensuojelun avohuollon kanssa?

Otsikon kysymys oli osa kutsutekstiä, jolla pyrimme tavoittamaan nuoria keskustelemaan lastensuojelun avohuollosta kanssamme Nuorten Turvasataman Discord-alustalle. Järjestimme kaksi eri keskustelukertaa verkkoalustalla elokuussa 2025. Keskusteluihin sai vapaasti osallistua, olla koko varatun ajan tai tulla ja mennä. Keskusteluihin osallistui yhteensä 14 nuorta.

Keskusteluissa halusimme tavoittaa nuorten kokemuksia erityisesti seuraavista teemoista;

- Mitä avohuolto tarkoittaa? Mitä se pitää sisällään?
- Milloin avohuollon työskentely on onnistunutta? Miksi?
- Nuorten osallisuuden kokemukset avohuollon työskentelyn aikana ja kehittämisideat lasten ja nuorten osallisuuden tukemiseksi.
- Miten avohuollon asiakkuus päättyi?
- Miten avohuollon työskentelyä tulisi kehittää?

Seuraavalta sivulta
löydät koonnin nuorten
kokemuksista
lastensuojelun
avohuollosta.

Nuorten kokemuksia lastensuojelun avohuollosta

Lastensuojelun avohuollosta voi pyytää apua ja tukea kotiin. Ja palvelua saadaan ennen mahdollista kodin ulkopuolelle sijoittamista. Mutta saako aina apua avohuollosta? Kokemus vaihtelee suuresti.

"Eiks avohuolto oo niinkö tukee ja apua perheille sillon kun perheessä on joku ongelma mihin tarvii apua ja tukee. Mulla on jotenkin mielessä et siihen ei kuulu viel niinkö huostaanotto yms."

Nuori kertoi jonottavansa tälläkin hetkellä avohuollon palveluihin.

"Avohuollosta joko saa kaiken sen avun ja vähä enemmän tai sit vaan annetaan lämmintä kättä ja toivotetaan hyvät jatkot."

"Lasten kokemuksille sama painoarvo kuin aikuisten sanomisille."

"Se on kuitenkin LASTEN-suojelu nii eiks lapsia pitäis nimenomaan huomioida näissä tilanteissa aikuisia enemmän?"

Tuen tarve voi jääädä vanhemman tarpeiden varjoon, tai vanhempi saattaa peitellä perheen todellista tilannetta ja estää näin avun saamista. Vanhempia kuullaan enemmän kuin lapsia.

Tapaamiset tapahtuvat usein toimistolla koko perheen läsnä ollessa. Harva muisti, että työntekijät olisivat esimerkiksi käyneet perheen kotona.

"Olen saanut tukea koulunkäyntiin ja työllistymiseen liittyvissä asioissa."

Osallisuus toteutuu, kun kuunnellaan, uskotaan ja kokemuksiin reagoidaan. Osallisuutta tulee tukea ikä- ja kehitystason mukaisesti ja kaikille eivät käy samat menetelmät. Osallisuus on mahdollista, kun menetelmät ovat sopivia ja nuoren kanssa yhdessä sovittuja. Keskustelun, piirtämisen, pelaamisen tai yhdessä lukemisen kaltaiset vaihtoehdot voivat olla toimivia. Tärkeää on ammattilaisen työorientaatio – traumainformoitu työote nähtiin tärkeänä, sillä nuoren käytöksen taakse tulee nähdä ja sovittaa osallistumisen muodot hänen senhetkiseen vointiinsa.

Mitä lapsen ja nuoren näköinen osallisuus vaatii avohuollon työskentelyssä?

Osallisuus alkaa siitä, että työntekijällä on aikaa tutustua lapseen tai nuoreen. Nuoret toivovat tapaamisia *"ihan muuten vaan"*. Tämä auttaisi työntekijää tutustumaan nuoreen ja hänen kiinnostuksenkohteisiinsa, ja voisi madaltaa nuoren kynnystä sitoutua työskentelyyn.

Huumorin avulla voi luoda yhteyttä nuoreen. Se inhimillistää työntekijän ja voi helpottaa jään murtumista työntekijän ja nuoren välillä.

"Välittää sille nuorelle myös et sä oot tässä hetkessä, sulla on aikaa, sä oot kiinnostunu siitä mitä hän sulle kertoo, arvostat sitä rehellisyyttä ja tekee hänen kanssaan jotain. Usein paikalla istuminen jossain toimistossa ei oo se kaikkein paras tapa. Siltä nuorelta voi kysyä et missä haluaa jutella tai mitä haluaa tehdä. Antaa tilaa valita missä hänellä on turvallisinta jutella."

Työntekijöiden tapaamisissa oli kiireen tuntua – *"oli tunti aikaa kertoa omasta elämästä"*.

"Omaa sitoutumista työskentelyyn olisi edistänyt se, että työntekijät olisivat pysyneet samana. Annettiin joku nimi ja numero, johon voi soittaa jos tulee hätä – mutta tällaisessa tilanteessa yhteydenoton tekeminen ei ollut helppoa."

Yhdellä nuorella oli kokemus pitkästä suhteesta omaan työntekijätyöpariin, mistä oli hyvin kiitollinen.

Harva nuori tiesi, milloin ja miksi avohuollon asiakkuus päättyi.

"Emme olleet tietoisia oman asiakassuunnitelman sisällöstä, vaikka asiakirja muutoin on tutun kuuloinen."

Tiesitkö, miksi olit lastensuojelun avohuollon asiakas? *"Joo, kai."*

Toiveena on, että työntekijällä olisi aikaa kohdata ja tutustua lapseen ja nuoreen, ilman kiirettä ja ennakkoluuloja. Olisi matalan kynnyksen paikkoja, joissa voi purkaa pahaa oloa ilman ajan varaamista, odottamista tai jonottamista.

Vertaistoimintaa tulisi tarjota nuorille asiakkuuden aikana. Moni joutui salaamaan asiakkuutensa, osa sai tukea kavereilta, mutta monille lastensuojelun asiakkuus oli yksinäinen kokemus. Vertaisuuteen perustuvien palvelujen tarjoaminen voisi auttaa lieventämään tätä kokemusta.

Kokemusasiantuntijatoiminnan esittelyä ja ohjausta sen pariin olisi hyvä tarjota jo asiakkuuden aikana. Tämä mahdollistaisi vertaisten kanssa kokemusten jakamisen ja voisi lisätä nuorten yhteisöllisyyden kokemuksia.

Nuoren toive avohuollon ammattilaiselle: *"Jotain yhdessä hauskaa tekemistä, jossa lapsi/nuori kokee tulevansa kuulluksi, nähdäksi ja kokee että voi olla oma itsensä edes hetken. Lupa olla sellainen kun on."*

OSA 3: Mitä vastaukset kertovat avohuollon nykytilasta?

3.1 Mihin ohjaa avohuollon kompassi? Lastensuojelun avohuoltoa ohjaavaa orientaatiota paikantamassa

Lastensuojelua voidaan kuvata yhteiskunnan peilinä ja kompassina, sillä lastensuojelun toiminta kertoo paljon siitä, mitä yhteiskunta pitää tärkeänä ja mihin se resursoi. Toisaalta se kertoo myös yhteiskunnan lapsiperheiden tilasta, haasteista ja näyttää sosiaalisen eriarvoisuuden kipukohtia. Lastensuojelu heijastaa yhteiskuntamme arvoja, käsitystämme lapsuudesta ja vastuustamme toisiamme kohtaan. Se näyttää myös suuntaa siitä, miten suhtaudumme haavoittuvassa asemassa oleviin lapsiin ja heidän perheisiinsä. Lastensuojelu ei myöskään toimi tyhjiössä, vaan sen toimintarakenteet, arvoperusta ja yhteiskunnallinen merkitys muovautuvat aina yhteiskunnan ideologisten olosuhteiden vaikutuksessa (Harrikari, 2019).

Sosiaali- ja terveysministeriö (2025) sekä voimassa oleva lastensuojelulaki (417/2007) määrittelevät lastensuojelun tavoitteeksi turvata lasten oikeudet turvalliseen kasvuympäristöön, kehitykseen ja erityiseen suojeluun. Tukea lapsille ja heidän perheilleen pyritään tarjoamaan myös mahdollisimman varhain esimerkiksi neuvoloissa ja kouluissa. Suomalaisen lastensuojelun perustana on vahva lapsen edun ensisijaisuus, jota ohjaa sekä kansallinen että kansainvälinen lainsäädäntö. Lastensuojelun avohuollon tehtävänä on mahdollistaa lastensuojelulain mukaisia tukitoimia, joiden tavoitteena on tukea vanhempia heidän kasvatustehtävässään ja siten ennaltaehkäistä si- jaishuollon tarvetta. (Kotisaari ym., 2025.)

Lastensuojelua voidaan kuvata yhteiskunnan peilinä ja kompassina, sillä lastensuojelun toiminta kertoo paljon siitä, mitä yhteiskunta pitää tärkeänä ja mihin se resursoi.

Lain kirjaus on selkeä, mutta tällä hetkellä muuta ääneen lausuttua lastensuojelutyötä yhteen sitovaa tai kansallisesti ohjaavaa työskentelyorientaatiota ei meillä lastensuojelussa ole. Ei kuitenkaan unohdeta, että vuonna 2023 Suomessa työstettiin lastensuojelun kansallista visiota ja sellaiseksi määriteltiin *"Lapsi ja hänen läheisensä voivat luottaa lastensuojeluun ja sen vaikuttavuuteen"* (Valtioneuvosto, 2023a). Visiotyön pohjana oli määritellä yhteistä suuntaa lastensuojelulle, mutta koska poliittinen myllerrys lastensuojelun ja sitä toteuttavien toimijoiden, kuten hyvinvointialueiden, ympärillä on ollut rajua, tämä visio on tainnut unohtua vähän meiltä kaikilta. Oppia voisi ottaa vaikka Skotlannista, jossa kansallinen lastensuojelun visio *"Getting it right for every child"* on yhteinen lupaus kiinnittää lainsäädännölliset ja hallinnolliset toimet visiotasolla yhteen niin, että tavoitteena on tarjota kaikille lapsille, nuorille ja heidän perheilleen oikeanlaista tukea oikeaan aikaan, jolloin jokainen lapsi ja nuori Skotlannissa voi saavuttaa täyden potentiaalinsa. ([Getting it right for every child \(GIRFEC\) - gov.scot.](https://www.gov.scot/publications/getting-it-right-for-every-child/girfec-2023/pages/12.aspx))

Koska Lastensuojelun Keskusliitonkaan aikaisemmissa selvityksissä ei

lastensuojelun viitekehysten näkökulmaa ole pohdittu tai kyselyissä kysytty, lähdimme nyt rohkeasti selvittämään, mikä on se viitekehys ja orientaatio, johon sitoutuen ammattilaiset avohuollon lastensuojelua toteuttavat.

Monien orientaatioiden avohuolto

Vastausten pohjalta voidaan karkeasti sanoa, että lastensuojelun avohuollossa ei ole yhtä selkeää, vallitsevaa orientaatiota tai viitekehystä. Ammattilaisten työtä ohjaavat moninaiset ja myös osin ristiriitaiset orientaatiot. Tämä ei ole vain teoreettinen ongelma, vaan se vaikuttaa suoraan myös siihen, millaista tukea ja kohtaamista lapset ja perheet saavat, sekä millaisessa arvopohjassa työntekijät toimivat.

Emme tarkoituksella tarjonneet vaihtoehtoiksi kaikkia orientaatioita, joita sosiaalityöhön liitetään, vaan pois jäivät esimerkiksi psykososiaalinen orientaatio ja tapauskohtaisuus. Ja koska etsimme yleisintä työskentelyorientaatiota, tarjosimme kuusi vastausvaihtoehtoa, joista vastaaja pystyi valitsemaan yhden. Toivoimme ammattilaisten myös itse sanoittavan muita orientaatioita vapaasana- osiossa. Koska vaihtoehtoja ei voinut valita useita, ovat vastaajat joutuneet pakotetusti valitsemaan yhden, jonka lisäksi he ovat varmastikin käyneet pohdintaa, että muutkin orientaatiot ovat näkyvillä lastensuojelun avohuollon arjessa.

Lastensuojelun avohuollossa ei ole yhtä selkeää, vallitsevaa orientaatiota tai viitekehystä. Ammattilaisten työtä ohjaavat moninaiset ja myös osin ristiriitaiset orientaatiot.

Yleisemmäksi työskentelyorientaatioksi ammattilaiset valitsivat lapsilähtöisyyden (26 % vastaajista). Tulos onkin myönteinen signaali siitä, että ammattilaiset ajattelevan lapsen olevan lastensuojelun keskiössä. Tämä on myös linjassa sekä kansallisen että kansainvälisten näkemysten kanssa, joissa lapsen oikeudet ja lapsen osallisuus asetetaan lastensuojelun keskiöön. Samalla on kuitenkin huomattava, ettei lapsilähtöisyys orientaationa ei todellakaan hallitse kentän toimintaa.

Suojeluorientaatio (24 %) ja suhdeperustaisuus (21 %) seurasivat lapsilähtöisyyden orientaatiota lähes yhtä vahvoina. Suojeluorientaatio viittaa riskien hallintaan ja kontrolliin – usein reaktiiviseen, jopa juridisoituun lähestymistapaan, jossa painottuvat velvoitteet ja turvaavat toimenpiteet. Suhdeperustaisuus puolestaan korostaa luottamusta, jatkuvuutta ja vuorovaikutusta – elementtejä, joita tutkimukset (esim. Curry, 2019; Heino ym., 2024; Jokinen, 2018) pitävät keskeisinä vaikuttavan lastensuojelutyön edellytyksinä. Näiden kahden orientaation rinnakkaisuus kertoo eräänlaisesta jännitteestä kontrollin ja suhdeperustaisen yhteyden välillä.

Palveluorientaation valitsi vallitsevaksi orientaatioksi 14 % vastaajista, mikä viittaa siihen, että lastensuojelu nähdään tiiviinä osana palvelujärjestelmää,

jossa keskeistä on palveluiden koordinointi ja niiden saatavuus. Tämän orientaation yleisimmäksi valinneena voi nähdä sekä eräänlaisena mahdollisuutena että riskinä. Lasten ja perheiden tarve saada lastensuojelusta oikeanlaisia palveluita, ja toivottavasti myös oikeaan aikaan, on tärkeä näkökulma, mutta tämän viitekehyksen painottaminen voi tarkoittaa myös sitä, että lastensuojelu nähdään vain palveluita koordinoivaksi byrokraattiseksi hallinnoinniksi.

Erityisen huolestuttavana pidämme vastauksista esiin noussutta talousohjautuvuuden näkökulmaa, jota vastaajat kuvasivat myös ohjaavaksi orientaatioksi. Näiden vastausten voi nähdä myös kiinnittyvän työntekijöiden kokemaan eettiseen ristiriitaan. Kun 90 % vastaajista kertoi hyvinvointialueen taloustilanteen vaikuttavan asiakkaille tarjottaviin palveluihin ja samalla 82 % vastaajista kertoi kokevansa työssään eettistä arvoriistiriitaa, voi vain arvailla, mikä yhteys näillä vastauksilla toisiinsa on. Se on kuitenkin totuus, että tämänhetkinen resurssien niukkuus hyvinvointialueilla ei ole vain lastensuojelun taustatekijä tai tavanomainen reunaehto, vaan se on aktiivinen työtä ohjaava raami, joka haastaa myös päivittäistä asiakastyötä.

Yhtenä lastensuojelua ohjaavana orientaationa voidaan vastausten perusteella pitää myös systeemistä toimintamallia, joka toki kiinnittyy myös suhdeperustaisuuteen. Vastauksista käy ilmi, että systeemistä toimintamallia hyödynnetään tällä hetkellä laajasti lastensuojelun avohuollossa. Lähes 90 % vastaajista kertoi, että systeeminen malli on käytössä jollakin tavalla heidän hyvinvointialueellaan. Vaikka vastausten perusteella näyttää siltä, että toimintamallia sovelletaan hyvin eri tavoin, ja useimmissa tapauksissa toimintamalli on käytössä vain osittain tai siihen vielä kouluttaudutaan ja sitä harjoitellaan, on käyttöaste korkea. Kun lastensuojelun systeeminen malli otettiin Suomessa käyttöön vuonna 2016, tavoitteena oli luoda yhtenäinen toimintatapa lastensuojeluun eri puolilla Suomea, ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos vastasi mallin koordinoinnista ja kouluttajakoulutuksesta vuoteen 2022 asti. Tällä hetkellä mallin valtakunnallinen koordinointi ja kehittäminen ei ole kenenkään toimijan vastuulla. Vaikka systeeminen malli on saanut myös kriittisiä näkökulmia osakseen (esim. Aaltio, 2022), huomattavaa tämän selvityksen tulosten pohjalta on se, että kun vastaajat kuvasivat avohuollossa hyvin toimivia asioita, systeeminen mallin toteuttaminen nousi esiin vielä erikseen.

Erityisen huolestuttavana pidämme vastauksista esiin noussutta talousohjautuvuuden näkökulmaa, jota vastaajat kuvasivat myös ohjaavaksi orientaatioksi.

Lastensuojelun kompassin suunnalla on merkitystä

Viitekehyksen ja orientaation valinta ei ole neutraali tai mitätön tekijä lastensuojelun avohuollossa. Se määrittää, mitä pidetään tärkeänä, mitä mitataan, mitä resursoidaan ja mitä jätetään tekemättä. Jos viitekehys rakentuu ensisijaisesti kontrollille ja kustannustehokkuudelle, jäävät ainakin lapsen

osallisuus, suhteen rakentaminen ja kehityksellinen tuki helposti marginaaliin.

Lastensuojelutyö elää ajassa, jossa ammatillaiset selvästi kohtaavat jatkuvasti ristiriitaisia odotuksia. Yhtäältä työssä korostuvat inhimilliset arvot, kuten kohtaaminen, kuulluksi tuleminen ja lapsen edun ensisijaisuus. Toisaalta rakenteelliset reunaehdot – kuten resurssien niukkuus, palvelujärjestelmän vaatimukset ja toimintamallien yhdenmukaistaminen – asettavat työlle paineita, jotka voivat haastaa sen eettistä perustaa.

Nyt onkin aika rehellisesti kysyä: mikä on se viitekehys, jonka haluamme ohjaavan suomalaista avohuollon lastensuojelua tulevaisuudessa? Haluammeko järjestelmän, jossa lapsen ääni kuuluu, perhe saa tukea oikea-aikaisesti ja työntekijällä on mahdollisuus rakentaa luottamuksellisia suhteita asiakkaisiin? Vai järjestelmän, jossa riskienhallinta, säästöpaineeet ja kodin ulkopuoliset sijoitukset määrittävät työn suunnan? Lisäksi on esitettävä kysymys siitä, kenellä on vastuu valita ja ylläpitää avohuollon orientaatiota. Onko valta poliittisilla toimijoilla, valtiollisella ohjauksella, korkeakouluilla, hyvinvointialueilla tai täysin yksittäisellä työntekijällä? Jos meillä ei ole minkäänlaista yhteisesti sovittua kehystä, käy varmasti niin, että jostakin suunta toiminnalle asetetaan.

Tämä ei ole vain ammatillinen tai hallinnollinen kysymys – se on yhteiskunnallinen valinta. Lastensuojelun suunta ja valittu kompassi kertoo, millaisena näemme lapsuuden arvon, perheiden tukemisen merkityksen ja yhteisvastuun tulevaisuuden.

- Lastensuojelun avohuollon työssä ei ole yhtä vallitsevaa orientaatiota, vaan kenttä on moniääninen. Tämä voi olla vahvuus, mutta se voi myös asettaa asiakkaita eriarvoiseen asemaan.
- Lapsilähtöisyys on avohuollossa läsnä, mutta ei itsestään selvä. Sen rinnalla elävät muutkin orientaatiot, kuten suojelu ja suhdeperustaisuus. On varmistettava, että lapsi asiakkaana ei jää systeemissä altavastaajaksi.
- Palveluorientaatio ja talousohjautuvuus nostavat esiin lastensuojelun rakenteelliset haasteet. Kun resurssipaineet ohjaavat työtä, vaarana on, että eettiset ja inhimilliset periaatteet jäävät taka-alalle.
- Systeeminen toimintamalli on laajasti käytössä, mutta sen soveltaminen vaihtelee. Mallin valtakunnallisen koordinoinnin puute voi heikentää sen vaikuttavuutta ja yhdenmukaisuutta.

3.2 Sivustakatsojasta keskiöön

Lastensuojelu on ennen kaikkea lapsia ja nuoria varten. Silti keskustelu lastensuojelusta keskittyy usein kuvaamaan rakenteita, palvelupolkuja ja ammatilaisten tai aikuisten toimintaa. Suomalaista lastensuojelua kuvataan lapsikeskeiseksi, mutta tämän selvityksemme jälkeen on syytä pohtia, onko

asia täysin näin. Lastensuojelussa aikuis- ja lapsikeskeisyyden suhteen tarkastelu on tärkeää, samoin sen pohtiminen, keitä varten järjestelmä on viimesijaisesti olemassa. Katsetta tulisi suunnata kohti työn keskeisintä ydintä eli lasten ja nuorten kanssa työskentelyä.

Lastensuojelun tehtävä on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuun, kehitykseen ja osallisuuteen omassa kasvuympäristössä vanhempien vastatessa kasvatustehtävästä tarvittaessa yhteiskunnan tarjoaman tuen, kuten lastensuojelun avohuollon tukitoimien avulla. Lapsen oikeuksien täysimääräinen toteutuminen lastensuojelussa ei onnistu ilman suoraa vuorovaikutusta lapsen kanssa. Lapsen ei tule olla vain huoltajan tai ammattilaisten välisten keskustelujen tai muutostyöskentelyn kohde, vaan hänen tulisi olla aina myös itse aktiivinen toimija, jonka ääni tulee kuulla ja toimijuus turvata palvelun aikana. Työskentely lapsen kanssa tarkoittaa hänen kokemustensa kuulemista ja näkökulman huomioimista palvelujen suunnittelussa ja päätöksenteossa, ja tämä edellyttää lapsen yksilöllisten tarpeiden tunnistamista ja niihin vastaamista.

Lastensuojelun vaikuttavuus perustuu pitkälti luottamukseen toimijoiden kesken. Lapsen ja ammattilaisen välinen suhde voi olla ratkaiseva tekijä siinä, kokeeko lapsi tulevansa nähdyksi ja kuulluksi ja esimerkiksi sitoutuuko osaltaan työskentelyyn. Ilman aitoa kohtaamista ei synny luottamusta, ja lapsen luottamus ammattilaisen toimintaa kohtaan on ratkaisevassa roolissa muutostyöskentelyssä. Luottamus rakentuu sekä ammattilaisten että nuorten mukaan kasvokkain vuorovaikutuksessa, johon on riittävästi aikaa ja tilaa. (Heino ym. 2024.)

Kyselyssämme ammattilaiset kuvailivat lasten ja nuorten osallisuuden rakentumista asiakassuhteessa hyvin samalla tavalla kuin Heinin ja kumppaneiden tutkimusartikkeli vuodelta 2024. Molemmissa siis tunnistettiin toimivan asiakassuhteen keskeiseksi työvälineeksi luottamuksen. Luottamus asiakassuhteessa on mahdollista, kun asiakkaan ja työntekijän suhteessa pyritään tasavertaisuuteen, luottamukseen, ajan antamiseen ja välittämiseen. Samassa tutkimuksessa (Heino ym. 2024) määritellään luottamusta estäviä tekijöitä, jotka ovat niin ikään tunnistettavissa myös tämän selvityksen aineistosta: suuret asiakasmäärät ja työntekijöiden vaihtuminen, epäsymmetrinen suhde asiakkaan ja työntekijän välillä ja asiantuntijakeskeisyys.

"Joskus voisi olla vain hauska tavata muuten vaan."

Keskusteluissa nuoret toivovat, että oman työntekijän tapaamisia olisi myös ilman virallista agenda tai päätöksenteon tarvetta. *"Joskus voisi olla vain hauska tavata muuten vaan."* Nuoret pyysivät ammattilaisilta ymmärrettävää kieltä sekä aitoa kiinnostusta ja reagointia heidän kertomaansa kohtaan. Ei siis riitä, että kysyy "mitä kuuluu", vaan työntekijän tulee myös jatkaa keskustelua ja reagoida kuulemaansa. Nuoret peräänkuuluttivat ammattilaisilta sensitiivistä lähestymistapaa heidän ainutlaatuista elämäänsä ja kokemuksiaan kohtaan. Kun kysymme keskusteluissa nuorilta, mikä voisi vaikuttaa positiivisesti nuorten ja työntekijän suhteen rakentumiseen, oli keskusteluissa esillä työntekijän inhimillisyys. Pohdimme, voisiko työntekijän

roolia ja asiakassuhteen valta-asetelmaa hieman raottaa ja tuoda esiin välittämistä ja kiinnostusta. Nuoret kokivat myös, että huumorin käyttäminen sopivissa tilanteissa lisäisi työntekijän inhimillisyyttä ja lähestyttävyyttä nuorten näkökulmasta.

Missä tilanteessa digitaaliset työvälineet sopivat lasten ja nuorten kanssa työskentelyyn ja milloin ne tukevat lapsen ja nuoren osallisuutta lastensuojelu palveluissa?

Työskentely lasten ja nuorten kanssa vaatii siis lapsilähtöisiä tekoja suhteen rakentamiseen. Tähän voi pyrkiä esimerkiksi antamalla lapselle mahdollisuus, ainakin ajoittain, päättää missä tavataan ja mistä keskustellaan. Lapsi tulee valmistella tapaamiseen ja työntekijän on hyvä pohtia, kuinka paljon eri ammattilaisia on syytä olla paikalla, sillä nuoret kertoivat kokevansa ulkopuolisuutta isoissa verkostotapaamisissa. Kyselymme mukaan ammattilaiset käyttävät lastensuojelun avohuollossa yllättävän harvoin digitaalisia yhteydenottotapoja lasten ja nuorten kanssa työskentelyssä. Onkin syytä jatkossa pohtia, missä tilanteessa digitaaliset työvälineet sopivat lasten ja nuorten kanssa työskentelyyn ja miten ne tukevat lapsen ja nuoren osallisuutta lastensuojelu palveluissa.

”Se on kuitenkin LASTENSuojelu” – lapsen osallisuus vaatii tekoja

Lastensuojelun työskentelymallien tulee perustua lapsen oikeuksiin. YK:n lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa varmistamaan, että lapsi saa osallistua häntä koskeviin asioihin, suunnitteluun, toteuttamiseen ja päätöksentekoon. Tämä ei ole valinnainen lisä, vaan laissa vahvistettu jokaisen lapsen oikeus eli samalla työntekijöiden velvollisuus. Ammattilaisten vastauksista käy ilmi, että lasten ja nuorten osallisuus turvataan suhdeperustaisella ja lapsilähtöisellä työskentelyllä. Lapsen ja nuoren ikä ja kehitystaso ohjaavat työskentelyä ja selvityksemme perusteella on syytä kiinnittää huomiota siihen, että työntekijät saavat riittävästi koulutusta, perehdytystä ja työkaluja eri-ikäisten lasten kanssa työskentelyyn. Ikä ei ole missään tilanteessa osallisuutta estävä tekijä tai syy jättää lapsi oman elämänsä suunnittelun ulkopuolelle.

Lastensuojelun Keskusliitto kartoitti lastensuojelun tilannetta asiakkaiden kertomana vuonna 2023 ja selvitti siinä asiakkaiden kokemuksia osallisuuden toteutumisesta palveluissa (Hokkila, 2023). Selvityksen mukaan asiakkaan kannalta hyvä ja vaikuttava lastensuojelu rakentuu palvelupolun kaikissa vaiheissa välittämisestä, luottamuksesta, osallisuudesta, yksilöllisyydestä, kokonaisvaltaisuudesta, osaamisesta, kuntouttamisesta ja jatkuvuudesta. Selvitys toi kuitenkin esille, että edellä mainitut elementit toteutuvat hyvin sattumanvaraisesti ja on riippuvaisia yksittäisen ammattilaisen osaamisesta ja myös hyvinvointialueen rakenteista ja resursseista. Selvityksessä myös todetaan, että ”lastensuojelun asiakkaiden asema suhteessa järjestelmään näyttää haavoittuvalta ja mahdollisuudet saada vaikuttavaa palvelua

vaihtelevilta”. Samansuuntaiselta tilanne näyttää myös nyt ammattilaisten ja nuorten kokemana.

Ammattilaiset toivat vastauksissa esille eri-ikäisten lasten kanssa työskentelyssä tunnistettuja erityispiirteitä, joita on syytä huomioida omassa työotteessa, työn organisoimisessa ja johtamisessa. Ammattilaisten mielestä pienten lasten kanssa työskentelyssä tulee kiinnittää erityistä huomiota lapsen kehitysvaiheeseen. Pienet lapset eivät välttämättä osaa ilmaista itseään sanallisesti samalla tavalla kuin vanhemmat lapset, joten osallisuuden tukeminen edellyttää leikin, kuvien, tarinoiden ja toiminnallisten menetelmien käyttöä. Koska osallisuus rakentuu luottamuksen ja jatkuvuuden varaan, tarvitsee lapsi tuttuja aikuisia, jotka osaavat tulkita hänen viestejään ja reaktioitaan. Ammatillainen toimii lapsen osallisuuden mahdollistajana: hän tulkitsee lapsen ilmaisua, tarjoaa vaihtoehtoja ja vahvistaa lapsen kokemusta siitä, että hänet otetaan vakavasti. Tämä edellyttää riittävästi aikaa ja osaamista lapsen havainnointiin. Kyselyn vastausten perusteella jäimme pohtimaan erityisesti pienten lasten kohdalla, jääkö työskentely lapsen kanssa suoraan vanhemman kanssa työskentelyn varjoon.

Ammattilaiset toivat vastauksissa esille eri-ikäisten lasten kanssa työskentelyssä tunnistettuja erityispiirteitä, joita on syytä huomioida omassa työotteessa, työn organisoimisessa ja johtamisessa.

Isompien lasten ja nuorisoikäisten kanssa työskentelyssä osallisuuden tukemisessa on omat erityispiirteensä. Ammattilaisten mukaan nuoruusiässä nuoren itsemääräämisen tarve kasvaa, ja he kaipaavat itsenäisyyttä sekä vaikutusvaltaa omiin asioihinsa. Nuoret voivat myös toimia kokemusasiantuntijoina, osallistua palveluiden kehittämiseen ja vertaistoimintaan. Nuorten kanssa käydyissä keskusteluissa esillä oli toive päästä vertaisten pariin esimerkiksi ohjattuihin vertaisryhmiin ja kokemusasiantuntijatoiminnan pariin jo palvelujen aikana. Nuorilla on usein vahva näkemys siitä, mikä toimii ja mikä ei – nuoret haluavat tulla kuulluksi.

On hyvä muistaa, että osallisuus ei ole ikäsidonainen etuoikeus, vaan jokaisella lapsella ja nuorella on oikeus tulla kuulluksi. Ammatillaisen tehtävä on aina luoda olosuhteet, joissa osallisuus voi toteutua eikä odottaa, että lapsi tai nuori osaa vaatia sitä itse. Myös lapsen ja nuoren motivointi osallisuuteen on osa tätä työskentelyä, eikä yhdestä kieltävästä vastauksesta tule lannistua vaan etsiä uusia keinoja päästä lapsen ja nuoren luokse. Työskentely lapsen ja nuoren kanssa vaatii kykyä kohdata vaikeita tunteita ja tilanteita, ja kun nuori avaa elämäänsä, tulee työntekijällä olla aikaa ja kykyä kohdata ja auttaa nuorta tilanteessa. Nuoret esittivät toiveen ammatilaisille – työntekijä voi kuvata lapselle ja nuorelle minkälaiseen muutokseen pyritään, miltä parempi tulevaisuus näyttää ja mitä sen eteen tulee tehdä.

Lasten ja nuorten kanssa työskentely tulisi nähdä yksilöllisen auttamisen

lisäksi osana rakenteellista lastensuojelutyötä. Tässä pyrkimyksenä on selvittää, miten palvelut toimivat ja kehittää palveluja asiakaslähtöisempään suuntaan. Lastensuojelun avohuollossa tulee olla strukturoidut tavat selvittää lasten ja nuorten kokemuksia palveluista ja miten ne ovat vastanneet avun tarpeeseen. Ammattilaisten vastauksista tuli kuitenkin esille, että avohuollosta puuttuvat mittarit tai muut strukturoidut työvälineet, joilla kokemustietoa voisi kerätä. Lastensuojelun vaikuttavuudesta puhutaan yhteiskunnassa laajasti ja vaikuttavuus on myös kirjattu osaksi Sosiaali- ja terveysministeriön laatimaa lastensuojelun visiota *“Lapsi ja hänen läheisensä voivat luottaa lastensuojeluun ja sen vaikuttavuuteen”* (Valtioneuvosto, 2023a). Lasten ja nuorten kokemukset tulisi nähdä arvokkaana tietolähteenä ei vain omassa asiassa vaan osana palvelujen kehittämistä ja johtamista. Näkemykset voivat paljastaa palvelujärjestelmän puutteita tai palveluja, jotka toimivat erityisen hyvin, ja nämä tiedot ovat taas arvokkaita, kun mietitään palvelujen järjestämisen tapoja ja rahoitusta. Kun lapsia ja nuoria kuullaan systemaattisesti, lastensuojelu kehittyy oikeaan, lapsen oikeudet huomioivaan suuntaan.

3.3 Lastensuojelun avohuollon kriisi(kö)?

Uskallamme nyt kyselyn perusteella sanoa, että monilla hyvinvointialueilla lastensuojelun avohuollon tilanne on ajautunut huolestuttavaan pisteeseen. Ammatillaiset kuvaavat arkea, jossa lapsen edun mukaisia palveluita ei voida tarjota ilman erillistä lupaa, vaikka sosiaalityöntekijä virkavastuullaan näkisi avun tarpeen selvästi. Eräs kyselyyn vastannut ammattilainen kuvasi tilannetta suoraan näin:

“Lastensuojelu on kriisissä. Palveluita ei saa tarjota ilman erillistä lupaa, vaikka sosiaalityöntekijä virkavastuullaan näkisi niiden olevan lapsen edun mukaisia. Palveluiden myöntämiskriteerit ovat niin tiukat, että avun saaminen on käytännössä mahdotonta. Kevyempiin, oman tuotannon palveluihin on pitkät jonot, ja tilanteet ehtivät kriisiytyä ennen kuin apua saadaan – jolloin tarvitaan jo raskaampia toimenpiteitä.”

Tämä kuvaus ei ole vain yksittäistapaus, vaan heijastelee laajempaa rakenteellista ongelmaa. Hieman henkeä pidätellen luimme avovastauksia hyvinvointialueiden toiminnasta, kun ammattilaiset toivat esiin esimerkkejä jopa siitä, miten alueilla on ohjeistettu työntekijöitä niin, että asiakkaille ei saisi kertoa heille kuuluvista palveluista.

Lastensuojelun avohuollon lähtökohta on, että se toimii sujuvasti yhteistyössä sosiaalihuollon palveluvalikon kanssa ja tulee perheiden elämään vahvemmillä tuen muodoilla silloin, kun peruspalvelut eivät enää riitä. Nyt puolestaan näyttää siltä, että lastensuojelun avohuollosta on tullut läpikulkusijaishuoltoon, ilman että avohuollon asiakkuudessa voidaan tarjota enää oikea-aikaisia ja riittäviä palveluita.

Ensimmäisen kriisiä heijastelevan näkökulman herättää ammattilaisten kertomat huolet siitä, että palveluiden myöntämiskriteerit ovat niin tiukat, että avun saaminen ja tarjoaminen on käytännössä mahdotonta. Tämä myös todentaa rakenteiden toimimattomuutta. Samanaikaisesti kevyempiin,

ennaltaehkäiseviin palveluihin on pitkät jonot, ja tilanteet ehtivät kriisiytyä ennen kuin apua saadaan. Sitten tarvitaan taas jo raskaampia toimenpiteitä – ja ennaltaehkäisyyn mahdollisuus on menetetty.

Myös aiempi tutkimus tukee ammattilaisten näkemyksiä hyvinvointialueiden tilanteesta. Seppälä kirjoittajakumppaneineen (2025) muistuttaa, että sosiaalihuoltolain uudistuksen jälkeen monet hyvinvointialueet ovat kaventaneet lastensuojelun avohuollon palveluita. Uudistuksen myötä asiakkuuksia on ohjattu kevyempiin sosiaalihuoltolain mukaisiin lapsiperhepalveluihin, joita tarjotaan esimerkiksi kotipalveluna ja perhetyönä. Tämä on hienosti vähentänyt lastensuojelun avohuollon asiakkaina olevien lasten ja nuorten määrää, mutta samaan aikaan ovat lasten ja nuorten sijoituksen kodin ulkopuolelle yhdessä kiireellisten sijoitusten määrien kanssa kasvaneet. (Seppälä ym., 2025; Sotkanet, 2024.)

Palveluprosessien joustavuus on toinen ratkaiseva tekijä purettaessa palveluiden myöntämisen esteitä ja varmistettaessa, että apu on saatavilla silloin, kun sitä tarvitaan. Joustavuutta peräänkuuluttivat myös ammattilaiset. Nykytilanne lastensuojelulain ja sosiaalihuoltolain välisestä epäselvyydestä voi hidastaa avun saamista merkittävästi, vaikka tarve olisi ilmeinen. Palveluiden hakemisen ja myöntämisen tulisi olla sujuvaa ja ihmislähtöistä – esimerkiksi nopea arviointi ja välitön tuki voivat ratkaista tilanteen ennen kuin se eskaloituu. Kun prosessit ovat joustavia, ammattilaiset voivat toimia lapsen edun mukaisesti ilman hallinnollisia esteitä.

Tukea ajoissa, ei vain kriisin ollessa jo kohdalla

Lastensuojelun avohuollon vaikuttavuus ja oikea-aikaisuus edellyttävät ensisijaisesti toimivaa yhteistyötä eri ammattilaisten ja toimijoiden välillä. Varhaiskasvatus, koulu, neuvola ja sosiaalipalvelut kohtaavat lapsia ja perheitä arjessa, ja siksi moniammatillisen yhteistyön vahvistaminen on keskeistä. Kun huoli lapsesta tunnistetaan ajoissa ja tieto kulkee saumattomasti eri toimijoiden välillä, voidaan tuki kohdentaa nopeasti ja tarkoituksenmukaisesti. Tämä ei ainoastaan ehkäise ongelmien syvenemistä, vaan myös vahvistaa perheiden luottamusta palvelujärjestelmään. Lastensuojelun avohuollon toimivuutta vahvistavat myös matalan kynnyksen ja ennaltaehkäisevien palveluiden saatavuus. Kun apua on saatavilla varhaisessa vaiheessa ja helposti lähestyttävässä muodossa, perheet voivat saada tukea ennen kuin tilanne kriisiytyy. Tämä vähentää painetta raskaammilta palveluilta ja tukee perheiden omaa toimijuutta.

Yksi keskeinen huolenaihe avohuollossa liittyy myös siihen, kehen avohuollon tuki kohdentuu. Ammattilaiset nostivat esiin, että apu kohdistuu liian usein pelkästään lapseen, vaikka muutos tapahtuu useimmiten vanhempien kautta. Lapsen hyvinvointi rakentuu perheen hyvinvoinnista – erityisesti vanhempien kyvystä vastata arjen haasteisiin. Jos tuki suunnataan vain lapseen, jää perheen kokonaisuus helposti huomiotta. Tämä heikentää työn vaikuttavuutta ja voi johtaa siihen, että ongelmat jatkuvat tai pahenevat.

On kuitenkin oltava hereillä sille sudenkuopalle, että vanhempiin fokusoidessa asiakaslapsi jää vain perhesysteemin yhdeksi osapuoleksi, jolloin aikuiskeskeisyys jälleen jyrää. Vanhemmuuden tuen näkökulma ei siis saa yliajaa lapsen omaa roolia asiakkuudessaan ja ammattilaisten velvoitetta

huomioida lapsi ja hänen tarpeensa. Liian usein yhä edelleen lapset ja nuoret kokevat omassa lastensuojeluasiassaan ulkopuolisuutta, kuten Discordissa nuoret meille myös itse kertoivat.

Lastensuojelun avohuollon kehittäminen vaatii rakenteellisia muutoksia, mutta ennen kaikkea se vaatii tahtoa nähdä perheet kokonaisuuksina ja lasten ja nuorten hyvinvointi osana laajempaa yhteyttä.

Lastensuojelun avohuollon kehittäminen vaatii rakenteellisia muutoksia, mutta ennen kaikkea se vaatii tahtoa nähdä perheet kokonaisuuksina ja lasten ja nuorten hyvinvointi osana laajempaa yhteyttä. Kun yhteistyö toimii, tuki on saavutettavissa ja asiakkaiden ääni kuuluu, rakennamme järjestelmää, joka kantaa lapsia ja perheitä ajoissa – ei vasta kriisin hetkellä.

Onnistuminen avohuollossa vaatii vahvaa perustaa – resurssit, osaaminen ja pitkäjänteisyys ratkaisevat

Lastensuojelun avohuollon vaikuttavuus ei synny pelkästään hyvistä menetelmistä tai yksittäisistä palveluista – se rakentuu vahvalle perustalle, jossa työntekijöillä on aikaa, osaamista ja tukea kohdata lapsia ja vanhempia aidosti. Ammatillaiset toivoivatkin kyselyssä yhä lisää aikaa kohtaavalle asiakastyölle. Riittävä resursointi on yksi edellytys sille, että sosiaalityöntekijät voivat tehdä kohtaavaa työtä. Myös asiakkaiden omat näkemykset sosiaalihuollon palveluiden vaikuttavuudesta nostavat esiin tutun työntekijän merkittävyyden (Hokkila, 2023). On vaikea kokea tulleet autetuksi, mikäli työntekijään ei synny minkäänlaista luottamuksellista suhdetta (Heino ym., 2024).

Asiakasmäärien ollessa realistisia ja mitoituksen mukaisia kohtaamisille jää enemmän aikaa ja syntyy mahdollisuus rakentaa luottamusta, tunnistaa huolia ajoissa ja tarjota tukea ennen kuin tilanne kriisiytyy. Myös ammatillaiset toivoivat vastauksissaan, että lasten ja perheiden tukeminen ei rajoittuisi vain lyhyisiin interventioihin juuri kriisin hetkellä. Tarvitaan pitkäjänteistä ja jatkuvaa tukea, joka kulkee perheen rinnalla myös silloin, kun arki alkaa taas sujua. Tämä ei tarkoita jatkuvaa intensiivistä työskentelyä, vaan mahdollisuutta palata tuen äärelle silloin kun tarve ilmenee. Pitkäkestoinen tuki luo turvaa ja jatkuvuutta, ja auttaa perheitä rakentamaan pysyviä muutoksia.

Työntekijöiden osaamisen ja jaksamisen tukeminen on yhtä tärkeää kuin perheiden tukeminen. Säännöllinen koulutus ja työnohjaus tarjoavat mahdollisuuden kehittää ammattitaitoa, jakaa kokemuksia ja käsitellä työn kuormitusta. Kun työntekijät kokevat, että heidän työtään arvostetaan sekä organisaatio- että yhteiskunnan tasolla, ja heidän hyvinvoinnistaan huolehditaan, mahdollistuu lasten ja aikuisten kohtaaminen läsnä olevasti ja inhimillisesti.

Toivoa on

Vaikka tilanne on monin paikoin avohuollossa juuri nyt vaikea, se ei ole toivoton. Tarvitaan näkyvyyttä, rohkeaa ja avointa puhetta siitä, mitä lastensuojelun kentällä tapahtuu. Vain silloin voidaan rakentaa lastensuojelua, joka todella suojelee. Yksi ammattilaisten keskeinen toive olikin, että avohuollon työ tulisi näkyvämmäksi – että siitä puhuttaisiin yhteiskunnassa ja mediassa monipuolisesti. Tutkimuksen lisääminen ja tilastoinnin kehittäminen voisivat auttaa avaamaan työn sisältöä ja vaikuttavuutta entistä selkeämmin. Kun avohuollon arki tehdään näkyväksi, se saa ansaitsemansa arvostuksen ja ymmärryksen.

Lastensuojelussa ammattilaiset kohtaavat asiakkaiden kriisejä päivittäin ja he myös kulkevat asiakkaiden rinnalla kriisien keskellä. Näyttää siltä, että erityisesti tässä ajassa lastensuojelun avohuolto kohtaa painetta ja kriisejä myös ulkoapäin. Näemme, että lastensuojelun avohuollon kehittäminen vaatii rakenteellisia ratkaisuja, lainsäädännöllistä selkeytystä, mutta myös arvovalintoja. Eli haluammeko auttaa perheitä tarjoamalla riittävän intensiivistä avohuollon tukea vai onko ainoa ratkaisumme lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle.

Kun panostamme resursseihin, osaamiseen ja pitkäjänteisyyteen, rakennamme järjestelmää, joka ei vain reagoi kriiseihin – vaan tukee perheitä ajoissa, kokonaisvaltaisesti ja kestävällä tavalla. Tarvitaan järjestelmä, joka mahdollistaa sosiaalityöntekijöiden asiantuntemuksen hyödyntämisen, joustavat palvelut ja perhekeskeisen tuen. Lapsen etu ei toteudu, jos apu tulee liian myöhään tai kohdistuu liian kapeasti.

Tarvitaan näkyvyyttä, rohkeaa ja avointa puhetta siitä, mitä lastensuojelun kentällä tapahtuu. Vain silloin voidaan rakentaa lastensuojelua, joka todella suojelee.

Lopuksi

Mitä kuuluu, lastensuojelun avohuolto? On se ilmoja pidellyt.

Olemme halunneet selvittää lastensuojelun avohuollon nykytilaa ja saada vastausta kysymykseen, mitä lastensuojelun avohuollolle kuuluu. Vastaus voisi olla: on se ilmoja pidellyt – tuulta ja myrskyä, mutta myös sateenkaaria ja hellepäiviä. Tämä kertoo avohuollon kentän hajanaisuudesta ja sen vaihtelevuudesta alueittain, mutta vaikka haasteita on ollut ja niitä on varmasti jatkossakin, on tärkeää muistaa, että lastensuojelun avohuollon erityispalveluissa tapahtuu myös paljon hyvää.

Lastensuojelun avohuollolla on keskeinen asema lastensuojelun kokonaisuudessa. Se voi toimia vaikuttavana suojamekanismina, joka auttaa hillitsemään lastensuojeluilmoitusten seurauksena syntyvää painetta sijoittaa lapsia kodin ulkopuolelle. (Toikko ym. 2021.) Eikö meidän pitäisi myös inhimillisesti tehdä kaikki mahdollinen, ettei lapsia sijoiteta ainakaan sen takia, että perheet eivät saaneet tukea ajoissa ja riittävästi? Ajoissa tarjottu avohuollon tuki voi ennaltaehkäistä kriisiytymistä ja vahvistaa perheiden toimintakykyä. Samalla on tärkeää huomioida myös taloudellinen näkökulma: sijaishuolto on usein huomattavasti kalliimpaa kuin avohuollon tukitoimet (Paju ym. 2025).

Ammattilaiset myös toivovat, että keskustelu lastensuojelusta ei keskittyisi vain ongelmiin, vaan esiin nostettaisiin myös onnistumisia ja työn merkityksellisyyttä. Selvityksessämme ammattilaiset kuvasivat avohuollon työtä sanoilla *tärkeää, koskettavaa, parasta*. Nämä sanat kertovat paljon – ne puhuvat työn arvosta, vaikuttavuudesta ja siitä, kuinka syvästi se koskettaa tekijöitään.

Ammattilaiset peräänkuuluttivat myös tiedon tarpeen lisäämistä osana laadukasta lastensuojelua. Sekä arviointimenetelmät, mittarit että tutkimustieto auttavat työntekijöitä tunnistamaan riskitekijöitä ja kohdentamaan tukea oikea-aikaisesti. Vaikka tutkimusta tämänhetkisestä lastensuojelun avohuollon tilasta ei ole runsaasti, viime vuosina tietoa on kertynyt muun muassa tilanearvioinnista, päätöksenteosta, tukisuhdetoiminnasta, perhetyöstä ja luottamuksen rakentumisesta sosiaalityöhön (esim. Vuolukka, 2024; Lamponen, 2022; Jaakola, 2020; Kotisaari, 2025; Alatalo, 2018). Osaltaan ammattilaisten toive erityisesti lastensuojelun tutkimusperustaisuuden vahvistamisesta voi kertoa myös siitä, että tutkimustietoon kiinni pääseminen on haastavaa, joka voi jättää kentän toimijoille kuvan, että tietoa ei edes ole. Kun päätöksenteko perustuu tietoon eikä pelkästään kiireeseen tai resurssipaineeseen, voidaan toimia lapsen edun mukaisesti ja vaikuttaa perheiden tilanteeseen jo varhaisessa vaiheessa.

Ammattilaisten näkökulmien sekä lapsilta ja nuorilta saatujen kokemusten ja pohdintojen avulla haluamme painottaa ja edistää erityisesti seuraavia toimenpiteitä, jotta lastensuojelun avohuolto kehittyy.

Selvityksessämme ammattilaiset kuvasivat avohuollon työtä sanoilla tärkeää, koskettavaa, parasta.

SUOSITUKSEMME

- Lastensuojelun palveluissa tulee kiinnittää huomiota työn arvope-
rusteisuuteen. Yhteiskunnan tulee pitää huolta sen lapsista ja tukea
perheitä riittävällä tavalla, jotta sijoitus kodin ulkopuolelle olisi
aidosti viimesijainen vaihtoehto.
- Lastensuojelun avohuollon palvelujen tulee toteutua oikea-aikai-
sesti ja joustavasti.
  1. Palveluiden tulee tukea lapsen ja perheen arkea sekä
tarjota konkreettista apua ja tukea perheille.
  2. Palveluita tulee vahvistaa erityisesti erityistukea tarvit-
seville lapsille. Neuropsykiatristen ja mielenterveyspalvelui-
den toimivuus tulee varmistaa.
- Lastensuojelulain ja sosiaalihuoltolain rajapinta tulee selkeyttää.
- Kohtaavalle työskentelylle tulee olla riittävästi aikaa. Työskentelyn
tulee perustua ammattilaisen ja lasten, nuorten ja perheiden väli-
seen luottamukseen.
- Avohuollossa on paljon muutettavissa olevia asioita – rakenteita,
resursseja, asenteita. Samalla siellä on jo nyt paljon hyvää, joka an-
saitsee tulla nähdyn ja kuullun. On siis aika puhua lastensuojelun
avohuollosta sen moninaisuudessaan. Sen myrskyistä ja hellepäi-
vistä. Mutta ennen kaikkea tulee puhua siellä olevista ihmisistä.
Niistä ammattilaisista, jotka tekevät vaativaa työtä usein kiristy-
vissä taloudellisissa tilanteissa. Ennen kaikkea tulee puhua kaiken
keskiössä olevista asiakaslapsesta ja -nuorista ja heidän perheistään
ja säilyttää lastensuojelun avohuolto apua ja suojelua tarvitsevien
lasten ja nuorten erityisen tuen muotona.

Lähteet

Lähteet

- Aaltio, E. (2022). Effectiveness of the Finnish Systemic Practice Model for children's social care. A realist evaluation. [Effectiveness of the Finnish Systemic Practice Model for children's social care. A realist evaluation :: JYX](#)
- Alatalo, M. (2018). Suhdeperustaisen tiedonmuodostuksen jännitteet lastensuojelun avohuollon sosiaalityössä. Lisensiaatintutkimus. Jyväskylän yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos.
- Curry, A. (2019). "If you can't be with this client for some years, don't do it": Exploring the emotional and relational effects of turnover on youth in the child welfare system. *Children and Youth Services Review*, 99, 374–385. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2019.01.026>
- Harrikari, T. (2019) Lastensuojelun historia. Vastapaino. Tampere.
- Heino, E., Jäppinen, M., Lamponen, T., & Haikonen, M. (2024). Luottamuksen rakentuminen lastensuojelun kokemusasiantuntijoiden ja sosiaalityöntekijöiden kuvauksissa. *Kasvun tuki -aikakauslehti*, 4(2). <https://doi.org/10.61259/kt.144812>
- Hokkila, K. (2023). Lastensuojelu asiakkaiden silmin. Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu 4/2023. [Lastensuojelu asiakkaiden silmin](#)
- Holmi, L. & Kekkonen, E. (2023). Lasten suojelemisen nykytila ja tulevaisuus – Lapsiperheiden sosiaalihuollon ja lastensuojelun asiakastyön ammattilaisten näkemyksiä. Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu 1/2023. lsl.fi/wp-content/uploads/2023/01/20220116LastensuojelunNykytilaJaTulevaisuusSelvitys.pdf
- Jaakola, A.-M. (2020). Lapsen tilanteen arviointi lastensuojelun sosiaalityössä [Väitöskirja, Itä-Suomen yliopisto]. Publications of the University of Eastern Finland, Dissertations in Social Sciences and Business Studies (No. 229). Itä-Suomen yliopisto.
- Jaakola, A.-M., Pösö, T., & Repo, J. (2024). Institutionaalinen raja lapsiperhesosiaalityön ja lastensuojelun välillä. Arviointia tekevien ammattilaisten näkökulma. Teoksessa J. Kiili, M.-A. Jaakola, M. Anis, T. Lamponen, & E. Stenvall (Toim.), Lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityö (s. 159–175). Gaudeamus.
- Jokinen, A. (2018). Asiakkaan ja sosiaalityöntekijän välinen suhde. Teoksessa M. Törrönen; K. Hänninen; P. Jouttimäki; T. Lehto-Lundén; P. Salovaara & M. Veistilä (toim.) Vastavuoroinen sosiaalityö. Gaudeamus Oy. 4. muuttamaton painos. Tallinna, 138–147.
- Kiili, J., Moilanen, J., & Hedman, J. (2024). Kartoittava analyysi lasten, nuorten ja perheiden sosiaalihuollon palveluista 2020-luvulla. Teoksessa J. Kiili, M.-A. Jaakola, M. Anis, T. Lamponen, & E. Stenvall (Toim.), Lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityö (s. 19–36). Gaudeamus.
- Kotisaari, T., Hietamäki, J., Vornanen, R., & Toikko, T. (2025). Mikä ohjaa päätöksentekoa? Sosiaalityöntekijöiden näkemykset lastensuojelun avohuollon tukitoimien valinnasta. *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 33(2), 191–207. <https://doi.org/10.30668/janus.148156>
- Lamponen, T. (2022). Kiireellisen sijoituksen päätöksenteko lastensuojelun sosiaalityöntekijän työnä. Tampereen yliopiston väitöskirjat 644. Tampereen yliopisto. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/131234/978-952-03-2073-7.pdf>
- LATU-tutkimushanke (2025). Lapsen tukena – tukihenkilö- ja tukiperhetoiminta lapsi- ja perhesosiaalityössä (LATU) [Lapsen tukena – tukihenkilö- ja tukiperhetoiminta lapsi- ja perhesosiaalityössä \(LATU\) | Jyväskylän yliopisto](#)
- [Lastensuojelulaki | 417/2007 | Suomen säädöskokoelma | Finlex](#)
- Paju, P., Westman, R. & Kuokkanen, J. (2025). Miten lasten suojelun kustannukset kertyvät II. Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu 1/2025. [Miten lasten suojelun kustannukset kertyvät II](#)
- PETU-tutkimushanke (2025). Perheen tukena – perhetyö lapsi- ja perhesosiaalityössä. [Perheen tukena – perhetyö lapsi- ja perhesosiaalityössä \(PETU\) | Jyväskylän yliopisto](#)
- Seppälä P., Jaakola A.-M. & Toikko T. (2025). Kuntatason analyysi lapsiperheiden sosiaalihuollon peruspalveluiden ja lastensuojelun erityispalveluiden yhteydestä. Yhteiskuntapolitiikka 3 (2025). <https://www.julkari.fi/handle/10024/151650>
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2025). [Lastensuojelu – Sosiaali- ja terveysministeriö](#)
- Sotkanet (2024). Tilasto- ja indikaattoripankki. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://sotkanet.fi/sotkanet>
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2025). Lastensuojelu 2024: Yhä harvempi lastensuojeluilmoitus johtaa lastensuojelun asiakkuuteen. Tilastoraportti 23/2025. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Toikko, T., Seppälä, P., Kraav, S.-L., & Häkkinen, L. (2021). Kuntatason analyysi lastensuojelun avohuollon yhteydestä lastensuojeluilmoitusten ja sijoitusten väliseen suhteeseen. *Yhteiskuntapolitiikka*, 88(4), 456–472.
- VALITSIA-tutkimushanke (2025). Sosiaalityöntekijä palveluiden valitsijana, päätöksentekijänä ja valvojana lastensuojelun avohuollossa (VALITSIA). [VALITSIA -hanke 2023-2025 | VALITSIA](#)

- Valtioneuvosto. (2023a). [Lastensuojelun visio korostaa luottamusta ja vaikuttavuutta – Valtioneuvosto](#)
- Valtioneuvosto. (2023b). Vahva ja välittävä Suomi: Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023. Valtioneuvoston julkaisuja 2023:58. [Vahva ja välittävä Suomi : Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023](#)
- Vuolukka, K. (2024). Tutkimus lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden arviointi- ja päätöksentektyöstä lapsen sukulaissijoitusprosessissa. Acta electronica Universitatis Lapponiensis 381. Lapin yliopisto. <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/66173/978-952-337-430-0.pdf?sequence=1>

Lastensuojelun avohuollon nykytila

Lastensuojelun Keskusliitto haluaa selvittää ja nostaa esiin lastensuojelun avohuollossa tehtävää työtä. Kyselyssä tarkastellaan lastensuojelun avohuollon nykytilaa hyvinvointialueilla lastensuojelun avohuollossa työskentelevien tekevien ammattilaisten näkökulmasta.

Toivomme kyselyyn vastauksia lastensuojelun avohuollossa työskenteleviltä sosiaalityön ja sosiaalialan ammattilaisilta (esim. johtava sosiaalityöntekijä, lastensuojelun sosiaalityöntekijä, sosiaaliohjaaja, perhetyöntekijä). Vastaa kysymyksiin oman työroolisi sekä hyvinvointialueesi näkökulmasta.

Kysely on täysin anonyymi eikä vastaajia voida yhdistää vastauksiin. Kyselyyn vastaaminen vie 10–20 minuuttia. Toivomme, että vastaat kaikkiin kysymyksiin.

Kyselyyn vastanneiden kesken arvotaan kolme Linnanmäen rannekepakettia vuodelle 2025 (2 ranneketta/hlö). Voittajille ilmoitetaan henkilökohtaisesti. Arvontaan voi osallistua täyttämällä kyselyn lopussa olevan erillisen yhteystietolomakkeen. Yhteystietolomakkeen tiedot eivät ole yhdistettävissä kyselyn muihin vastauksiin.

Vastaamalla kyselyyn hyväksyt antamiesi tietojen käytön [tietosuojaselosteeseen \(lskl.fi\)](https://tietosuojaselosteet.lskl.fi) mukaisesti. Vältäthän henkilötietojen antamista kyselyn avoimissa vastauksissa.

Selvityksestä vastaavat Lastensuojelun Keskusliiton erityisasiantuntijat Tiina Lehto-Lundén ja Laura Nila tina.lehto-lunden@lskl.fi ja laura.nila@lskl.fi

Taustatiedot

1. Millä hyvinvointialueella työskentelet? *

- ☐ Lapin hyvinvointialue
- ☐ Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue
- ☐ Kainuun hyvinvointialue
- ☐ Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue
- ☐ Keski-Suomen hyvinvointialue
- ☐ Pohjois-Savon hyvinvointialue
- ☐ Pohjois-Karjalan hyvinvointialue
- ☐ Etelä-Savon hyvinvointialue
- ☐ Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue
- ☐ Pirkanmaan hyvinvointialue
- ☐ Kanta-Hämeen hyvinvointialue Pohjanmaan hyvinvointialue
- ☐ Satakunnan hyvinvointialue
- ☐ Varsinais-Suomen hyvinvointialue
- ☐ Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue
- ☐ Keski-Uudenmaan hyvinvointialue
- ☐ Itä-Uudenmaan hyvinvointialue
- ☐ Päijät-Hämeen hyvinvointialue Kymenlaakson hyvinvointialue
- ☐ Etelä-Karjalan hyvinvointialue
- ☐ Vantaan ja Keravan hyvinvointialue
- ☐ Helsingin kaupunki (Helsingin kaupungin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala)
- ☐ Ahvenanmaa (Ålands hälso- och sjukvård)

2. Minkä asiakasryhmän kanssa työskentelet? *

- ☐ Työskentelen vain lastensuojelun avohuollon asiakkaiden kanssa
- ☐ Teen ns. yhdennettyä lastensuojelua eli minulla on asiakkaita sekä avohuollosta että sijaishuollosta
- ☐ Työskentelen sekä sosiaalihuollon että lastensuojelun asiakkaiden kanssa

3. Mikä on koulutuksesi? *

- ☐ VTM (laillistettu sosiaalityöntekijä) YTM (laillistettu sosiaalityöntekijä)
- ☐ Sosionomi (YAMK)
- ☐ Sosionomi (AMK)
- ☐ Lähihoitaja
- ☐ Muu, mikä?

4. Mikä on nykyinen tehtävänimikkeesi? *

- ☐ Johtava sosiaalityöntekijä
- ☐ Sosiaalityöntekijä
- ☐ Sosiaaliohjaaja
- ☐ Perhetyöntekijä
- ☐ Sosionomi
- ☐ Muu, mikä?

5. Kuinka kauan olet työskennellyt nykyisessä tehtävässäsi? *

- ☐ Alle vuoden
- ☐ 1–4 vuotta
- ☐ 5–10 vuotta
- ☐ Yli 10 vuotta

6. Kuinka kauan olet työskennellyt lastensuojelun avohuollon työtehtävissä? *

- ☐ Alle vuoden
- ☐ 1–4 vuotta
- ☐ 5–10 vuotta
- ☐ Yli 10 vuotta

7. Mikä orientaatio pääosin ohjaa mielestäsi avohuollon lastensuojelun sosiaalityötä? Valitse vaihtoehtoista yksi.

- ☐ Lapsilähtöisyys
- ☐ Palveluorientaatio
- ☐ Suojeluorientaatio Suhdeperustaisuus
- ☐ Muu, Mikä?
- ☐ En osaa sanoa

8. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ([Lastensuojelun arvot ja periaatteet THL](#)) on määritellyt Lastensuojelun käsikirjassa seitsemän periaatetta ohjaamaan lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. Arvioi, miten hyvin kyseiset periaatteet toteutuvat työssäsi.

	Erittäin huonosti	Huonosti	En osaa sanoa	Hyvin	Erittäin hyvin
Lapsen edun periaate	☐	☐	☐	☐	☐
Koko perheen ja vanhempien tukeminen	☐	☐	☐	☐	☐
Osallisuus	☐	☐	☐	☐	☐
Yhdenvertaisuus	☐	☐	☐	☐	☐
Suhteellisuusperiaate	☐	☐	☐	☐	☐
Suunnitelmallisuus	☐	☐	☐	☐	☐
Palvelujen oikea-aikaisuus	☐	☐	☐	☐	☐

9. Miten sinä kuvailisit tai määrittäisit omin sanoin lastensuojelun avohuollon sosiaalityötä?**10. Mikä mielestäsi on lastensuojelun avohuollon tärkein tehtävä oman ammattiroolisi näkökulmasta?****11. Kerro, minkälaiset arvot ohjaavat työtäsi**

12. Koetko työssäsi eettistä arvostiriitaa?

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

13. Mikä lastensuojelun avohuollossa mielestäsi toimii ja tulisi säilyttää?**14. Mikä lastensuojelun avohuollossa ei mielestäsi toimi tai tulisi muuttaa?****15. Onko hyvinvointialueella määritelty asiakkuuskriteerit sosiaalihuoltolain mukaisiin perhepalveluihin?**

- ☐ Kyllä, minkälaiset?
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

16. Onko hyvinvointialueella määritelty asiakkuuskriteerit lastensuojelulain mukaisiin palveluihin?

- ☐ Kyllä, minkälaiset?
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

17. Kuka päättää, mitä palvelua asiakas lastensuojelun avohuollon asiakkaana saa ja kuinka pitkäksi aikaa? Voit valita useamman vaihtoehdon, mikäli päätös on useamman toimijan yhteinen.

- ☐ Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä päättää Johtava sosiaalityöntekijä päättää
- ☐ Asiakasohjausryhmä tai muu vastaava toimielin päättää
- ☐ Joku muu, kuka

18. Koetko, että asiakasohjausryhmä tai muu vastaava toimielin tukee työtäsi?

- ☐ Täysin eri mieltä
- ☐ Jokseenkin eri mieltä
- ☐ Jokseenkin samaa mieltä
- ☐ Täysin samaa mieltä
- ☐ En osaa sanoa
- ☐ Hyvinvointialueella ei ole asiakasohjausryhmää

19. Vaikuttaako tai ohjaako hyvinvointialueen taloustilanne asiakkaille tarjottavien palveluiden valintaa?

- ☐ Kyllä, miten?
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

Lastensuojelun avohuollon asiakastyö

20. Kuvaile, minkälainen on tyypillisin sinulla oleva tämänhetkinen asiakastapaus. Voit kuvata esimerkiksi, minkälainen on tyypillisin lapsen tilanne, entä perheen tilanne?

21. Mitä palveluita asiakas voi saada lastensuojelun avohuollon asiakkaana hyvinvointialueellani? Ja kuka palvelut ensisijaisesti tuottaa?

	HVA:n oma työ	Ostopalvelu	Molempia	Palvelua ei tarjota
Sosiaalityötä	☐	☐	☐	☐
Sosiaaliohjausta	☐	☐	☐	☐
Sosiaalista kuntoutusta	☐	☐	☐	☐
Taloudellista tukea	☐	☐	☐	☐
Tehostettua perhetyötä	☐	☐	☐	☐
Tukiperhetoimintaa	☐	☐	☐	☐
Ammatillista tukiperhetoimintaa	☐	☐	☐	☐
Tukihenkilötoimintaa	☐	☐	☐	☐
Ammatillista tukihenkilötoimintaa	☐	☐	☐	☐
Lapsiperheen kotipalvelua	☐	☐	☐	☐
Perhekuntoutusta	☐	☐	☐	☐
Terapiapalveluita	☐	☐	☐	☐

22. Mitkä ovat lastensuojelun avohuollossa tarjottavat kolme yleisintä sosiaalipalvelua?

- ☐ Sosiaalityö
- ☐ Sosiaaliohjaus
- ☐ Sosiaalinen kuntoutus
- ☐ Taloudellinen tuki
- ☐ Tehostettu perhetyö
- ☐ Tukiperhetoiminta
- ☐ Ammatillinen tukiperhetoiminta
- ☐ Tukihenkilötoiminta
- ☐ Ammatillinen tukihenkilötoiminta
- ☐ Lapsiperheen kotipalvelu
- ☐ Perhekuntoutus
- ☐ Terapiapalvelut Muu, mikä?

23. Mitä mahdollisesti muita (kuin yllä lueteltuja) palveluita lapsille ja heidän perheilleen voidaan lastensuojelun avohuollon tukena tarjota?

24. Mitä tai minkälaisia palveluita lastensuojelun avohuollon palveluvalikosta mielestäsi puuttuu?

25. Järjestyvätkö palvelut asiakkaallesi pääsääntöisesti "oikeaan aikaan" vai joutuuko asiakas jonottamaan tarvitsemaansa palvelua?

- ☐ Asiakas saa tarvitsemansa palvelun heti
- ☐ Asiakas joutuu jonottamaan
- ☐ Asiakas ei saa tarvitsemaansa palvelua lainkaan

26. Mitä palvelua tällä hetkellä asiakas joutuu pisimpään jonottamaan ja kuinka kauan (anna arvio jonotuksen kestosta viikoissa tai kuukausissa)?

27. Paikkaavatko lastensuojelun avohuollon palvelut hyvinvointialueen muita palveluita?

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

28. Jos lastensuojelun avohuolto joutuu paikkaamaan muita lapsen tarvitsemia palveluita, mitä palveluita tai asiakasryhmiä tämä erityisesti koskee. Valitse kolme yleisintä.

- ☐ Mielenterveyspalvelut
- ☐ Päihdepalvelut
- ☐ Vammaispalvelu
- ☐ Koulun oppilashuolto
- ☐ Terveystenhuolto
- ☐ Neuropsykiatrisia haasteita omaavien lasten ja nuorten palvelut
- ☐ Puutteelliset aikuisten palvelut
- ☐ Muuta, mitä

29. Mitä lastensuojelun avohuollossa tulisi mielestäsi tehdä, jotta kodin ulkopuolisilta sijoituksilta välttyttäisiin?

30. Toteutuuko lakisääteinen sosiaalityöntekijöiden asiakasmitoitus hyvinvointialueellanne (30 asiakasta/sosiaalityöntekijä)?

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

31. Tehdäänkö asiakasmitoituksen toteutumisen eteen ns. säätämistä, esim. asiakas laitetaan johtavan sosiaalityöntekijän nimiin, jos asiakkaalla ei ole omaa työntekijää?

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

32. Onko hyvinvointialueella käytössä avohuollon palveluissa lastensuojelun systeminen toimintamalli?

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

33. Jos systeemistä toimintaotetta toteutetaan, niin kuvaile, mitä se konkreettisesti tarkoittaa.

34. Miten hyvinvointialueella arvioidaan lastensuojelun avohuollossa palveluiden vaikuttavuutta tai vaikutuksia?

35. Mitä mittareita hyvinvointialueella on käytössä lastensuojelun avohuollon asiakastyössä?

- ☐ FIT-mittari (Feedback Informed Treatment, sisältää ORS+SRS -mittarit)
- ☐ ORS (Outcome Rating Scale)
- ☐ SRS (Session Rating Scale)
- ☐ AVAIN-mittari
- ☐ ZekkiPro/3X10D-hyvinvointimittarit
- ☐ ARVOA-mittari
- ☐ Joku muu, mikä
- ☐ Tiedossani ei ole käytössä olevia mittareita

36. Mikä mielestäsi tekee lastensuojelun avohuollon työstä vaikuttavaa

37. Miten paljon (%) arvioit viikkotyöajastasi menevän seuraaviin asioihin. Täytä arvio käyttämästäsi työajasta prosentteina. Kokonaismäärän tulisi pysyä 100 prosentissa. Jos sinusta tuntuu, että olisit tarvinnut asiaan enemmän aikaa, laita lisäksi rasti kohtaan ”tarvitsisin tähän enemmän aikaa”.

		Tarvitsisin tähän lisää aikaa
Lasten tapaamiset	____	☐
Muu suora yhteydenpito lapsiin	____	☐
Vanhempien / huoltajien tapaamiset	____	☐
Muu suora yhteydenpito vanhempiin / huoltajiin	____	☐
Neuvotteluiden ja tapaamisten järjestelyt	____	☐
Muut verkostotapaamiset ja verkostoyhteistyö	____	☐
Asiakassuunnitelmiin liittyvät tapaamiset sekä niihin liittyvä dokumentointi	____	☐
Kirjaaminen, dokumentointi ja päätösten kirjallinen valmistelu (mm. erilaiset selvitykset hallinto-oikeudelle, hakemusten valmistelu ym.)	____	☐
Kehittämistyö	____	☐

Lasten ja nuorten osallisuus

38. Miten lapsen/nuoren osallisuus palvelujen arvioinnissa ja kehittämisessä näkemyksesi mukaan toteutuu? Osallisuudella tarkoitetaan tässä, että missä määrin lapsi/nuori on mukana määrittämässä, toteuttamassa ja arvioimassa hänen etunsa turvaamiseksi tehtävää työtä.

- ☐ Erittäin huonosti
- ☐ Huonosti
- ☐ Ei hyvin eikä huonosti
- ☐ Hyvin
- ☐ Erittäin hyvin
- ☐ En osaa sanoa

39. Mitkä tekijät näkemyksesi mukaan erityisesti tukevat lapsen/nuoren osallisuutta lastensuojelun avohuollossa?

40. Mitkä tekijät näkemyksesi mukaan erityisesti estävät lapsen/nuoren osallisuutta lastensuojelun avohuollossa?

41. Kuvaile työskentelytapaasi, kun työskentelet lasten/nuorten kanssa? Esim. miten työskentelet, millä menetelmin ja missä?

42. Minkälaisia haasteita tai erityisiä kysymyksiä koet omassa työssäsi olevan pienten lasten kanssa työskentelyssä?

43. Minkälaisia haasteita tai erityisiä kysymyksiä koet omassa työssäsi olevan nuorisoikäisten lasten kanssa työskentelyssä?

Rakenteellinen sosiaalityö

44. Hyödynnetäänkö hyvinvointialueella avohuollon lastensuojelussa työn tukena kokemusasiantuntijoita?

- ☐ Kyllä, miten?
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

45. Koetko, että hyvinvointialueen päättäjät tuntevat riittävästi lastensuojelun avohuollon työtä?

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

46. Miten lastensuojelun avohuollon työtä tulisi sinun mielestäsi tehdä näkyvämmäksi?

47. Koetko, että lastensuojelun avohuollon työntekijöitä kuullaan kansallisessa tai valtakunnallisessa päätöksenteossa?

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

48. Mitä alla olevista osa-alueista tulisi mielestäsi vahvistaa lastensuojelun avohuollon laadun ja vaikuttavuuden parantamiseksi? Valitse viisi mielestäsi tärkeintä.

- ☐ Sosiaalihuoltolain osaaminen ja soveltaminen
- ☐ Lastensuojelulainsäädännön osaaminen ja soveltaminen
- ☐ Muun sosiaalihuollossa ja lastensuojelun toteuttamisessa tarvittavan lainsäädännön osaaminen ja soveltaminen
- ☐ Lapsen kasvun ja kehityksen tuntemukseen liittyvä osaaminen
- ☐ Lapsen oikeuksien ja osallisuuden toteutuminen
- ☐ Lastensuojelun asiakasmäärä / työntekijä toteutuminen
- ☐ Lastensuojeluilmoitusten kiireellisyys arviointi
- ☐ Palvelutarpeen arviointivaihe
- ☐ Lastensuojelutarpeen selvittämismenettely
- ☐ Väkivallan eri muotojen tunnistaminen ja käsittely asiakassuhteessa
- ☐ Asiakkaan ja/tai läheisen mielenterveys- ja/tai päihdeongelmien käsittely asiakassuhteessa
- ☐ Sosiaalihuollon työskentely
- ☐ Avohuollon työskentely
- ☐ Sijoituksen aikainen työskentely
- ☐ Jälkihuollon työskentely
- ☐ Viranomaisyhteistyö
- ☐ Sosiaalihuollossa ja lastensuojelussa työskentelevien vuorovaikutustaidot
- ☐ Sosiaalityöntekijöiden ja muiden sosiaalihuollon ammattilaisten tehtäväjako
- ☐ Suora työskentely lasten kanssa
- ☐ Dokumentointi ja päätöksenteko sekä näihin liittyvä osaaminen
- ☐ Näyttöön perustuvien lapsen ja perheen tuen menetelmien saatavuus
- ☐ Monialainen ja tiimimuotoinen työskentelymalli
- ☐ Uusien työntekijöiden perehdyttäminen lastensuojelutyöhön
- ☐ Arvioinnin ja asiakkuuden kriteereiden läpinäkyvyys
- ☐ Eroauttaminen ja työskentely huoltoriitojen kanssa Muu, mikä?

49. Vapaasana. Voit tässä antaa palautetta kyselystä tai muita terveisiä Lastensuojelun Keskusliitolle?

